

Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska

Prispevki s simpozija
»Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori«,
Brdo pri Lukovici, 17. maj 2011

Višnja Gora, Brdo pri Lukovici
2011

Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska

Prispevki s simpozija
»Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori«,
Brdo pri Lukovici, 17. maj 2011

Višnja Gora, Brdo pri Lukovici

2011

Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska

Uredniški odbor: Janez Gregori, Pavel Groznik, Anton Koželj, Andrej Šalehar, Franc Šivic, Anton Tomec

Urednik: Janez Gregori

Avtorji: Andrej Šalehar, Janez Gregori, Pavel Groznik, Anton Koželj, Franc Šivic

Fotografije: Janez Gregori, Pavel Groznik, Andrej Šalehar in Franc Šivic

Izdala in založila: Regijska zveza Petra Pavla Glavarja, Ivančna Gorica, in Čebelarska zveza Slovenije, Javna svetovalna služba v čebelarstvu, Lukovica

Lektoriranje: Nuša Radinja

Prevodi: Alkemist, d. o. o.

Oblikovanje in tisk: Litera picta, d. o. o.

Naklada: 8600 izvodov

Višnja Gora, Lukovica 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

638.1(091)(082)
638.15(082)

SIMPOZIJ Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori
(2011 ; Brdo pri Lukovici)

Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska :
prispevki s Simpozija Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri
Višnji Gori, Brdo pri Lukovici, 17. 5. 2011 / [avtorji Andrej
Šalehar ... [et al.] ; urednik Janez Gregori ; fotografije Franci
Šivic ... [et al.] ; prevodi Alkemist]. - Ivančna Gorica : Regijska
zveza Petra Pavla Glavarja ; Brdo pri Lukovici : Čebelarska zveza
Slovenije, Javna svetovalna služba v čebelarstvu, 2011

ISBN 978-961-6516-39-6 (Čebelarska zveza Slovenije, Javna
svetovalna služba v čebelarstvu)

1. Gl. stv. nasl. 2. Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri
Višnji Gori 3. Šalehar, Andrej 4. Gregori, Janez, 1941-
255761408

Kazalo:

Spominska plošča	5
Predgovor	5
Dušan Strnad, župan občine Ivančna Gorica	
Predgovor	7
Čebelarska zveza Slovenije	
Višnja Gora - Podsmreka	9
Pavel Groznik	
Čebelarji družine Rothschild - Roschild	13
Janez Gregori	
Kranjski trgovski čebeljak	23
Janez Gregori	
Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo leta 1873	35
Franc Šivic	
Kranjska čebela med leti 1857 in 1879 in čebelarji družine Rothschild	43
Prof. dr. Andrej Šalehar	
Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht	67
(Čebelarski razgledi, Strokovni list za čebelarjenje)	
Prof. dr. Andrej Šalehar	
Po sledih zapuščine čebelarjev družine Rothschild	73
Anton Koželj, prof. dr. Andrej Šalehar	
Čebelarji družine Roschild (Rothschild, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ...)	87
Prispevki k bibliografiji	
Prof. dr. Andrej Šalehar	

Spominska plošča in kip Emila Rothschütza na Mestni hiši v Višnji Gori.

Spoštovani čebelarji!

Z velikim veseljem smo prevzeli sodelovanje pri letošnjem vseslovenskem čebelarskem srečanju v naši občini in pokroviteljstvo nad to prireditvijo. Še posebej smo ponosni, da je letošnje srečanje v veliki meri namenjeno tudi spominu na Emila Rothschütza Ravenegga, ki je živel in deloval v Podsmreki pri Višnji Gori in ki mu pripadajo izjemne zasluge za uveljavitev naše kranjske čebele.

Občina Ivančna Gorica leži približno na polovici poti med Ljubljano in Novim mestom in se razprostira na površini 227 km². V 137 naseljih in 12 krajevnih skupnosti prebiva 16.000 prebivalcev. To je mlada občina, saj je nastala šele leta 1995, od tedaj pa je ustvarila dobre razmere za prihodnji razvoj in življenje, k čemur so gotovo pripomogli ugodna geografska lega, prijetno bivalno okolje in številne druge naravne danosti. Geografsko sega v Dolenjsko podolje, Posavsko hribovje in Suho krajino. Prebivalci občine Ivančna Gorica se imamo za Dolenjce, čeprav se regionalno povezujemo s prestolnico in smo ob ugodni avtocestni povezavi tako rekoč del ljubljanskega predmestja.

Na območju občine izvirata dve slovenski reki: zelena lepotica Krka, ki kot edina slovenska reka izvira in se izliva v naši deželi, ter še ena dolenjska lepotica – Temenica.

V zgodovini je bilo območje občine vedno zanimivo za poselitev. Naj omenimo le Virsko mesto v bližini Stične iz halštatskega obdobja, veliko pred Kristusovim rojstvom, znamenito rimsko cesto Emona–Nevidunum, ki se je prav v zdajšnjem občinskem središču razcepila na dva dela, in še zdaj naseljen Stiški samostan.

Za slovensko kulturno zgodovino in jezik so pomembni Stiški rokopis, pisec prvega slovenskega romana Deseti brat Josip Jurčič, ki je bil rojen na Muljavi, Janez Cigler, ki je kot višnjanski župnik napisal prvo slovensko povest Sreča v nesreči, prvi urednik časopisa Slovenski narod Anton Tomšič iz Dednega Dola, Prešernov sodobnik in urednik Kranjske čbelice Miha Kastelic iz Gorenje vasi in številni drugi.

Med 90 društv, ki delujejo na območju, sta tudi dve čebelarški društv: ČD Stična in ČD Krka-Zagradec. Obe društv opravljata izjemno pomembno poslanstvo, ne samo za svoje člane čebelarje, ampak s stalno skrbjo za čisto in zdravo okolje tudi za preostale prebivalce občine. V občini vsako leto potekajo številne kulturne, rekreacijske in športne prireditve in srečanja, naj omenimo le Tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, Jurčičev pohod od Višnje Gore do Muljave, poletno uprizorjanje Jurčičevih literarnih del na prostem, množičen spust kajakšaev po reki Krki.

Na območju občine deluje tudi več izobraževalnih ustanov: dve osnovni šoli s sedmimi podružnicami, Srednja šola Josipa Jurčiča Ivančna Gorica, ki je naslednica nekdanje stiške gimnazije, in Vzgojno-izobraževalni zavod v Višnji Gori.

V prostorih cistercijske opatije v Stični deluje Muzej krščanstva na Slovenskem, Jurčičeva rojstna domačija na Muljavi pa je preurejena v muzej na prostem s prikazom izvirne kmečke arhitekture.

Gospodarsko se občina uvršča med najhitreje razvijajoče se občine na Slovenskem. Poleg številnih večjih in manjših podjetnikov in obrtnikov posebej izstopajo uspešna podjetja, kot so Akrapovič, Livar Ivančna Gorica, Elvez v Višnji Gori in druga. Prebivalci se zaposlujejo v domači občini ter v bližnjih večjih središčih, predvsem pa v Ljubljani.

Območje občine ponuja torej prijetno doživljanje naravnih in kulturnih znamenitosti, ob dobri kulinarčni ponudbi naših gostincev in kmečkih turizmov pa je občina Ivančna Gorica tudi privlačna izletniška in turistična točka.

Slovenske čebelarje, njihove družine in prijatelje vabimo, da obišejo našo občino ter spoznajo njene lepote in prijaznost naših občanov!

Dušan Strnad,
župan občine Ivančna Gorica

Slovenski čebelarji smo na našo kranjsko sivko zelo ponosni. Prepričan sem, da bomo skupaj storili vse, da se naša sivka ohrani, saj je to naša obveznost do prednikov in zanamcev.

V svojem imenu in v imenu Čebelarске zveze Slovenije se vsem sodelujočim pri nastanku te knjige zahvaljujem,

Boštjan Noč, predsednik Čebelarске zveze Slovenije

»Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska,« je zapisal dr. Philipp Roschütz leta 1857 v svojem članku *Aus Unterkrain (Z Dolenjskega)*, s katerim je v publikaciji *Die Bienen-Zeitung* takratno čebelarско javnost seznanil s čebelarjenjem na Kranjskem in še posebej z našo kranjsko čebelo, ki je bila v nemškem jeziku zapisana kot *Die krainische Biene*. To je bil prvi korak čebelarjev družine Rothschütz v slovensko čebelarstvo.

Dr. Roschütz je na koncu sestavka ponudil tujim čebelarjem, da lahko pri njem dobijo kranjske čebele v preizkus. Na to ponudbo so se odzvali številni, predvsem nemški čebelarji. Kranjska čebela je bila v naslednjih letih predmet številnih preizkusov. V strokovnem tisku iz tistega časa so številne objave (skupaj 165) s podatki o preizkusih kranjske čebele v različnih evropskih deželah. Številni čebelarji po svetu so tako spoznali in potrdili, da se naše kranjske čebele odlikujejo po številnih dobrih lastnostih, kot so mirnost, pridnost, krotkost, zgodnja in pogosta rojivost in donosnost, njihova značilnost pa je pepelnato siva obarvanost. Posebej dobro je kranjsko čebelo poznal baron Emil Rothschütz (sin dr. Philippa Roschütza), ki je bil zelo razgledan in izobražen na področju čebelarstva. Znanje mu je omogočalo, da je o kranjski čebeli napisal številne in poglobljene strokovne članke, s katerimi je odločilno prispeval k njeni vsestranski prepoznavnosti. Še posebej je zaslužen za širjenje kranjske čebele in za čebelarjenje z njo. Na gradu Podsmreka je imel velik čebelnjak in delavnico za izdelavo čebelarске opreme in orodja. Leta 1868 je ustanovil tako imenovani *Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak)* in s tem kranjski čebeli odprl pot v Evropo in drugam po svetu. Tako je tudi neposredno prispeval k njenemu priznanju. Posebno vlogo pri priznanju kranjske čebele je takrat odigral tudi docent za čebelarstvo na univerzi v Bonnu dr. August Pollmann, s katerim je sodeloval Emil Rothschütz in ki je že v svoji prvi knjigi leta 1875 zapisal njeno takratno znanstveno poimenovanje *Apis mellifica carnica*, v drugi knjigi leta 1879 pa je v obširnem poglavju zbral opise kranjske čebele. Tako je bila kranjska čebela dokončno priznana in je dobila svoje mesto v sistematiki medonosne čebele, to pa potrjuje tudi njeno zdajšnje znanstveno poimenovanje: *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Emil Rothschütz ima še druge zasluge za slovensko čebelarstvo. Bil je soustanovitelj Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873) in njegov prvi predsednik. Urejal je strokovno publikacijo *Die Krainer Biene*. Podjetje Kranjski trgovski čebelnjak je v letih 1890–1893 v nemškem jeziku izdajalo mesečnik *Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarски razgledi, strokovni list za čebelarjenje)*. In ne nazadnje, v Podsmreki pri Višnji Gori je bil že leta 1868 narejen prvi listovni panj na svetu. In še bi lahko naštevali.

Zaslugi članov družine čebelarjev Rothschütz sta predvsem strokovna in vsestranska popularizacija kranjske čebele ter posredovanje genskega materiala, na podlagi katerega je bila naša čebela prepoznana kot samostojna podvrsta *Apis mellifera carnica*. Njena tipska lokaliteta je Kranjska, torej zdajšnja Slovenija.

S to knjigo in spominsko ploščo na mestni hiši v Višnji Gori se zahvaljujemo družini čebelarjev Rothschütz za vsa njihova prizadevanja za priznanje naše kranjske čebele in njeno širjenje v svet.

prof. dr. Andrej Šalehar, zaslužni profesor

R. KOREN

Zdajšnja Višnja Gora

Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska

Prispevki s simpozija »Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori«

R. KOREN

Višnja Gora – Podsmreka

Višnjanskemu mestnemu simbolu polžu bi se upravičeno lahko pridružila kranjska čebela oz. kranjska sivka.

Zgodovina Višnje Gore, majhnega slovenskega mesteca, postavljenega na griču na prehodu iz ljubljanske nižine v dolensko gričevje, je zelo bogata in zanimiva. Na območju tega mesta in njegove okolice je bilo najdenih kar nekaj ostankov s konca bronaste dobe in prehoda v železno dobo. Tu so hodili in živeli Iliri, keltski Latobiki, v rimski dobi pa je mimo vodila cesta Emona–Neviodunum. Na mestu zdajšnjega naselja je bila rimska postojanka Magnisma. Najdenih je bilo več rimskih miljnikov, kamnitih spomenikov in pred nekaj desetletji tudi lončene vodovodne cevi.

Predhodnik zdajšnje Višnje Gore je bil Stari trg, ki je bil v zgodovinskih spisih omenjen že v 11. stoletju. Ker je bilo naselje v dolini, je bilo izpostavljeno tako vojaškim kot tudi drugim napadom. Zaradi tega so se tržani odločili za preselitev na varnejše območje. Za razmere, ki so vladale v 14. in 15. stoletju, je bilo edino logično, da se preselijo na višje ležeče območje, na grič oz. na goro, s katere bo obramba lažja in uspešnejša, in iz poziva »višje na goro« naj bi izviralo tudi ime Višnja Gora. V zgodovini naših krajev je taka načrtna selitev prebivalcev nekega kraja zelo redka, če že ne edinstvena. Da je bila preselitev načrtna, pričata tudi zelo preudarna parcelacija in razporeditev objektov, vse od cerkve do treh obrambnih stolpov ter umestitve mestne hiše in drugih stavb.

Vse to preudarno odločanje takratnih tržanov ni ostalo neopaženo niti na habsburškem dvoru. Pred 533 leti, 9. julija 1478, je avstrijski cesar Friderik III. Višnji Gori podelil mestne pravice, to pa se je zgodilo kar 14 let prej, preden je Krištof Kolumb odkril Ameriko! Pridobljene mestne pravice so meščanom omogočile vrsto dohodkov (mitnine, sejmi ipd.), ki so jih namenjali

predvsem za stalno izboljševanje in vzdrževanje obrambnih zidov, stolpov in naprav. Da je bila Višnja Gora zelo pomembno naselje, priča tudi dejstvo, da je bila prva šola ustanovljena že leta 1496 in da je bila to ena izmed prvih desetih šol na območju zdajšnje Slovenije.

V naši zgodovini so zelo pomemben pečat pustili višnjegorski gospodje, ki so živeli na gradu nad naseljem. Izhajali so iz rodu sv. Heme Krške. Številni med njimi so bili izjemno pomembni. Naj navedem samo tri: Albert Višnjegorski je leta 1200 priključil Belo krajino takratni Kranjski in postavil meje na reki Kolpi, Žiga Višnjegorski je bil prvi avstrijski poslanec sredi 16. stoletja na turškem dvoru, uspešen je bil v boju proti Benečanom in Turkom, Friderik Višnjegorski pa se je skupaj s Herbertom Turjaškim leta 1575 junaško bojeval in padel v boju proti Turkom pri Budačkem. Oba so Turki obglavili in njuni glavi zmagoslavno nosili po Carigradu. Za odkupnino obeh glav so kranjski stanovi plačali Turkom 20.000 zlatnikov.

Po prenehanju nevarnosti turških vpadov so v mestu zaživele številne obrti. Ustanovljeni so bili tudi cehi, ki so varovali pravice obrtnikov. Vse do zgraditve železniške proge Ljubljana–Novo mesto ob koncu 19. stoletja je čez zloglasne višnjegorske klance potekal cestni promet s težkimi vozovi – parizarji. Prebivalci so si kruh služili s pripreganjem svojih konj ali volov k navadno že utrujenim konjem, dobro so služili lokalni kovači, gostilničarji, prodajalci sena in ovsa, pa tudi nepridipravi, ki so še posebej ob nočnih prevozih z vozov kradli blago.

V obdobju med prvo in drugo svetovno vojno je bilo mesto zelo živahno: tu so bili sodišče, ki je bilo pristojno za velik del Dolenjske, odvetniki, notarji, policija, finančna služba ter številne gostilne in trgovine. Zelo se je razvil tudi turizem, saj je Višnja Gora med prvimi kraji na Slovenskem že leta 1936 dobila moderno kopališče, na bližnjem Polževem je bil zgrajen Smučarski dom, številna gostišča in zasebniki pa so ponujali prenočišča. Po drugi svetovni vojni se je čas v mestu dobesedno ustavil. Med vojno so bile požgane vse pomembne stavbe: sodišče, Codellijev grad, osnovna šola, kulturna dvorana, železniško skladišče, vse dotedanje oblastne in sodne funkcije pa so bile prenesene v bližnjo Ivančno Gorico in Grosuplje. Poleg tega so bili številni krojači, klobučarji, čevljarji zaradi tehnološkega razvoja v teh panogah prisiljeni končati svojo dejavnost.

Višnja Gora (Valvasor, J. V., Topographia Ducatus Carnioliae modernae, faksimilirana izdaja, 1995)

O Višnji Gori in tudi Podsmreki je veliko pisal Janez Vajkard Valvasor v svoji knjigi Slava vojvodine Kranjske. V mestu je skoraj štiri desetletja župnikoval Janez Cigler, pisec prve slovenske povesti Sreča v nesreči. Josip Jurčič je hodil v šolo v Višnjo Goro in jo pozneje ovekovečil v več svojih delih, še posebej v sloviti Kozlovski sodbi v Višnji Gori. Pred nedavnim je umrla kulturna delavka in pisateljica Mihaela Zajc - Jarc, ki je ves svoj literarni opus posvetila Višnji Gori. Številni umetniki, med njimi Božidar Jakac, Leon Koporc, Marko Šuštaršič, Veljko Toman in drugi so na svoja platna ujeli pogled na to starodavno mesto, uglasbena pa je bila tudi opera Višnjanje itd.

Dolgoletni simbol Višnje Gore je polž, priklenjen na verigo. O višnjanskem polžu je pesnik France Prešeren zapel: »Višnjanje, kam ste svoja polža djali? Za Pegaza (krilatega konja) smo pevcem ga prodali!« Legenda pravi, da so višnjanski plemiči, ki so se vračali z ene izmed številnih bojnih akcij, ob cesti našli hudo ranjenega, nezavestnega plemiča. Naložili so ga na nosila in ga prenesli na višnjanski grad, kjer so ga grajske gospodične skrbno negovale in mu pomagale k ozdravitvi. Povedal je, da je iz znane beneške plemiške družine. V Benetke so poslali sla s sporočilom, da je njihov sin živ in da se zdravi v Višnji Gori, zato so v mesto prišli njegovi starši in bratje s številnim spremstvom in bogatimi darili. Med darili je bila tudi zlata polževa lupina. To lupino so višnjegorski gospodje pozneje podarili mestnim očetom. Dragocenost je kmalu zamikala tatove, tako da so jo ukradli. Višnjanom jo je nekako uspelo izslediti in za vsak primer so jo priklenili na močno verigo, vendar tudi ta ni preprečila kraje. Tako je ostala le legenda o polžu, ki je sicer tudi simbol modrosti in vztrajnosti. Pri mestni cerkvi sv. Ane v Višnji Gori je polž ovekovečen v verjetno edinem spomeniku na svetu, posvečenem polžu, zlahka pa ga je opaziti tudi vsepovsod po mestu: na zastavi, kot hišno tablico, kot kip, poleg tega pa skoraj ni hiše, v kateri ne bi imeli vsaj enega polža.

O razvoju oziroma nerazvoju mesta nam veliko pove primerjava števila prebivalstva v obdobju nekaj več kot štiristotih let: leta 1591 je v mestu živelo 500 ljudi, leta 1998 790, leta 2011 pa natanko 1000. Ali povedano drugače: v obdobju 420 let se je prebivalstvo povprečno povečevalo za nekaj več kot enega (1) prebivalca na leto. Višnjani so delno zaposleni v domačem kraju, večina pa jih dela v Ljubljani ali bližnjem Grosupljem oz. Ivančni Gorici. Enako velja tudi za dijake in študente.

Višnja Gora spada v občino Ivančna Gorica. V mestu deluje Krajevna skupnost, v katero so vključeni prebivalci 18 okoliških vasi. Dandanes je v prostorih Turjaškega gradu, nekdanjem sodišču, vzgojno-izobraževalni zavod, v katerem se dijaki izobražujejo predvsem za poklice na področju gostinstva. Ob vzhodu mesta je bil pred četrto stoletje zgrajen otroški vrtec, pred desetimi leti nova sodobna osnovna šola, pred tremi leti je začela delovati sodobna tovarna Elvez, v kateri je zaposlenih več kot sto delavcev, dobili smo novo sodobno pošto, zgrajenih je bilo veliko novih stanovanjskih hiš. Višnja Gora je izhodišče za tradicionalno literarno-pohodniško Jurčičevo pot do Muljave. Kraj se ponaša tudi z eno najlepših učnih gozdnih poti, potjo Dveh slapov – slap Kosca je v Sloveniji najvišji slap na lehnjaku. Vsako leto je na dan mestne zavetnice sv. Ane tradicionalni Anin sejem, obogaten s številnimi kulturnimi dogodki. Višnjani so si zadali nalogo, da se bo Višnja Gora zaradi svoje slikovite lege, zgodovine, številnih kulturnih, naravnih in snovnih zamenitosti razvijala kot slovenska pravljica.

Eden izmed nekdanjih in upajmo, da tudi prihodnjih krajevnih biserov, grad Podsmreka, je le streljaj oddaljen od Višnje Gore in je največje poslopje v majhni vasici z enakim imenom. Kraj je bil prvič omenjen leta 1504 kot Schmreckh unter Weixberg. Valvasor poleg upodobitve in opisa gradu v svoji knjigi kot dotedanje lastnike navaja Galle, barona Henrika Paradeiserja, Gusiča, Lamberge, Blagaye ter Georga de Leo. Grad je zelo pogosto menjal lastnike. Poleg tistih, ki jih je omenil že Valvasor, sta bila to še pl. Edelheimb in baron Rasp, pozneje pa je graščino »Smreka appellata« kupil grof Liechtenberg. Leta 1859 se je baron Emil Rothschild - Ravenegg poročil z Lichtenbergovo hčerko Antonijo z bližnjega gradu Prapreče, nevestin oče pa je mladoporočence-ma prepustil grad Podsmreka.

Emil je skupaj z ženo v Podsmreki postavil velik čebelnjak, sestavljen iz štirih zidanih stavb in s skupno površino več kot 300 m². V njem je bilo prostora za več kot tisoč panjev.

Ustanovil je podjetje Kranjski trgovski čebelnjak. V njem je bilo stalno zaposlenih približno 40 delavcev. Baron Emil je bil soustanovitelj in prvi predsednik Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873). Društvo je izdajalo glasili Slovenska čebela in Die Krainer Biene – prvo je izhajalo v slovenskem jeziku, drugo pa v nemškem jeziku in tega je baron Rothschild tudi urejal. Za časa lastništva barona Rothschilda, ki so ga domačini poimenovali gospod Rožič, je grad Podsmreka doživel svoj največji razcvet. Za graščino in Višnjo Goro so vedeli domala po vsem svetu, saj so kranjsko sivko in čebelarstvo orodje, narejeno v grajskih delavnicah, na veliko izvažali. Njegov oče dr. Philipp Rothschild (tudi Roschild) iz gradu Nova vas pri Radečah je že leta 1857

Podsmreka v Rothschützevem času

v nemški čebelarški reviji »Bienen-Zeitung« objavil članek »Aus Unterkrain« (Z Dolenjskega), v katerem je pisal o lokalni čebeli, ki ima odlične lastnosti za čebelarjenje, saj je pridna za nabiranje in ni napadalna, od drugih evropskih vrst pa se jasno razlikuje po svoji sivi barvi. Prispevek je vzbudil veliko zanimanja pri evropskih čebelarjih, tako da so po nadaljnjih študijah in uspešnih preizkusih naročila za kranjske čebele kar deževala v Podsmreko. Izvoz kranjske sivke iz Podsmreke so posnemali tudi številni drugi kranjski čebelarji in do prve svetovne vojne izvozili več 100.000 čebeljih družin in rojev, dandanes pa z njo čebelarijo na vseh celinah.

Zaradi slabega zdravja je baron Emil Rothschtütz poslovanje sčasoma prepustil najprej sinu Siegfriedu in pozneje sinu Franzu. Leta 1909 je Emil umrl, njegovi dediči pa so graščino prodali vetrarju Majdiču iz Celja. Naslednji lastnik je bil dunajski industrialec, plemeniti Klarwill, zadnji lastniki so bili trgovci z železino Verovšek iz Ljubljane. Na notranjem dvorišču je na steni vzdignjena plošča v spomin na padle čebelarje med NOB. Zaradi neurejenega lastništva in nedokončanega postopka denacionalizacije je grad zdaj v zelo slabem stanju, v njem pa živita dva stanovalca.

Kranjska čebela oz. kranjska sivka je po zaslugi barona Emila Rožiča postala tako znana, da bi ob višnjanskem polžu lahko upravičeno postala simbol Višnje Gore. *Nemo propheta in patria (Nihče ni prerok v domovini)* – ta izrek se je pri izjemno pomembnem nekdanjem prebivalcu, baronu Emilu Rožiču uresničil dobesedno. Nanj s(m)o vsi pozabili. Prav je, da to popravimo in da v galeriji naših pomembnih osebnosti tudi njegovo ime postavimo na ustrezno mesto.

Pavel Groznik, meščan višnjanski

Viri:

Boris Golec. Nova spoznanja o začetkih Višnje Gore. Str. 106–115. V: *V Višnjo Goro*: druga knjiga (urednik Pavel Groznik). Višnja Gora 2008, 175 strani.

Kranjska čebela (*Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879).

http://www.hervardi.com/kranjska_čebela.php (25. 1. 2011)

Smreck. XI Buch/ Von den Städten / Märckten / Schlössern. Str. 537–538. V: *Die Ehre dess Hertzogthums Crain*. Laibach 1689.

Stane Mikuž. *Umetnostnozgodovinska topografija grosupeljske krajine*. Ljubljana 1978, 487 strani.

V Višnjo Goro (urednik Pavel Groznik). *Zbornik*. Višnja Gora 1998, 127 strani.

Weichselburg. XI Buch/ Von den Städten / Märckten / Schlössern. Str. 627–629. V: *Die Ehre dess Hertzogthums Crain*. Laibach 1689.

Čebelarji družine Rothschild - Roschild

Janez Gregori*

Izvleček

V 19. stoletju in na prelomu v 20. stoletje je imela na čebelarjem področju na Kranjskem vodilno vlogo družina Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori. Zasluge članov te družine sta predvsem strokovna in vsestranska popularizacija kranjske čebele ter posredovanje genskega materiala, na podlagi katerega je bila naša čebela prepoznana kot samostojna podvrsta *Apis mellifera carnica*. Njena tipična lokaliteta je Kranjska, torej zdajšnja Slovenija.

Predstavljeni so vsi člani družine, ki so, po zdajšnjem vedenju, imeli kakšen koli stik s čebelarstvom. Začetnik čebelarstva je bil dr. Filip (Philipp) Roschild (Rothschild), njegovo delo pa je nadaljeval njegov sin Emil, najpomembnejši član družine. Predstavljena je pestra dejavnost posameznih članov družine, katere temelj je bilo družinsko podjetje Kranjski trgovski čebeljak. To so bili začetki trgovine s kranjskimi čebelami v večjem obsegu na Kranjskem.

Ključne besede: čebelarjenje, biografija, Rothschild

Abstract

The Rothschild - Roschild family beekeepers - In the 19th century and early 20th century, the Rothschild family from Podsmreka near Višnja Gora had a leading role in beekeeping in Carniola. The family's most important achievements are the expert and universal popularisation of the Carniolan bee and supplying the genetic material that contributed to the recognition of the bee as an independent subspecies, *Apis mellifera carnica*. Its type locality is the former Carniola, now Slovenia.

This article presents all the members of the family that were in any way connected to beekeeping according to the information we have today. Beekeeping activities were first taken up by Dr. Filip (Philipp) Roschild (Rothschild), whose work was continued by his son Emil, the most important member of the family. Also presented are the diverse activities of individual family members based on the *Kranjski trgovski čebeljak* (Carniolan Commercial Apiary) family company. These were the beginnings of the trade in Carniolan bees on a large scale in Carniola.

Keywords: beekeeping, biography, Rothschild

Abstrakt

Die Imker der Familie Rothschild - Roschild - Im 19. Jahrhundert und zu Anfang des 20. Jahrhunderts hatte in Krain die Familie Rothschild aus Podsmreka bei Višnja Gora die führende Rolle auf dem Gebiet der Imkerei. Die Verdienste dieser Familie liegen vor allem in der fachlichen und allgemeinen Verbreitung der Krainer Biene und der Vermittlung des genetischen Materials, auf dessen Grundlage die slowenische Biene als selbständige Unterart *Apis mellifera carnica* anerkannt wurde. Ihre Typen Lokalität ist Krain, also das heutige Slowenien.

Vorgestellt werden alle Mitglieder der Familie, die nach der heutigen Kenntnis eine wie auch immer geartete Verbindung zu der Imkerei hatten. Der Begründer der Imkereiaktivität war Dr. Filip (Philipp) Ro-

* prof. biologije, Prirodoslovni muzej Slovenije

schütz (Rothschütz). Seine Arbeit wurde von seinem Sohn Emil, dem wichtigsten Mitglied der Familie, fortgeführt. Vorgestellt war das reichhaltige Tätigkeitsfeld der einzelnen Familienmitglieder, deren Grundlage das Familienunternehmen Krainer Handelsbienenstand war. Dies waren in Krain die Anfänge des Handels mit Krainer Bienen in größerem Umfang.

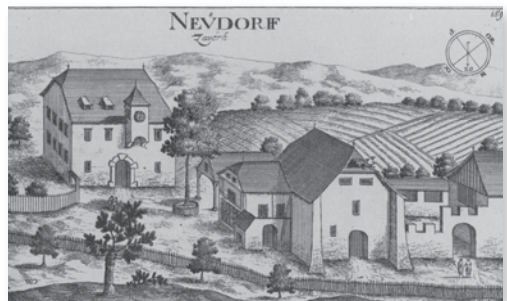
Schlüsselwörter: Imkerei, Biographie, Rothschütz

Za napredek čebelarstva na Kranjskem ima v 19. stoletju in na prelomu v 20. stoletje gotovo največ zaslug družina Rothschütz (tudi Roschütz), katere delovanje je tesno povezano s Podsmreko pri Višnji Gori. Največja zasluga članov te družine je, da so z vsestransko popularizacijo kranjske čebele ter v številnih strokovnih člankih in knjigah pripravili strokovne temelje, na podlagi katerih je bila naša čebela prepoznana kot samostojna podvrsta ali rasa medonosne čebele z znanstvenim imenom *Apis mellifera carnica* – in posledično je njena tipska lokaliteta Kranjska, zdajšnja Slovenija. Poleg tega so »utrčili« tudi njeno domače ime – kranjska čebela. Pollmann (1879), čigar opis kranjske čebele je veljaven, je zapisal, da »najlepše kranjice dobavlja baron von Rothschütz«.

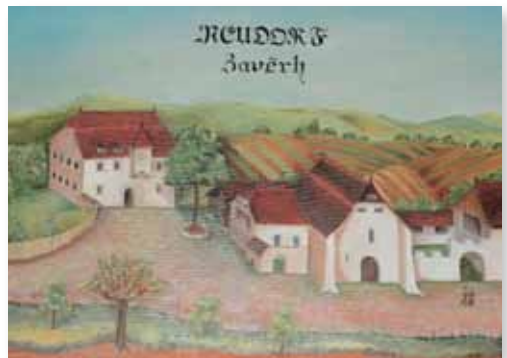
O zaslugah družine Rothschütz za razvoj našega čebelarstva in tudi o družini sami je doslej pisalo več avtorjev (Lapajne, 1923b; Bukovec, 1938; Debevec, 1944; Adamič, 1971, 1995; Marolt, 1971; Gregori, 2004; Šalehar, 2010b). Najpopolneje je družino Rothschütz predstavil Preinfalk (2006). Treba pa je povedati, da se tako o življenju in delovanju družine oziroma njenih članov kot tudi o delovanju njihovega podjetja včasih pojavljajo nekoliko različni podatki.

Prvi iz družine je bil s čebelami povezan baron **dr. Filip (Philipp) Rothschütz** (1812–1889). Zakoncema Filipu in Frideriki Petroneli Rothschütz se je v Aachnu (Nemčija) leta 1836 rodil sin edinec, ki sta ga poimenovala Nikolaj Avgust Emil. Družina se je preselila na Kranjsko in leta 1856¹ kupila gradič Zavrh v Dolah pri Litiji, imenovan tudi Nova vas (Neudorf), kjer je bil čebelnjak s čebelami že pri hiši. Brez dvoma je Filipova zasluga, da je čebelarški svet že zgodaj zvedel za kranjsko čebelo. Leta 1857 je v nemški čebelarški reviji *Bienen-Zeitung* objavil članek *Aus Unterkrain (Z Dolenjskega)*, v katerem je pisal o čebelarjenju na Dolenjskem in naši čebeli. Imenoval jo je *Die Krainische Biene*, torej kranjska čebela (glej prevoda tega članka: Bukovec, 1938; Šalehar, 2010b).

Koliko se je Filip sam ukvarjal s čebelami, je pravzaprav zanimivo vprašanje. August von Berlepsch, takratna nesporna čebelarška avtoriteta, kranjski čebeli sprva ni bil naklonjen, o njej je pisal posmehljivo in celo užaljeno. Kot je dejal, se utegne zgoditi sijajna prevara, prevara s kranjsko čebelo, s katero hočejo zamajati prestol italijanske čebele.² Za Filipa Rothschütza

Zavrh (Neudorf). (Valvasor, J. V., *Topographia Ducatus Carnioliae modernae*, Faksimilirana izdaja, 1995)

Zavrh (Neudorf), oljna slika neznanega avtorja

1 Rothschütz, 1902, str. 55, in Lapajne, 1923, str. 73.

2 *Bienen-Zeitung*, 24(1868)5–6, str. 64.

pa je zapisal, »da sploh ni čebelar«³. Po drugi strani lahko beremo, da »ima po 14-letnih opazovanjih (torej od leta 1854!) barona dr. von Rothschilda iz Wrocława (Breslav) med vsemi čebeljimi rasami največ dobrih lastnosti kranjska čebela, s katero kranjski čebelarji, kljub ostremu podnebnju in pogosti menjavi vremena, uspešno čebelarijo. Da bi to raso bolj razširili, je von Rothschild iz Višnje Gore pri Ljubljani ustanovil trgovski čebeljak za kranjske čebele«⁴.

E. Rothschild je zapisal, da je njegov oče, ki je živel v severni Nemčiji, strasten prijatelj čebel, ki napredno čebelari (po Dzierzonovi teoriji in praksi) že 16 do 20 let.⁵

Torej se je Filip Rothschild ukvarjal s kranjskimi čebelami že veliko prej, preden se je leta 1856 naselil na Kranjskem. Zakaj je sploh prišel na Kranjsko?

Za boljše razumevanje razmer v družini Rothschild moramo omeniti neprijetno okoliščino, da si je Filip protipravno prilastil baronski naslov in se tako uvrstil med kranjsko elito,⁶ prav to pa je veliko let pozneje vrglo temno senco na celotno družino in povzročilo tudi njegovo tragično smrt. Filipov pravi izvor je ostal nerazkrit,

Zavrh dandanes

F. ŠTIVIC

vendar naj bi po nekaterih podatkih izviral iz obrtniške družine iz okolice Dolenjskih Toplic. Kot izobražen mož je skušal navezati stike s kranjskimi intelektualci, med njimi tudi s Karlom Dežmanom. Vendar v takratni kranjski družbi ni bil dejaven, razlog za to pa morda lahko iščemo prav v njegovem domnevem kranjskem izvoru oz. bojazni, da bi ga tam nemara kdo prepoznal in razkril. Vsekakor se je Filip kmalu umaknil v Šlezijo, kjer je živel do smrti (Preinfalk, 2006: 98).

Vzrok njegove vrnitve na Kranjsko je moral biti torej močnejši od bojazni, da bi ga

tam prepoznali in razkrili. Kaj pa če je že pred svojo naselitvijo v Zavrhu kdaj obiskal te (domače) kraje ter se ob tem seznanil s čebelarjenjem in čebelo, ki je pritegnila njegovo pozornost? Odsesel jo je s seboj v Wrocław, kjer je z njo čebelaril, spoznal njene dobre strani in se odločil za pogumno potezo – da se vrne v njene kraje in začne z njo trgovati. To je njemu oziroma njegovi družini tudi uspelo.

Da je Filip čebelaril, je razvidno tudi iz zgoraj omenjenega njegovega članka v reviji *Bienen-Zeitung* (1857). Ko govori o Dzierzonovi metodi, pravi, da »opravljanje čebel po Dzierzonovi metodi sva poskusila, kolikor je meni znano, samo župnik gosp. Jonke in jaz ... za svojo osebo sem presenečen, kako zelo človek na ta način obvlada čebele in kako lahko posega v njihovo življenje«. Ponudil je čebele za prodajo in navedel ceno. Prodaja je kmalu uspešno stekla, zato ga upravičeno štejemo za začetnika trgovine s čebelami na veliko pri nas. Filip Rothschild je tudi zapisal, da kranjska čebela zelo malo pika, »vsaj jaz lahko s častno besedo potrdim, da me tukaj ni nikoli nobena pičila«. Berlepsch je to trditev označil kot smešno, piker komentar na to trditev pa je zapisal tudi Bukovec (1938: 142).

Zanimivo, da je tudi znani čebelarški strokovnjak Herwig, ki je preizkušal italijanske čebele, križance in kranjske čebele, zapisal, da ga od kranjskih čebel v letu 1859 nobena ni pičila, naslednje leto pa le redko katera.⁷ Pa so mu – brez komentarjev – vsi verjeli!

Filip Rothschild je po odhodu v Šlezijo še vedno ostal v stiku s sinom Emilom, to pa do-

3 Berlepsch, 1869, str. 308.

4 Jahres-Bericht des K(öniglichen) Landes-Oekonomie-Kollegium(s) für das Jahr 1868, str. 250.

5 Bienen-Zeitung, 24(1868)8, str. 103.

6 Družino Rothschild omenja Wurzbachov leksikon (1874, 27. knjiga, str. 145), v katerem so biografsko predstavljene najpomembnejše družine in posamezniki v Avstrijskem cesarstvu tistega časa. Glej tudi Preinfalk 2006.

7 Bienen-Zeitung, 1861, str. 16.

J. GREGORI

Podsmreka dandanes

kazuje njegovo dopisovanje v časopis *Die Krainer Biene*. Objavil je pet prispevkov, v katerih je po večini pisal o čebelarstvu zgodovini.⁸ Pozneje, ko revija ni več izhajala, so Emila Rothschütza povabili na univerzo v Wrocławu (kjer je živel oče), da je predaval o čebelarstvu in posebej o kranjski čebeli.⁹

Filipov sin, baron **Emil Rothschütz** (tudi baron Rožič), je bil z vidika čebelarstva najpomembnejši član družine. 5. maja 1859 se je poročil z grofico Antoino Lichtenberg iz ene najuglednejših in najstarejših plemiških družin na Kranjskem. Njen oče je imel poleg graščine Praproče pri

Grosupljem v lasti tudi graščino Podsmreka pri Višnji Gori (imenovana tudi Smerek, Smrek), ki jo je prepustil mladoporočencema. Tja sta se preselila leta 1866 (Rothschütz, 1902: 55). Oče Filip je leta 1862 oz. 1863 Zavrh prepustil sinu in snahi, vendar sta ga po desetih letih prodala.

V Podsmreki je Emil Rothschütz leta 1868 ustanovil *Kranjski trgovski čebelnjak* (*Krainer Handelsbienestand*), ki je postal središče čebelarstva na Kranjskem, in se širokopotežno lotil trgovine s čebelami. Zgradil je veliko mizarstvo in kleparsko delavnico, ključavničarski obrat in satnišnico, v katerih je približno 35 zaposlenih delavcev izdelovalo panje in druge čebelarstvo potrebščine. Do svojih delavcev je imel zelo človeški odnos, tako da so mu nekateri ostali zvesti vse življenje. Tak primer zvestobe je bil Alojzij Toman, ki je prišel s Koroškega in se zaposlil pri Rothschützu. Na gradu Smrek je živel in delal 54 let, saj je po smrti prvega gospodarja delo nadaljeval tudi pri naslednjem, P. Majdiču (Lapajne, 1923a).

Podsmreka dandanes

V svojih štirih trgovskih čebelnjakih je imel Rothschütz več kot tisoč panjev. Začetne težave so bile povsem logistične narave. Pošiljanje živih čebel po pošti ali z vlakom do tedaj ni bilo v navadi, zato je bilo potrebnega veliko prepričevanja, da je stvar stekla. V začetku je bila v bližini Podsmreke samo pošta, saj je bila dolenska železnica zgrajena šele leta 1894. Do takrat je moral Rothschütz pošiljke čebel voziti na pošto v Višnji Gori, ta pa jih je s poštnim vozom vsak dan odpremljala naprej v Ljubljano.

Emil Rothschütz je bil vsestranski inovator, izumil je številne čebelarstvo pripomočke in potrebščine ter jih predstavljal v svojih prodajnih katalogih. Med njimi so bili tudi različni panji, po večini s satjem na toplo stavbo. Pozornost pritegnejo njegovi listovni panji (Blätterstocke), torej s satjem na hladno stavbo, s katerimi je tudi sam čebelaril. V čebelnjaku v Podsmreki je imel že leta 1868 naseljenih več kot 300 takšnih panjev. Na potujočem zboru nemških kmetovalcev in

Emil Rothschütz leta 1902
(Br. Rothschütz' *Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb für Anfangär*, 1902)

8 Die Krainer Biene, 1873, str. 86–87; 1874, str. 8–9, 35–36, 44 in 91–92.

9 Kmetovalec, 1889, str. 84.

J. GREGORI

Stavba v Malem Hudem, v kateri je bila za časa E. Rothschütza pošta

gozdarjev leta 1869 je bil panj odlikovan s srebrno medaljo. Podoben, leta 1873 skonstruiran panj, je Alberti razstavil leta 1874 v Halleju (Rothschütz, 1902: 36).

Posebna odlika E. Rothschütza je bila njegova izobraženost na področju čebelarstva, razvidna tudi iz njegovega strokovnega pisanja. Bil je vpet med številne strokovne posvete in čebelarске prireditve, kot so razstave v domovini in tujini, na katerih je prejel številna priznanja in nagrade, ki jih je nato predstavil na prvih straneh svojih prodajnih katalogov. Že leta 1869 je prejel priznanje c. k. avstrijskega kmetijskega ministrstva.¹⁰ Sodeloval je s številnimi čebelarskimi strokovnjaki, strokovno je bil na evropski ravni. V različne, predvsem nemške čebelarске strokovne revije je pisal številne članke, občudovanja vredna pa je tudi njegova založniška dejavnost. Poleg katalogov za svoj čebelarski obrat je napisal tudi temeljna dela o čebelarstvu, med katerimi je znamenito zlasti delo *Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtbetrieb...* (*Rothschützev ilustrirani čebelarski obrat...*), ki je izšlo leta 1875 na 462 straneh. Kot založnik knjige je naveden Kranjski trgovski čebelnjak pri Malem Hudem (zu Pösendorf). Vso dosegljivo obsežno publicistično dejavnost E. Rothschütza je predstavil dr. A. Šalehar (2010a).

Rothschützeva strokovnost in odnos do čebelarске stroke se kaže tudi v tem, da je v Podsmreki zasnoval obsežno knjižnico. Ni točno znana usoda knjig po stečaju podjetja leta 1909. V poročilu o odborovih sejah osrednjega društva, 2. decembra 1932,¹¹ je navedeno, da je predsednik g. Verbič poročal, 'da se mu je posrečilo pridobiti za društveno knjižnico... 56 knjig iz bivše knjižnice Ravenegg-Rothschütza Pod Smreko pri Višnji Gori.'

Te knjige so zdaj v knjižnici Janeza Goličnika pri Čebelarski zvezi Slovenije, med njimi verjetno tudi izjemne redkosti, kot so vse štiri knjige dr. Augusta Pollmanna (Šalehar in Tomec, 2009).

Rothschütz je bil tudi odličen organizator. Bil je eden izmed treh soustanoviteljev *Kranjskega društva za umno čebelarstvo* leta 1873 in tudi njegov prvi predsednik. S široko akcijo, tudi zunaj čebelarskih krogov, so želeli pridobiti čim več članov.¹²

Na novo ustanovljeno društvo je istega leta začelo izdajati društveno glasilo *Slovenska čebela*, vzporedno pa še glasilo v nemščini *Die Krainer Biene*, ki ga je urejal E. Rothschütz. Prvi letnik je skoraj v celoti sam tudi napisal. V vseh letnikih revije je sicer na naslovnici kot urednik navedeno društveno vodstvo, pri posameznih številkah pa je v kolofonu kot urednik štirikrat naveden Ignaz Holz in triindvajsetkrat J. Jerič, nikoli pa E. Rothschütz. Vendar je v sestavku »Beseda našim udom«, ki ga je podpisal tudi Jožef Jerič, zapisano »vredoval je nemški list 'Krainer Biene' vedno le sam.«.¹³ Izvod revije hrani Narodna in univerzitetna knjižnica (sign. 29007).

Začuda se imeni revij razlikujeta med seboj. Povzamimo, kaj o tem pravi S. Mihelič (1958: 86): »Namesto ljudskega imena truga za slovenski ljudski panj je baron Rothschütz izbral novo ime 'kranjski panj' (Krainer Original Stock). To ime je dolga desetletja tudi obveljalo, čeprav so ga hoteli čebelarski pisci okoli Slovenske čebele, glasila Slovenskega čebelarскеga društva, krstiti za slovenski panj in našo čebelo za slovensko čebelo. Kakor vse kaže, se prvi predsednik slovenskega čebelarскеga društva, trgovec s čebelami baron Rothschütz s tem ni strinjal bodisi zato, ker je bil panj z imenom

10 V katalogih trgovskega čebelnjaka je na vrhu naslovnice okrasni trak z napisom: 1869 Anerkennung des k. österr. Ackerbauministerium.

11 Slovenski čebelar, 36(1933)2, str. 29.

12 Novice, 31(1873)25; Kmetijske in rokodelske novice, 31(1873), 2 strani priloge.

13 Slovenska čebela 3(1875)10, str. 90–91.

kranjski panj že od 60. let tega stoletja znan tudi izven meja, ali pa morda iz nacionalnih razlogov, ker je bil po rodu Nemec. Vsekakor je namreč čudno, da se je nemški dvojček društvenega lista Slovenske čebele imenoval Krainer Biene. Prav tako je Rothschildova zasluga, da je dobila 'siva planinska čebela' (alpska čebela), ki je razširjena pri nas, ime kranjske čebele.«

Morda lahko Rothschildovo zagnanost pri ustanavljanju društva, zlasti pa začetek izdajanja obeh revij, ob vsem delu, ki ga je imel z družinskim podjetjem, povežemo z dogodkom, ki se je zgodil na občnem zboru Kranjske kmetijske družbe, 22. novembra 1871. Povzemimo poročilo s tega zbora.¹⁴ Kmetijska družba je od c. kr. ministrstva za kmetijstvo dobila državno podporo za napredek čebelarjenja in glavni odbor je sklenil, da bodo s tem denarjem kupili dobre panje, to je narejene po Dzierzonovih navodilih, in jih po deželi razdelili učiteljem, ki se marljivo ukvarjajo s čebelarstvom, ter manj premožnim kmetom. Ker so takrat na Kranjskem čebelarili v različnih panjih različnih izdelovalcev, so te povabili, naj na občnem zboru razstavijo svoje panje, skupina čebelarskih izvedencev pa bo izbrala najboljšega. Svoje panje je poslalo osem izdelovalcev, med njimi tudi baron Rothschild. Izbrana sta bila Sumperjev in Porentov panj, vendar naj bi drugega, po mnenju ocenjevalcev, dopolnili s trirobimi satnimi letvicami. Sprejet je bil sklep, da naj ob delitvi panjev učiteljem in drugim vsak dobi po dva panja, enega Sumperjevega in enega Porentovega. Za Rothschildov panj so ocenjevalci ugotovili, da je zelo zanimiv, vendar predrag.

Tako sta nastali dve struji: na eni strani je panje delila kmetijska družba, na drugi strani pa je bilo čebelarsko društvo z Rothschildem na čelu. Rothschild je začel svoje panje propagirati tudi v obeh čebelarskih listih (leta 1873 je bila v 12. št. obeh listov objavljena priloga z načrti panjev in drugih potrebščin) članom društva pa jih je prodajal z znatnim popustom. Za napredne čebelarje, to je za tiste, ki se ravna po Dzierzonovi metodi, je predlagal celo premije, ki naj bi bile izplačane za leto 1872, 1873 in 1874.¹⁵

Emil Rothschild se je razdajal na vse strani, njegovo zdravje pa je začelo pešati. Svoje je opravila tudi neprijetnost glede neupravičene uporabe baronskega naslova družine Rothschild. Julija 1892 je deželna vlada v Ljubljani »Nikolaju Avgustu Emilu Rothschildu dovolila spremembo priimka [Rothschild] v Ravenegg«. Od tedaj so Emil in njegova družina nosili priimek Ravenegg (Preinfalk, 2006:99), po travniku »Ravnik«, ki se razprostira pod gradom v Podsmreki (Lapajne, 1923b: 74). Poleg tega so se začeli na Kranjskem pojavljati še drugi obrati, ki so se ukvarjali s čebelarsko trgovino, tako da se je povečala tudi konkurenca. Najuspešnejši je postajal Mihael Ambrožič iz Mojstrane, ki je začel s čebelami trgovati leta 1872.

V zvezi s čebelarstvom omenimo **Emilovo ženo Antonijo**, ki je, kot je videti, stala svojemu možu pri čebelarstvu ob strani in se zanimala za praktično uporabo čebeljih pridelkov. Napisala je knjigo *Die erprobte Honig-Köchin (Izkušena kuharica in kuhanje z medom)*, 1893, pa tudi kaj krajšega. V *Slovenski čebeli*¹⁶ je, na primer, z naslovom *Nekaj za Božič* objavila kuharske recepte ter se podpisala kot Antonija bar. Rožič-eva, roj. grofinja Lichtenberg-ova.

Rothschild je imel deset otrok, ki pa so bili menda precej razvajeni.¹⁷ Koliko so sodelovali pri čebelarskem delu, lahko le sklepamo. V založbi *Kranjskega trgovskega čebelnjaka v Višnji Gori* je med leti 1890 in 1893 izhajal mesečnik *Imkers Rundschau – Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi – strokovni list za čebelarjenje)*. Od 3. številke prvega letnika je vse do konca izhajanja kot urednik naveden *Phil. Roschütz – Rothschild*, to je **Emilov sin Filip (Philipp)**. Od 2. številke drugega letnika do konca izhajanja tega mesečnika se je podpisoval kot *Phil. Fr. Roschütz – Rothschild*.

Kakšna je bila vloga sinov **Siegfrieda** in najmlajšega **Franza**, (še) ni znano, vsekakor pa sta morala kazati zanimanje za čebele oziroma čebelarsko trgovino. Za Siegfrieda je znan podatek, da je leta 1886 obiskoval 6. razred državne višje realke v Ljubljani. Vpisan je bil kot »Rohschütz-Rothschild Siegfried, Freih. von, aus Schloss Smerek in Krain, R.«.¹⁸

14 Gospodarske novice, 29(1871)52, str. 1.

15 Naznanila, letnik 1871, zvezek 1, Ljubljana 1873, str. 16 in 18.

16 Slovenska čebela, 2(1874)12, str. 105–106.

17 SBL III, str. 143.

18 Jahresbericht der Staats-Ober-Realschule in Laibach für das Schuljahr 1886, str. 67.

11. oktobra leta 1899 je bil v trgovski register kot imetnik podjetja »Kraimer Handelbienenstand ...« vpisan Siegfried Ravenegg,¹⁹ 19. septembra 1900 pa je bila na imetje podjetja vknjižba ... »da se je po predlogu gospe Karoline Ravenegg, bivše vdove Priol, zasebnice na graščini Smerek pri Višnji Gori, mej njo ter Zmagomirom Ravenegg-om, imeteljom tvrde ... vpisala sklenjena žetna pogodba ...«. ²⁰ Že 7. maja leta 1901 je bil kot lastnik znova razglašen Emil Ravenegg.²¹ Končno je ta aprila 1908 prepustil celotno posestvo sinu Franzu, vendar gospodarstvu ni bilo več pomoči. Januarja 1909 je šlo podjetje »Kraimer Handelbienenstand Baron Rothschild v Višnji Gori in izdelovalnice domačega orodja barona Rothschilda« v stečaj.²² Podsmreko in podjetje je kupil industrialec Peter Majdič.

Emil Rothschild je umrl mesec dni pozneje, 21. februarja 1909, v Podsmreki. V osmrtnici so sorodniki jasno poudarili njegov baronski naziv, ki mu je pripadal ob krstu: *Emil Ravenegg, taufrechtlich Baron Rothschild*. Pokopali so ga na višnjegorskem pokopališču, a njegov grob bi dandanes iskali zaman. Družina se je odselila v Gradec.

Zahvala

Zahvaljujem se prof. dr. Andreju Šaleharju za vzpodbudo pri delu, nasvete in podatke.

Povzetek

V 19. stoletju in na prelomu v 20. stoletje ima največ zaslug za napredek čebelarstva na Kranjskem družina Rothschild, katere delovanje je najbolj povezano s Podsmreko pri Višnji Gori. Največja zasluga članov te družine je, da so z vsestransko popularizacijo kranjske čebele, v številnih strokovnih člankih in knjigah ter s posredovanjem genskega materiala pripomogli k prepoznavanju naše čebele kot samostojne rase ali podvrste medonosne čebele z znanstvenim imenom *Apis mellifera carnica*. Njena tipska lokaliteta je Kranjska, zdajšnja Slovenija.

Kot prvi iz družine je bil s čebelami povezan baron **dr. Filip (Philipp) Roschild (Rothschild)**. Leta 1857 je v nemški čebelarški reviji *Bienen-Zeitung* objavil članek *Aus Unterkrain (Z Dolenjskega)*, v katerem je pisal o čebelarjenju na Dolenjskem in tamkajšnji čebeli. Imenoval jo je *Die Krainische Biene*, torej kranjska čebela.

Čebelarstvo najpomembnejši je bil Filipov sin, baron **Emil Rothschild**, ki je v Podsmreki leta 1868 ustanovil *Kranjski trgovski čebeljak (Kraimer Handelsbienenstand)*, ki je postal središče čebelarstva na Kranjskem, ter se širokopotezno lotil trgovine s čebelami. Ustanovil je delavnice, v katerih so izdelovali panje in druge čebelarke potrebščine in v katerih je bilo zaposlenih približno 35 delavcev. V svojih štirih trgovskih čebeljakih je imel Rothschild več kot tisoč panjev.

E. Rothschild je bil zelo izobražen na področju čebelarstva, to pa je razvidno tudi iz njegovega strokovnega pisanja. V različnih, predvsem nemških čebelarških strokovnih revijah je objavil številne članke, poleg tega pa se je ukvarjal tudi z založništvom. Izdajal je kataloge za svoj čebelarški obrat, pa tudi temeljna dela o čebelarstvu, katerih avtor je bil on sam. V Podsmreki je zasnoval tudi obsežno knjižnico.

Roschild je bil eden izmed treh pobudnikov za ustanovitev *Kranjskega društva za umno čebelarstvo* leta 1873 in tudi njegov prvi predsednik. Na novo ustanovljeno društvo je istega leta začelo izdajati društveno glasilo *Slovenska čebela*, vzporedno pa še glasilo v nemščini *Die Kraimer Biene*, ki ga je urejal E. Rothschild.

Emilova žena Antonija je leta 1893 napisala knjigo *Die erprobte Honig-Köchin (Izkušena kuharica in kuhanje z medom)*.

19 Slovenski narod, 32(1899) 250, 31. 10. 1899; Laibacher Zeitung, št. 256, str. 2041, 8. november 1899.

20 Slovenski narod, 33(1900) 251, 31. 10. 1900.

21 Slovenski narod, 39(1901) 101, 14. 5. 1901.

22 Slovenski narod, 42(1909)16, 21. 1. 1909.

V založbi *Kranjskega trgovskega čebelnjaka v Višnji Gori* je med leti 1890 in 1893 izhajal mesečnik *Imkers Rundschau – Fachblatt für Bienenzucht* (Čebelarški razgledi – strokovni list za čebelarje). Od 3. številke prvega letnika naprej ga je urejal **Emilov sin Filip (Philipp)**.

Kakšna je bila vloga sinov **Siegfrieda** in najmlajšega **Franza**, (še) ni znano, oba pa sta bila kot lastnika čebelarkega obrata krajši čas vpisana v trgovski register. Januarja 1909 je šlo podjetje »*Krainer Handelbienenstand Baron Rothschütz v Višnji Gori in izdelovalnice domačega orodja barona Rothschütza*« v stečaj. Emil Rothschütz je umrl 21. februarja 1909 v Podsmreki, družina pa se je odselila v Gradec.

Summary

In the 19th and early 20th century, beekeeping in Carniola progressed and developed largely thanks to the Rothschütz family, whose activities were based in Podsmreka near Višnja Gora. The most important achievement of members of this family is that they contributed significantly to the recognition of the Carniolan bee as an independent subspecies of honeybee with the scientific name *Apis mellifera carnica* by contributing to the universal popularisation of the Carniolan bee, writing about it in numerous specialist articles and books and providing genetic material. It's type locality is the former Carniola, now Slovenia.

The first family member with a connection to beekeeping was Baron **Dr. Filip (Philipp) Roschütz (Rothschütz)**. In his article entitled *Aus Unterkrain (From the Lower Carniola)*, published in 1857 in the German beekeeping journal *Bienen-Zeitung*, he wrote about beekeeping in Dolenjska (formerly Lower Carniola) and their native bee. He named it *Die Krainische Biene* or the Carniolan bee.

The family member most significantly involved in beekeeping was Filip's son, Baron **Emil Roschütz**. In 1868 in Podsmreka, he established the *Carniolan Commercial Apiary (Krainer Handelsbienenstand)*, a company that soon became the centre of all beekeeping activities in Carniola, and he began trading in bees on a large scale. He founded workshops for the production of hives and other beekeeping equipment, where some 35 workers were employed. In his four commercial apiaries, Roschütz housed over 1000 hives.

It is evident from his specialist writing that E. Rothschütz was highly educated in the field of beekeeping. He published numerous articles in various specialist, predominantly German beekeeping journals and he was also involved in publishing. In addition to catalogues for his apiary company, he also wrote and published several essential books on beekeeping. He organised an extensive library at his home in Podsmreka.

Rothschütz was one of the three initiators of the foundation of the *Kranjsko društvo za umno čebelarstvo (the Carniolan Association for Prudent Beekeeping)* in 1873 and served as its first President. In that same year, the newly established Association began publishing a gazette entitled *Slovenska čebela (The Slovenian Bee)* and its German counterpart *Die Krainer Biene (The Carniolan Bee)*, edited by E. Rothschütz.

In 1893, **Emil's wife Antonija** wrote a book entitled *Die erprobte Honig-Köchin (The Experienced Cook and Cooking with Honey)*.

From 1890 to 1893, the *Kranjski trgovski čebelnjak v Višnji Gori* company published the monthly journal *Imkers Rundschau – Fachblatt für Bienenzucht (Beekeepers' Review – Specialist Journal of Beekeeping)*. From the 3rd issue of its first year, it was edited by **Emil's son Filip (Philipp)**.

The roles of Emil's sons **Sigfrid (Siegfried)** and **Franz**, the youngest, are not yet known, but they were both entered in the trade register for a short time as owners of the beekeeping company. In January 1909, the company *Krainer Handelbienenstand Baron Rothschütz v Višnji Gori in izdelovalnice domačega orodja barona Rothschütza (Carniolan Commercial Apiary Baron Rothschütz in Višnja Gora and Baron Rothschütz's manufacture of homemade tools)* went bankrupt. Emil Roschütz died on 21 February 1909 in Podsmreka and his family moved away to Graz.

Zusammenfassung

Im 19. Jahrhundert und zu Anfang des 20. Jahrhunderts hatte die Familie Rothschild die größten Verdienste für die Weiterentwicklung der Imkerei in Krain, deren Tätigkeit am stärksten mit Podsmreka bei Višnja Gora verbunden ist. Die größten Verdienste dieser Familie liegen darin, dass sie durch die allseitige Verbreitung der Krainer Biene, in zahlreichen Fachartikeln und Büchern sowie der Vermittlung von Material zu der Anerkennung der slowenischen Biene als selbständige Unterart der Honigbiene mit dem wissenschaftlichen Namen *Apis mellifera carnica* beigetragen haben. Ihre Typen Lokalität Verbreitungsgebiet ist Krain, also das heutige Slowenien.

Als erster aus der Familie war Baron **Dr. Filip (Philipp) Roschütz (Rothschütz)** mit den Bienen verbunden. Im Jahr 1857 hat er in der deutschen Imkerzeitschrift *Bienen-Zeitung* den Artikel *Aus Unterkrain* veröffentlicht, in dem er über die Imkerei in Dolenjska und die dortige Biene schrieb. Er nannte sie *Die Krainische Biene*.

Aus Sicht der Imkerei war der Sohn von Philipp, Baron **Emil Rothschild**, das bedeutendste Familienmitglied, der in Podsmreka im Jahr 1868 den *Krainer Handelsbienenstand* gründete, der das Zentrum der Imkereitätigkeit in Krain wurde. Dieser beschäftigte sich in großem Maßstab mit dem Bienenhandel. Er gründete Werkstätten, in denen Bienenstöcke und anderes Imkereizubehör hergestellt wurde und in denen ungefähr 35 Arbeiter beschäftigt waren. In seinen für den Handel bestimmten Bienenhäusern hatte Rothschild mehr als 1000 Stöcke.

E. Rothschild verfügte auf dem Gebiet der Imkerei über sehr großes Wissen, was auch aus seinen fachlichen Arbeiten hervorgeht. In verschiedenen, vornehmlich deutschen Imkerfachzeitschriften veröffentlichte er zahlreiche Aufsätze, darüber hinaus betätigte er sich auch als Verleger. Er gab Kataloge für seinen Imkereibetrieb heraus, aber auch grundlegende Werke über die Imkerei, die er selbst verfasste. In Podsmreka richtete er auch eine umfassende Bibliothek ein.

Rothschild war einer der drei Initiatoren zur Gründung der *Krainer Gesellschaft für vernünftige Imkerei* im Jahr 1873 und auch deren erster Vorsitzender. Die neu gegründete Gesellschaft begann im gleichen Jahr mit der Herausgabe der Vereinszeitschrift *Slovenska čebela*, parallel hierzu noch die in deutsch erscheinende Zeitschrift *Die Krainer Biene*, die von E. Rothschild redigiert war.

Emils Frau Antonija schrieb 1893 das Buch *Die erprobte Honig-Köchin*.

In dem Verlag des *Krainer Handelsbienenstands in Višnja Gora* erschien in den Jahren zwischen 1890 und 1893 die Monatszeitschrift *Imkers Rundschau – Fachblatt für Bienenzucht*. Von der 3. Nummer des ersten Jahrgangs an wurde diese von **Emils Sohn Filip (Philipp)** redigieren.

Wie die Rolle der Söhne **Sigfrid (Siegfried)** und des jüngsten **Franz** aussahen, ist (noch) nicht bekannt, beide waren jedoch für kürzere Zeit als Eigentümer des Imkereibetriebs im Handelsregister eingetragen. Im Januar 1909 ging das Unternehmen »*Krainer Handelsbienenstand Baron Rotschild in Višnja gora und Werkstätten für selbstgefertigtes Werkzeug des Barons Rothschild*« in Konkurs. Emil Rothschild starb am 21. Februar 1909 in Podsmreka und die Familie siedelte nach Graz über.

Literatura:

- Adamič, France. Naši velečebelarji. V: *Zbornik občine Grosuplje. Gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika, III*. Grosuplje 1971, strani 127–132.
- Adamič, France. Naši velečebelarji. Ob 130. obletnici Kranjske čebelarke postaje v Višnji Gori. 97(1995)5, str. 149–151, *Slovenski čebelar*.
- Bukovec, August. Paberki iz naše preteklosti. 41(1938)9, str. 141–142, *Slovenski čebelar*.
- Bukovec, August. O naši nekdanji trgovini s čebelami. 59(1957), str. 122–126, str. 160–164, str. 214–217 in str. 262–267 in 60(1958), str. 15–18, str. 71–74 in str. 121–124, *Slovenski čebelar*.
- Debevec, Leopold. O našem prvem čebelarskem društvu. *Čebelarski zbornik*, 1944, str. 30–39.
- Gregori, Janez. Začetki prodiranja kranjske čebele v svet. 106(2004), str. 163, 191 in 226–228. *Slovenski čebelar*.

- Marolt, Janko. Prvi tabor dolenskih čebelarjev na Boštanju dne 4. in 5. julija 1970. V: F. Adamič (uredn.): *Zbornik občine Grosuplje, gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika, III.*, Grosuplje 1971, str. 133–138.
- Lapajne, Anton. Alojzij Toman. 26(1923a), str. 44–45, *Slovenski čebelar*.
- Lapajne, Anton. Baron I. Rothschütz – Ravenegg. 26(1923b), str. 73–74, *Slovenski čebelar*.
- Mihelič, Stane. Ljudski panji na slovenskem ozemlju. V: *Sodobno čebelarstvo, praktični del*, Ljubljana 1958, str. 45–98.
- Pollmann, August. *Werth der verschiedenen Bienenracen und deren Varieteten, bestimmt durch Urthailen namhafter Bienenzüchter*. Leipzig 1879.
- Preinfalk, Miha. Družina Roschütz – baroni, ki to niso bili. *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 54(2006), str. 95–104.
- Rothschütz, Emil. *Br. Rothschütz' Die Volks- und Mobilzucht der krainr Biene in der Heimat*. Selbstverlag, Br. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain, 1902, 68 str.
- Rothschütz, Filip. Aus Unterkrain. 13(1857)19, str. 225–226, *Bienen-Zeitung*.
- Slovenski biografski leksikon*, 3. knjiga, geslo Rot(h)schütz, str. 143–144.
- Šalehar, Andrej. *Prispevki k bibliografiji čebelarjev družine Roschütz (Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ...)*. Digitalna knjižnica Slovenije (<http://www.dlib.si>; URN:NBN: SI: doc-KUHPODPI), Rodica, 2010a, 3. 5. 2010, 18 strani.
- Šalehar, Andrej. »Aus Unterkrain« (Iz Dolenske) – *Bienen-Zeitung* (1857). 112(2010b)12, str. 396–398, *Slovenski čebelar*.
- Šalehar, Andrej, Anton Tomec. Pollmannove knjige na policah Čebelarske knjižnice. 111(2009)11, str. 408–410, *Slovenski čebelar*.

Kranjski trgovski čebelnjak družine Rothschütz

Janez Gregori*

Izvleček

Velikemu razvoju čebelarstva na Kranjskem v 18. stoletju je zaradi uveljavitve sladkorja, ki je veliko cenejši od medu, sledilo nazadovanje, saj je to vplivalo na donosnost čebelarjenja. Čebelarstvo se je znova razmahnilo v drugi polovici 19. stoletja, ko se je začela trgovina s kranjskimi čebelami, pospeševali pa so jo tudi čebelarji sejmi. Emil Rothschütz, izjemen čebelarški strokovnjak in pisec, je leta 1868 v Podsmreki pri Višnji Gori ustanovil podjetje Kranjski trgovski čebelnjak in začel prvi na Kranjskem na veliko trgovati s kranjsko čebelo in čebelarškimi potrebščinami. Njegovemu zgledu so sledili številni drugi čebelarji in trgovci. Opisane so okoliščine nastanka podjetja, njegovo delovanje in propad. Podrobneje je opisan tudi eden izmed prodajnih katalogov.

Ključne besede: čebelarstvo, trgovina, Rothschütz

Abstract

The Kranjski trgovski čebelnjak (Carniolan Commercial Apiary) of the Rothschütz Family - The significant development of beekeeping in Carniola in the 18th century was followed by a decline due to the introduction of sugar, which was much cheaper than honey and influenced the economic viability of beekeeping. Beekeeping flourished again in the second half of the 19th century, supported by the beginning of trade in Carniolan bees themselves and by beekeeping fairs. Emil Rothschütz, an exceptional bee expert and writer, established the company Kranjski trgovski čebelnjak (the Carniolan Commercial Apiary) in 1868 in Podsmreka near Višnja Gora and was the first to start trading in the Carniolan bee and beekeeping equipment on a large scale. His example was followed by a number of other beekeepers and merchants. This article describes the circumstances surrounding the establishment of the company, its activities and its decline. There is also a detailed description of one of the sales catalogues.

Keywords: beekeeping, trade, Rothschütz

Abstrakt

Der Krainer Handelsbienenstand der Familie Rothschütz - Der großen Entwicklung der Imkerei in Krain im 18. Jahrhundert folgte aufgrund des im Vergleich zum Honig wesentlich billigeren Zuckers eine rückläufige Entwicklung, was sich auf die Rentabilität der Imkerei auswirkte. Die Imkerei blühte erneut in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts auf, als der Handel mit Krainer Bienen begann, aber auch Imkereimessen trugen zum Fortschritt bei. Emil Rothschütz, ein außerordentlicher Imkereifachmann und Autor, gründete 1868 in Podsmreka bei Višnja Gora das Unternehmen Krainer Handelsbienenstand und begann in Krain als erster in großem Maßstab mit dem Handel von Krainer Bienen und Imkereibedarf. Ihm folgten zahlreiche andere Imker und Händler. Beschrieben sind die Umstände der Unternehmensgründung, seiner Tätigkeit und des Niedergangs.

Schlüsselworte: Imkerei, Handel, Rothschütz

*prof. biologije, Prirodoslovni muzej Slovenije

Uvod

Uradne statistike in različni zgodovinski viri, ki jih povzema Rihar (1956), navajajo, da je bilo čebelarstvo na Kranjskem najbolj razvito v 18. stoletju, to je za časa delovanja Antona Janše. To potrjujejo tudi številni podatki o velikih količinah medu in voska, stehtanega na cesarski in mestni tehtnici v Ljubljani. Čebelarstvo pa je začelo nazadovati, ko se je pojavil sladkor. Zmagovalni pohod sladkorja je bil bič za takratno čebelarstvo: cena medu je nezadržno padala, čebelarstvo se ni več splačalo in številni so ga opustili.

Nov zagon je dala kranjskemu čebelarstvu šele trgovina s čebelami, tako da se je znova razmahnilo v drugi polovici 19. stoletja. K temu so prispevale tudi številne iznajdbe na področju čebelarstva, kot so panji s premičnim satjem (P. I. Prokopovič, L. L. Langstroth, J. Dzierzon, A. Berlepsch), iznajdba satnice (J. Mehring), točila za med (F. Hruška), matične rešetke (P. I. Prokopovič, A. Hanemann) in drugo.

Omeniti velja, da je veliko spremembo v načinu čebelarjenja povzročila ajda, ki so jo k nam že v sredini 15. stoletja zanesli iz Azije,¹ saj se je sicer počasi, a zanesljivo vendarle začela uveljavljati. Ker je izdatno medila, je kot strniščna kulturna rastlina čebelam ponujala pomembno poznoपोletno pašo. Prav to je odločilno vplivalo na način čebelarjenja pri nas, s časom njenega cvetenja pa so bili povezani tudi čebelarski sejmi.

Pomembne stvari so se dogajale tudi s kranjsko čebelo, saj se je povpraševanje po njej povečevalo zlasti v tujini (Gregori, 2004). Filip Rothschütz je leta 1857 v časopisu *Bienen-Zeitung* objavil članek z naslovom *Aus Unterkrain (Z Dolenjskega)*, ki govori o čebelah in čebelarjenju na Dolenjskem, in prav po objavi tega članka se je izjemno povečalo zanimanje za našo čebelo.

Prvi, ki so začeli preizkušati kranjske čebele, so pisali laskave ocene o njej. Nad njimi je bil dobessedno vznihčen moravski župnik Libor Morbitzer, ki je kranjske čebele dobil leta 1866 »od nekega k. k. stotnika iz Mengša pri Ljubljani«² (to je bil stotnik J. Halle, Debevec, 1944, str. 31), njegovo navdušenje pa je privabljalo še številne druge čebelarje. Napisal je tudi številne članke, v katerih je hvalil našo čebelo.

Trgovina s čebelami na Kranjskem

Kot rečeno, je bilo čebelarstvo na Kranjskem dobro razvito in napredno. Tržno zanimiva sta bila med in vosek, vse več pa so trgovali tudi s čebelami. V Dokladnih listih Novic leta 1847³ kar trikrat zapored beremo oglas, da »na Koroškim med Trebižam in Potablím (Ponteba) je 800 panjev čbél, preden bojo na ajdno pašo šlé, na prodaj. Kteri od tega kaj več zvedeti hočejo, naj se oglasijo ...«.

Janez Zalokar (1854) namenja v svojem *Ummem kmetovanju in gospodarstvu* čebelam kar 20 strani. Ko govori o koristi od njih, pravi, da »malokdo ima čebele samo za kratek čas, ampak vsaki raji kaj dobička pri njih iše. Dobiček pa je dvojen. 1. dobiček od prodaje panjev za rejo; 2. od prodaje meda in voska.« Kot je zapisal, se panji za vzrejo prodajajo od začetka pomladi do trde jeseni, pri nas vse do ajdove paše. Nekateri jih na trgih ali sejmih nakupijo cele vozove, po ajdovi paši pa jih prodajo in podrejo. Kdor čebele vzreja predvsem za prodajo, si želi kar največ panjev, torej tudi veliko rojev. »Kdor pa čebele bolj sa med in vosek redí, je umniši, bolj na dobroto, kakor na število panjev gledati. Pet dobrih panjev mu v tem dá več dobička, kakor deset slabih. Vendar če je veliko dobrih panjev, se vé da je boljši; pa to se dá le z veliko skerbjo in umnostjo doseči, in ne naglo.« Brez dvoma umen nasvet!

Pionir nove dobe je bil vsekakor Emil Rothschütz, ki je prvi pri nas začel na veliko trgovati s čebelami. A o njem pozneje.

1 Prvič jo omenja Grnjegrajski urbar leta 1426 (Slovenska enciklopedija 15, 2001, geslo »žito«).

2 *Bienen-Zeitung*, 23(1867)1, str. 10.

3 Dokladni list 11, 12, 13 k 26., 27. in 30. številki Kmetijskih in rokodelskih novic, 1847.

Razmere glede čebelarstva so se spreminjale, donosnost pa je privabljala tudi druge čebelarje, da so začeli trgovati z njimi. Tako je graščak Franc Langer pl. Podgora leta 1870 ustanovil »Novo kranjsko čebelarstvo podjetje na Pogancih pri Novem mestu na Kranjskem«, vendar je iz neznanih razlogov prenehalo delovati že čez nekaj let.

Leta 1872 je trgovino s čebelami ustanovil posestnik in čebelar iz Mojstrane na Gorenjskem Mihael Ambrožič, ki ga zasledimo tudi med člani leta 1873 ustanovljenega »Kranjskega čebelarstva društva«. ⁴ Ambrožičeva trgovina je zaradi njegove poštenosti in zmogljivosti hitro zaslovela po svetu, tako da je kmalu postala vodilna v pošiljanju čebel. Barona Rothschilda imamo po pravici za ustanovitelja trgovine s čebelami, toda Ambrožič je bil tisti, ki je naši čebeli z udeležbo na številnih razstavah in z velikopotezno propagando pridobil svetovni sloves. Popolnoma upravičeno pravi Alfonsus, »da je bil Mihael Ambrožič tisti, ki je ustvaril svetovno trgovino s kranjsko čebelo« (Bukovec, 1957, str. 125).

S trgovino s čebelami se je ukvarjalo vse več čebelarjev, nekateri bolj ali manj priložnostno in v manjšem obsegu, bili pa so tudi taki, ki so v različne dele sveta na leto poslali tudi po nekaj sto panjev in rojev. Navedbe števila čebelarjev, ki so se ukvarjali s trgovino s čebelami, se precej razlikujejo. Po navedbah urednika Slovenskega čebelarja Frančiška Rojine se je število trgovcev s čebelami za časa Mihaela Ambrožiča samo na Gorenjskem povečalo na trideset. ⁵

Bukovec (1957, str. 126) piše, da je bilo leta 1906 na Kranjskem 21 trgovcev s čebelami, na Goriškem so bili trije, na Koroškem pa jih je bilo 13, od teh deset na slovenskem ozemlju. Rihar (1956, str. 22) je skušal zaradi Bukovčevih navedb preveriti Rojinove podatke. V zelo kratkem času je zbral imena in druge podatke o 43 čebelarjih, ki so tedaj na Kranjskem trgovali s čebelami in jih izvažali. Med njimi jih je bilo samo na Gorenjskem 31.

Vsako pomlad so prihajali k nam tudi švicarski in nemški prekupčevalci in odkupovali cele vagonje panjev s čebelami (Mihelič, 1989).

S povečevanjem števila trgovcev pa se je vse pogosteje pojavljalo tudi nesolidno poslovanje. Kot poroča A. Žnidaršič, je bilo na zborovanju v Strasburgu leta 1903 slišati, da je bila s kranjsko čebelo na Nemško zanesena tudi huda gniloba. ⁶ Pojavljali so se črni sezname nekakovostnih trgovcev, tako da tuji čebelarski časopisi med drugim niso več objavljali njihovih oglasov.

Čebelarski sejmi na Kranjskem

Trgovino s čebelami so dopolnjevali čebelarski sejmi, na katerih so čebele v kranjskih poleg medarjev kupovali tudi izvozniki. Najbolj znana sta bila sejma v Kranju in na Igu. V Kranju sta bila čebelarska sejma vsako leto neposredno pred pašo na ajdi, 1. in 4. avgusta. Prodajalci na sejmih panjev niso zlagali z voz. Kupec je moral kupiti vse panje na vozu, prodajalec pa mu jih je odpeljal kamor koli je želel, največkrat na ajdovo pašo (Mihelič, 1989).

Na Igu pri Ljubljani je bil čebelarski sejem na dan sv. Lovrenca (10. avgusta). Tedaj so čebelarji z dolenskih in notranjskih hribov na Ig navozili ali znosili tudi do 3000 panjev čebel, jih zložili v skladanice in čakali na kupce. Neprodane družine so pustili kar na sejmskem prostoru, saj je bil pet dni pozneje tam še en sejem, na katerem so jih skušali oddati za vsako ceno. Na zadnji čebelarski sejem na Igu leta 1899 so čebelarji pripeljali približno 200 panjev čebel. Kupčija je bila slaba, cena pa temu primerna (Debec, 1967).

K zamiranju čebelarskih sejmov so pripomogli tudi nepošteni posamezniki. Tako sta se npr. leta 1874 v Kranju dva čebelarja pritoževala nad nepoštenostjo prodajalcev, saj so jima prodali kar polovico brezmatičnih družin. Poročevalec o dogodku ugotavlja, da čebelarji že dolgo pogrešajo stalen zakon o čebelarstvu. ⁷

4 Slovenska čebela, 2(1874)1, priloga št.1.

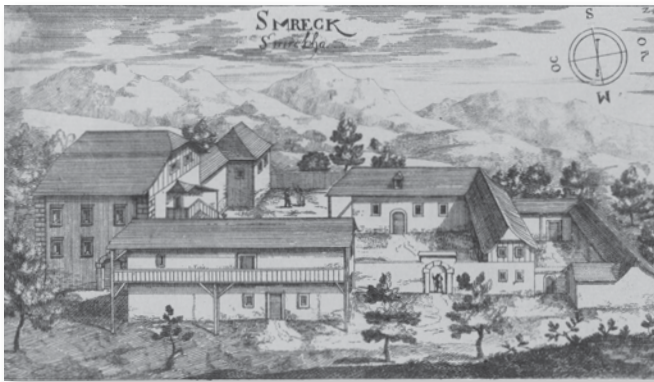
5 Slovenski čebelar, 14(1912)4, str. 71.

6 Slovenski čebelar, 7(1904)1, str. 20.

7 Slovenska čebela, 2(1874) 9, str. 67.

Kranjski trgovski čebelnjak

Emil Rothschütz se je leta 1866 z družino naselil v Podsmreki (Smerek) pri Višnji Gori. S prodajo čebel se je že ukvarjal, saj sam pravi, da je prvi panj poslal v tujino leta 1859.⁸ Število ljubiteljev kranjske čebele se je pomembno povečevalo. Predsednik moravskega čebelarskega društva, ki je štelo že več kot 2000 članov, in eden vodilnih čebelarskih strokovnjakov tedanjega časa Fr. X. Živansky je v pismu, naslovljenem na E. Rothschütza, izrazil željo, da bi ustanovil podjetje za izvoz kranjske čebele. Kot je pozneje povedal E. Rothschütz, je šele na to pobudo v njem dozorel sklep, da je leta 1868 na svojem posestvu v Podsmreki pri Višnji Gori uradno ustanovil podjetje »Kranjski trgovski čebelnjak, Br. Rothschütz, v Višnji Gori (Krainer Handelsbienenstand, Br. Rothschütz, zu Weixelburg)« (Rothschütz, 1902, str. 55), ki je postalo središče čebelarskega dogajanja na Kranjskem, in se širokopotezno lotil trgovine s čebelami. V okviru podjetja so bili velika mizarska in kleparska delavnica, ključavničarski obrat ter satnišnica. V njem je bilo zaposlenih od 30 do 35 delavcev (Debevec, 1944, str. 39).

Podsmreka (Valvasor, J. V., *Topographia Ducatus Carnioliae modernae*, faksimilirana izdaja, 1995)

Da je Rothschütz že pred uradno ustanovitvijo podjetja resno zastavil trgovino, med drugim potrjuje zanimiv oglas iz leta 1867,⁹ v katerem je kupcem ponudil roje. V oglasu je zapisal, da morajo čebele spraviti do bližnje železniške postaje, vendar zaradi varovanja živalic panjev ne vozijo, temveč jih nosijo. Ker delavec lahko hkrati nese le dva panja z rojema, je to najmanjša količina, ki jo kupec lahko naroči. Za vsaka nadaljnja dva naročena roja ima kupec popust, prevoz do Dunaja pa plača prodajalec.

Ustanovitvi trgovskega čebelnjaka je sledila obsežna propaganda v številnih časopisih, tako domačih kot tujih. V njih so bili objavljeni številni ceniki s podrobnimi razlagami o tem, kaj pomeni trgovina.

Podjetje v Podsmreki se je prva leta svojega obstoja moralo spopadati z različnimi ovirami in težavami, saj je bila trgovina s čebelami nekaj popolnoma novega. Ljudje niso imeli nikakršnih izkušenj s tem, kako je treba pošiljke pripraviti za pot v tujino, ki je včasih trajala tudi več tednov. Poštne pristojbine in tovarnine na železnici so bile visoke, tveganje pri pošiljanju pa veliko. Matice je bilo mogoče poslati le kot paket skupaj z večjim številom čebel. Poleg tega je dolenska železnica stekla šele leta 1894. Do takrat so pošiljke čebel nosili ali vozili na pošto v Višnji Gori, ta pa jih je s poštnim vozom vsak dan odpremljala v Ljubljano. Verjetno pa domača pošta ni mogla prevzemati vseh pošiljk, tako da jih je moralo podjetje samo voziti na železniško postajo v Ljubljano (Bukovec, 1957, str. 124).

8 Filip Rothschütz v reviji *Bienen-Zeitung*, 2. oktober 1858, navaja, da je prvi panj poslal jeseni 1858.

9 *Bienen-Zeitung*, 23(1867)11, str. 144.

Prva leta pošiljanja se je ponesrečilo kar 13 % pošiljk, na prelomu stoletja pa samo še 0,75 %. Leta 1890 naj bi bilo pri nas kar 17.000 pošiljateljev čebel.¹⁰ To visoko številko omenja tudi Rihar (1956, str. 18) in hkrati dokumentira njeno pravilnost. Kot pravi, so izvažali vse, kar je kupec želel. Tako so približno polovico izvoza obsegali kranjiči (to je v panjih, kakršne so nakupili), preostalo pa panji s premičnim satjem (narejenci) ter suhe čebele in matice. Sicer so do leta 1898 vsako leto poslali po 9.000–11.000 pošiljk čebel.

Podatke o tako številnih pošiljkah čebel je demantiral že Rothschild sam (1902, str. 57), saj je zapisal, da je bilo leta 1890 iz Višnje Gore poslanih 1200 družin v panjih s satniki, 1400 družin v kranjičih itd., več tisoč kosov različnih čebelarjskih potrebščin, nekaj sto listovnih panjev in drugo.

Rothschild je vodenje trgovine prepustil Švicarju J. Portmannu. Pred tem je bil Portmann predsednik čebelarjskega društva v Luzernu, pozneje pa društva v Mannheimu v Nemčiji. Ukvarjal se je z umnim čebelarjenjem na znanstveni podlagi, in to v panjih, ki jih je izumil sam. Švicar pa je v Rothschildevem podjetju ostal samo 18 mesecev. Zapustil ga je 10. junija 1869 in prevzel položaj direktorja novega čebelarjskega podjetja, ki ga je na Pogancih pri Novem mestu ustanovil graščak Franc Langer (Bukovec, 1957, str. 124). To podjetje je sicer delovalo le nekaj let.

Emil Rothschild je za trgovino s čebelami v Podsmreki na površini približno 300 m² postavil štiri čebelnjake z opečnato kritino, v katere je lahko namestil več kot tisoč panjev. V čebelnjakih so bili ločeno postavljeni listovni panji in preprosti kmečki panji oz. kranjiči. Ker okolica tolikšnemu številu čebeljih družin niti približno ne zagotavlja potrebne paše in preživetja za daljši čas, lahko sklepamo, da je družine vsaj v nekatere čebelnjake nameščal le začasno, in to predvsem tiste, ki so bile že razvite in založene z nujno hrano (medom in cvetnim prahom).

V pismu, ki ga je Rothschild 20. septembra 1868 pisal Kranjski kmetijski družbi v Ljubljani, je sporočil, da je bilo maja in junija leta 1867 150 naročnikom poslanih približno 800 panjev ter da je bilo v letu 1868 poslanih že več kot 1100 (Bukovec, 1957, str. 123). Tega leta je natisnil poročilo 50 čebelarjev v Avstriji in Nemčiji, ki so jim bili dobavili čebele.¹¹ Izjave čebelarjev so polne hvale glede dobrih lastnosti kranjske čebele.

Rothschild je sestavil več vrst panjev, predvsem svoj podolžni panj s satniki 24 cm x 29 cm v prečni legi in tako imenovani »polležeči« panj s polovičnimi satniki. Ta panj je bil izbran tudi za enotni društveni panj. Skonstruiral je tudi listovni panj na 16 ali 24 satov v podolžni legi. Satniki so stali na nekakšni leseni rešetki ali okvirju in jih je bilo mogoče prestaviti tudi v prečno lego (Debevec, 1944, str. 39). Ta panj je leta 1869 razstavil na »potovalnem zboru nemških kmetijcev in gozdarjev«. Alberti je svoj listovni panj, po katerem se je zgledoval AŽ-panj, razstavil šele leta 1874. Idejni oče listovnega panja je vsekakor baron Rothschild (Bukovec, 1957, str. 124), čeprav se njegov panj ni uveljavil.

Rothschild je prve čebelje družine kupoval v različnih krajih, tudi v Gornjesavski in Kanalski dolini.¹² Čebele je na primer kupoval tudi na čebelarjskem sejmu v Kranju, še prej pa tudi pri g. Porenti v Bohinju (tri vozove po 40 panjev).¹³ V njegovih čebelnjakih so bile verjetno le kratek čas do prodaje, ki je sicer potekala tako rekoč celo leto. Čebelnjake je lahko napolnil za obdobje prezimovanja, ko čebele niso bile odvisne od virov hrane zunaj panja.

Debevec (1967) navaja, da je Rothschild na tržišča v tujini skupaj prodal več kot 100.000 čebeljih družin, če ob tem ne računamo izvoženih matic

10 Slovenski čebelar, 5(1902) 8, str. 88.

11 50 Berichte aus der österreichisch-ungarischen Monarchie, so wie aus Nord- und Süddeutschland über die kraner Biene, 1868, 8 strani.

12 Laibacher Zeitung, 1882

13 Novice, 1873

Prodajni katalog za leto 1898

Emil Rothschütz je kmalu začel obsežno reklamno akcijo za svoje podjetje. Oglaševal je v različnih tujih in domačih čebelarških časopisih. Svoje kupce je seznanjal z najpodrobnejšimi podatki o svojem podjetju in o načinih posredovanja svojih storitev. Izdajal je obsežne prodajne kataloge in cenike.

Izrez zgornjega dela kataloga

Tako vemo, da je dal leta 1867 izdelati 200, leta 1868 6.000, leta 1890 pa 55.000 cenikov (Rihar, 1998).

Oglejmo si podrobneje prodajni katalog, ki je bil objavljen leta 1898, letnik 32,¹⁴ v formatu A4. Oblikovan je dvokolonsko, natisnjen v (pre)drobnem tisku in obsega osem strani.

Prva stran. Nad panoramsko sliko Podsmreke je na napisnem traku zapisano »1869 priznanje ces. kr. avstrijskega kmetijskega ministrstva«, pod sliko pa »Kr. Handelsbienenstand, Br. Rothschütz, zu Weixelburg in Krain« (Kranjski čebelarški trgovski čebelnjak, baron Rothschütz iz Višnje Gore na Kranjskem). Pod naslovom podjetja so slikovno predstavljene prejete medalje, med drugimi s svetovnih razstav na Dunaju leta 1873 in v Parizu leta 1878, v letih 1873–1883 pa še 14 drugih odličij. Nad temi je upodobljen zaščitni znak podjetja, tj. čebela z razprostrtimi krili, inicialkama R+B in krono. Preostali prostor prve strani zasedajo podrobna navodila glede pošiljanja. Navedene so pomembnejše institucije, ki so kupovale čebele in različno orodje. V katalogu so navedeni številni artikli, ki so bili plod domače ustvarjalnosti, za njihovim imenom pa je zapisano tudi (Rothsch.).

Druga stran se začena s predstavitvijo čebelarških potrebščin, ki jih podjetje prodaja, vsaka je označena s tekočo številko in ceno. Ponudba kranjskih čebel je bila pestra. Kupec je lahko dobil celotno družino v izbranem panju, roj z oprášeno matico, selekcionirane matice, suhe čebele brez matice za okrepitev družin v gospodarskih panjih, jeseni pa družine z matico, brez satja in s kilogramom čebel. Dodana so natančna navodila glede prevoza, povsod so navedeni datumi, ob katerih so zelene čebele na voljo.

Ponuja štiri različne panje, med njimi tudi paviljonskega s tehtnico. Pri listovnem panju (Blätterstock), označenem s št. 13, je navedeno, da je domač izdelek, v oklepaju pa je še podatek, da je v čebelnjaku podjetja že od leta 1868 320 takih panjev. Kupcu so na voljo satnice (Kunstwaben) in

14 Glede na to je kataloge začel izdajati že leta 1866.

številni različni pripomočki oz. orodja za delo z voskom in satnicami. Tekoče številke ponujenih artiklov na tej strani so od 1 do 24.

Na **tretji strani** je predstavljena bogata ponudba različnega orodja za izdelavo panjev in satnikov, pa tudi različnih dodatkov za panje in satnike. Med drugim so predstavljene lesene letvice za izdelavo satnikov (po 100 skupaj), dolge od 10 do 100 cm, široke od 23 do 25 mm in debele 5 mm. Prav tako so predstavljeni že izdelani satniki in priprave za natančno pravokotno rezanje in zbijanje satnikov ter matične rešetke različnih velikosti, narejene iz pocinkane pločevine. Tekoče številke ponujenih artiklov na tej strani so od 50 do 183.

Četrta stran je namenjena ponudbi različnih čebelarskih potrebščin, nekatere so predstavljene tudi s sliko. Med temi so npr. posode za krmljenje čebel, čebelarske klešče, lovci trotov in mišnice. Predstavljeno je tudi različno jekleno rezalno in čistilno orodje, npr. različni noži, spodrezovalniki in čebelarske grebljice. Bogata je ponudba pripomočkov v povezavi z roji in vzrejo matic, od pripomočkov za škropljenje rojev, priprav za prestrezanje in ogrebanje rojev do matičnic. Zanimiva je v podjetju izdelana priprava za privabljanje rojev (Schwarmlocker), označena s št. 245. Na to pripravo namestimo sat z nepokrito zalego in ga obesimo na vejo, na kateri se zbira roj, ta pa sat takoj obsede. Vaba, ki odlično deluje še danes!

Stran se končuje s prvo ponudbo zaščitnih sredstev in naprav za dimljenje čebel. Na tej strani so artikli od številke 190 do 260.

Na **peti strani** se nadaljuje seznam zaščitnih sredstev, od različnih čebelarskih klobukov s pajčolanom in jopičev do zaščitnih rokavic. Bogata je ponudba pripomočkov za dimljenje, od čebelarskih pip do različnih kadilnikov.

Seznam se nadaljuje z napravo za vlivanje satnic različnih velikosti in s pripomočki za to delo, od ločila, ki zagotavlja, da se narejena satnica loči od modela, do čopiča, okroglega kolesca za rezanje satnic in cedila za vosek. Ponujeni artikli so oštevilčeni z 261 do 307.

Na **šesti strani** se nadaljuje ponudba pripomočkov v zvezi z voskom, od preše do parnega topilnika. Pestra je tudi ponudba točil za med. Koši so za različne velikosti satov. Za odkrivanje medenih satov katalog ponuja vilice in ježe. Pestra je tudi izbira ročnih pogonov za točila v različnih izvedbah. Ponudbe so označene s številkami od 308 do 352.

Na **sedmi strani** je ponudba vsega potrebnega za pakiranje in prodajo medu, od različno velikih posod do različnih nalepk. Kupec lahko dobi tudi esence za pripravo likerjev. Temu sledi dolg seznam različnih potrebščin za vrtnarje, sadjarje in vinogradnike. Artikli so oštevilčeni s številkami od 354 do 522.

Zadnja, **osma stran**, je posvečena kranjski čebeli in mnenjem kupcev o njej. Natisnjeno je poročilo za leto 1897. V njem so navedene posamezne države ali pokrajine, v katere so bile poslane čebele, in mnenje kupcev o njih. Seveda so mnenja ugodna. Na koncu so še ponudba strokovne literature (številke 551 do 555) in mnenja strokovnih časopisov o tej literaturi.

Pri številnih artiklih v katalogu vidimo, da se v več kot stotih letih niti niso dosti spremenili. Presenečeni ugotavljamo, kaj vse so poznali že takrat!

Zaton Kranjskega trgovskega čebelnjaka

V podjetju pa so se začele težave, razmere so bile vse slabše. Veliko finančno breme je bila gotovo obsežna založniška dejavnost (katalogi, revije, knjige). Breme so bili tudi veliki popusti ob nakupih panjev, ki jih je Rothschild odobral domačim kupcem, poleg vsega pa mu je začelo pešati še zdravje. Podjetje je celo menjalo lastnika.¹⁵ Pritisk je prihajal tudi od zunaj, saj je bila tekmovalnost vse večja (glej poglavje »Trgovina s čebelami«).

K vse večjemu nazadovanju podjetja je brez dvoma prispevalo tudi neakovostno poslovanje. To je pokazala kontrola satnic, ki jo je leta 1905 pri vseh avstrijskih prodajalcih tega blaga izvedlo Dunajsko čebelarsko društvo. Izkazalo se je, da sta jih izmed devetih samo dva, eden izmed teh je bil Mihael Ambrožič iz Mojstrane, izdelovala iz pravega voska. Preostali so vosku za

Katalog Petra Majdiča

izdelavo satnic dodajali parafin, med njimi tudi podjetje barona Rothschtüta.¹⁶

Januarja 1909 je šlo podjetje »Krainger Handelsbienenstand Baron Rothschtüt v Višnji Gori in izdelovalnice domačega orodja barona Rothschtüta« v stečaj.¹⁷ Podsmreko in podjetje je kupil industrialec Peter Majdič.

Emil Rothschtüt je umrl 21. februarja 1909 v Podsmreki. Pokopali so ga na višnjegorskem pokopališču, družina pa se je odselila v Gradec.

Peter Majdič je nadaljeval čebelarstvo trgovino in izdajal podobne prodajne kataloge, kot jih je izdajal že njegov predhodnik. Nekoliko je spremenil le naslovnico, na kateri so predstavljena Rothschtütova odličja. Napis je bil: Krainger Handelsbienenstand / Peter Majdič / vormals Baron Rothschtüt / zu Weixelburg in Krain (Kranjski trgovski čebelnjak / Peter Majdič / nekdanji baron Rothschtüt / iz Višnje Gore na Kranjskem).

Povzetek

Na Kranjskem je bilo čebelarstvo najbolj razvito v 18. stoletju, dokaz za to pa so podatki o velikih količinah pridelanega medu in voska. Nazadovati je začelo po uvedbi veliko cenejšega sladkorja, zaradi česar so se občutno znižale cene medu, s tem pa tudi donosnost čebelarjenja. Nov zagon je dala kranjskemu čebelarstvu šele trgovina s čebelami, tako da se je znova razmahnilo v drugi polovici 19. stoletja. Na prelomu stoletja je bilo na Kranjskem vsaj 43 čebelarjev, ki so trgovali s čebelami in jih izvažali. K pospeševanju trgovine so prispevali čebelarski sejmi, med katerimi sta bila najbolj znana sejma na Igu pri Ljubljani in v Kranju. Na sejmu na Igu so kupcem ponujali tudi do 3000 panjev čebel. Zadnji čebelarski sejem v tem kraju je bil leta 1899.

Zelo ugodne razmere za trgovanje s kranjskimi čebelami so na Kranjskem nastale zlasti potem, ko je Filip Rothschtüt leta 1857 v časopisu *Bienen-Zeitung* objavil članek z naslovom *Aus Unterkrain (Z Dolenjskega)*, ki govori o čebelah in čebelarjenju na Dolenjskem. Po objavi se je tudi v tujini pojavilo izjemno zanimanje za našo čebelo.

Emil Rothschtüt se je leta 1866 z družino naselil v Podsmreki (Smerek) pri Višnji Gori. Predsednik moravskega čebelarskega društva, ki je štel več kot 2000 članov, in eden vodilnih čebelarskih strokovnjakov tedanjega časa Fr. X. Živansky je v pismu, naslovljenem na E. Rothschtüta izrazil željo, da bi ta ustanovil podjetje za izvoz kranjskih čebel. E. Rothschtüt je leta 1868 na posestvu v Podsmreki pri Višnji Gori uradno ustanovil podjetje »Kranjski trgovski čebelnjak, Br. Rothschtüt, v Višnji Gori (Krainger Handelsbienenstand, Br. Rothschtüt, zu Weixelburg), ki je postalo središče čebelarskega dogajanja na Kranjskem, ter se širokopotezno lotil trgovine s čebelami. V obratu so bili velika mizarska in kleparska delavnica, ključavničarski obrat ter satnišnica, v njih pa je bilo zaposlenih od 30 do 35 delavcev.

Ustanovitvi trgovskega čebelnjaka je sledila obsežna propaganda, tako doma kot v tujini, objavljeni so bili številni ceniki s podrobnimi razlagami, kaj trgovina ponuja.

Za potrebe trgovine s čebelami je Emil Rothschtüt v Podsmreki na površini približno 300 m² postavil štiri čebelnjake, v katere je lahko namestil več kot tisoč panjev. V čebelnjakih so bili ločeno postavljeni listovni panji in preprosti kmečki panji – kranjiči. Že maja in junija leta 1867 so 150 naročnikom poslali približno 800 panjev čebel, leto pozneje pa že več kot 1100. Leta 1890 je bilo iz Višnje Gore poleg drugega poslanih 1200 družin v panjih s satniki, 1400 družin v kranjičih, več tisoč kosov različnih čebelarskih potrebščin in nekaj sto listovnih panjev.

¹⁶ Slovenski čebelar, 7(1905)?, str. 34.

¹⁷ Slovenski narod, 42(1909)16, 21. 1. 1909.

Rothschütz je skonstruiral listovni panj in ga leta 1869 razstavil na »potovalnem zboru nemških kmetijcev in gozdarjev«. Oglaševal je tako v različnih tujih čebelarskih revijah kot tudi v domačih časopisih. Svoje kupce je seznanjal z najpodrobnejšimi podatki o svojem podjetju in z načini posredovanja svojih storitev. Izdajal je obsežne prodajne kataloge in cenike.

Preveliki stroški z založniško dejavnostjo, vse večja konkurenca drugih trgovcev s čebelami, pa tudi težave z zdravjem so povzročili, da je podjetje začelo propadati. Januarja 1909 je šlo podjetje »*Krainer Handelsbienenstand Baron Rothschtütz v Višnji Gori*« v stečaj. Podsmreko in podjetje je kupil industrialec Peter Majdič.

Summary

Beekeeping in Carniola was most developed in the 18th century, as demonstrated by data on the large quantities of honey and wax produced. The decline of beekeeping began with the introduction of cheap sugar, which caused a significant decrease in the prices of honey and consequently influenced the economic viability of beekeeping. Carniolan beekeeping only gained fresh momentum thanks to the bee trade and flourished again in the second half of the 19th century. At the turn of the century, there were at least 43 beekeepers in Carniola who traded in bees and exported them. Most important for the growth of trade were the beekeeping fairs; the two best known fairs were in Ig near Ljubljana and in Kranj. The Ig fair hosted up to 3000 bee hives. The last beekeeping fair to be held there took place in 1899.

In Carniola, highly favourable conditions for trading in Carniolan bees developed after 1857, when Filip Rothschtütz published an article entitled *Aus Unterkrain (From the Lower Carniola)* in *Bienen-Zeitung*, discussing bees and beekeeping in Dolenjska (formerly Lower Carniola). Following this publication, a great interest in the Carniolan bee began to develop abroad.

In 1866, Emil Rothschtütz and his family settled in Podsmreka (Smerek) near Višnja Gora. Fr. X. Živansky, who was President of the Morava beekeeping association (which already had over 2000 members) and one of the leading beekeeping experts of that time, wrote a letter directly to E. Rothschtütz, suggesting that he establish a company for the export of Carniolan bees. In 1868, on his estate in Podsmreka near Višnja Gora, E. Rothschtütz registered a company named the *Carniolan Commercial Apiary, Br. Rothschtütz, in Višnja Gora (Krainer Handelsbienenstand, Br. Rothschtütz, zu Weixelburg)* and he began to trade in bees on a large scale, soon becoming the centre of all beekeeping activities in Carniola. The facilities comprised a large carpenter's and tinsmith's workshop, a locksmith's workshop and a beeswax processing plant. The company employed 30-35 workers.

The founding of the commercial apiary was followed by an extensive promotional campaign, both locally and abroad, including the publication of numerous price lists with detailed descriptions of the company's offers.

To keep up with the requirements of his bee trade, Emil Rothschtütz constructed four apiaries in Podsmreka with a total area of some 300 m², where he was able to install over 1000 hives. In the apiaries he separately installed a number of leaf hives and some simple, traditional Carniolan hives. As early as May and June 1867, approximately 800 hives were sent out to 150 customers, while the number of hives exported exceeded 1100 in 1868. In 1890, items sent out of Višnja Gora included 1200 bee colonies in hives with comb frames, 1400 bee colonies in traditional Carniolan hives, several thousand beekeeping tools and materials and several hundred leaf hives.

Rothschütz constructed a leaf hive and exhibited it in 1869 at a "travelling convention of German farmers and foresters". He advertised in various foreign beekeeping publications, as well as in Slovenian newspapers. He introduced his customers to the most detailed information about his company and about his ways of providing services. He also published extensive sales catalogues and price lists.

Excessive publishing costs, increasing competition from other bee traders and E. Rothschtütz's health problems all contributed to the company's decline. In January 1909, *Krainer Handelsbienenstand Baron Rothschtütz v Višnji gori* went bankrupt. Podsmreka and the company were purchased by the industrialist Peter Majdič.

Zusammenfassung

Die Imkerei war in Krain im 18. Jahrhundert am weitesten entwickelt, was Angaben über die erzeugten Honig- und Wachsmengen belegen. Die rückläufige Entwicklung begann mit der Einführung des wesentlich billigeren Zuckers, was sich auf die starke Preissenkung von Honig und damit auf die Rentabilität der Imkerei auswirkte. Die Krainer Imkerei bekam erst durch den Handel mit Bienen einen neuen Aufschwung, so dass es in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zu einer erneuten Blüte kam. Zur Jahrhundertwende gab es in Krain mindestens 43 Imker, die mit Bienen handelten und sie exportierten. Zu dem Aufblühen des Handels trugen Imkereimessen bei, die bekanntesten waren in Ig bei Ljubljana und in Kranj. Auf der Messe in Ig waren bis zu 3000 Bienenstöcke. Die letzte Messe fand hier 1899 statt.

In Krain entstanden sehr günstige Verhältnisse für den Handel mit Krainer Bienen, als Filip Rothschütz 1857 in der Zeitschrift *Bienen-Zeitung* einen Aufsatz mit dem Titel *Aus Unterkrain* veröffentlichte, der die Bienen und die Imkerei in Dolenjska behandelte. Nach der Veröffentlichung gab es auch im Ausland ein starkes Interesse für Bienen aus Slowenien.

Emil Rothschütz kam im Jahr 1866 mit seiner Familie nach Podsmreka (Smerek) bei Višnja Gora. Fr. X. Živansky, der Vorsitzende des bereits mehr als 2000 Mitglieder zählenden mährischen Imkereivereins und einer der führenden Imkereixperten seiner Zeit, wand sich in einem Brief direkt an E. Rothschütz mit der Bitte, ein Unternehmen zum Export der Krainer Biene zu gründen. E. Rothschütz gründete im Jahr 1868 auf seinem Gut in Podsmreka bei Višnja Gora den protokollierten Betrieb »*Krainer Handelsbienenstand, Br. Rothschütz, zu Weixelburg*«, der zum Zentrum der Imkerei in Krain wurde und in großem Maßstab den Handel mit Bienen begann. In dem Betrieb gab es große Schreiner- und Spenglerwerkstätten, eine Schlosserei sowie eine Wachsverarbeitungsanlage. Es waren 30-35 Arbeiter beschäftigt.

Der Gründung des Handelsbienenstands folgte eine breit angelegte Werbung im In- und Ausland, es wurden zahlreiche Preislisten mit detaillierten Erklärungen über das Angebot des Unternehmens veröffentlicht.

Für die Bedürfnisse des Handels errichtete Emil Rothschütz in Podsmreka vier Bienenhäuser, insgesamt auf einer Fläche von ungefähr 300 m², in denen er mehr als 1000 Bienenstöcke unterbringen konnte. In den Bienenhäusern hatte er getrennt Blätterstöcke und einfache Bauerstöcke – die sogenannten Krainer Bauernstöcke. Bereits 1867, im Mai und Juni, wurden an 150 Kunden 800 Bienenstöcke versandt und im Jahr 1868 überstieg der Export bereits die Zahl 1100. 1890 wurden aus Višnja Gora 1200 Völker in Bienenstöcken mit Rähmchen verschickt, 1400 Völker im historischen Krainer Bauernstock, mehrere tausend Imkereigegegenstände und neben anderen einige hundert Blätterstöcke.

Rothschütz konstruierte einen Blätterstock und stellte ihn 1869 auf der »Reiseversammlung der deutschen Bauern und Förster« vor. Er warb in verschiedenen ausländischen Imkereizeitschriften und auch in slowenischen Zeitungen. Er informierte seine Käufer detailliert über sein Unternehmen und über die Art der Vermittlung seiner Leistungen. Er gab umfangreiche Verkaufskataloge und Preislisten heraus.

Zu hohe Kosten im Zusammenhang mit der herausgeberischen Tätigkeit, eine immer größere Konkurrenz andere Bienenhändler als auch gesundheitliche Probleme führten dazu, dass das Unternehmen langsam verfiel. Im Januar 1909 ging das Unternehmen »*Krainer Handelsbienenstand Baron Rotschütz v Višnji gori*« in Konkurs. Podsmreka und das Unternehmen wurden von dem Industriellen Peter Majdič erworben.

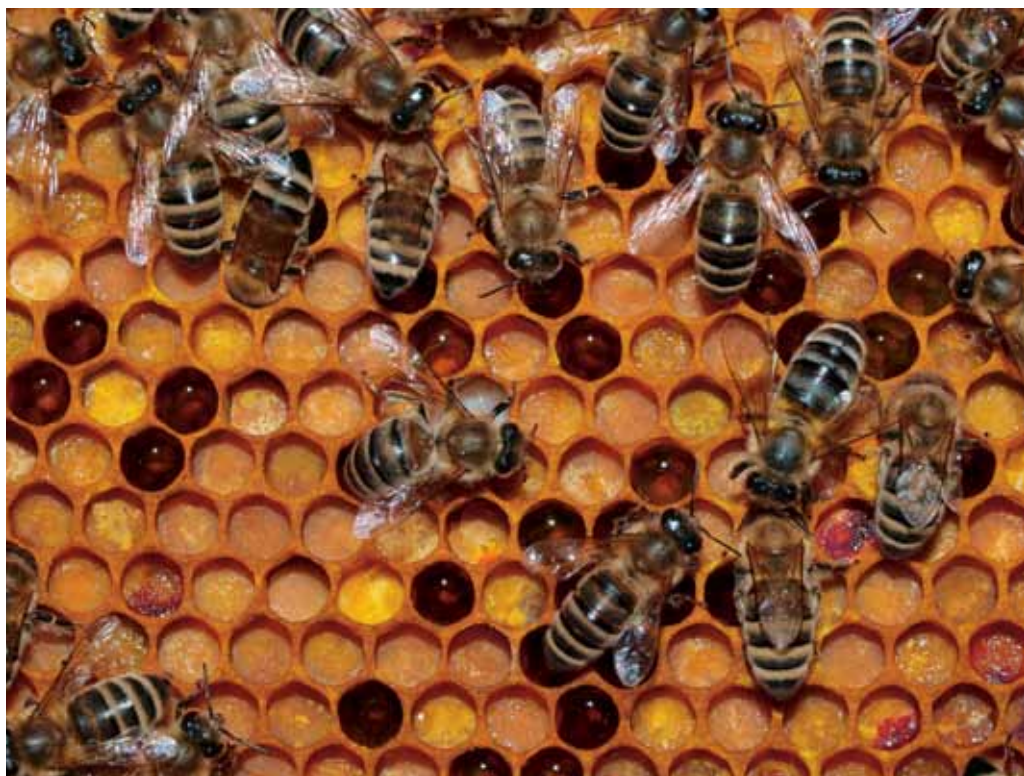
Literatura

Adamič, France. Naši velečebelarji. V: *Zbornik občine Grosuplje. Gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika, III*. Grosuplje 1971, str. 127–132.

Bukovec, August. Čebelarški sejmi v starih časih. 28(1925)12, str. 181–184. *Slovenski čebelar*.

Bukovec, August. O naši nekdanji trgovini s čebelami. 59(1957), str. 122–126. *Slovenski čebelar*.

- Debevec, Leopold. *S čebelami in čebelarji skozi stoletja*. Ponatis iz Slovenskega čebelarja, letnik 1966, Ljubljana 1967, 36 str.
- Gregori, Janez. Začetki prodiranja kranjske čebele v svet. 106(2004), str. 163, 191, 226–228. *Slovenski čebelar*.
- Mihelič, Stane. Zgodovina slovenskega čebelarstva. V: *Der Mensch und die Biene / Človek in čebela*. Publikacije Avstrijskega muzeja za etnografijo, zvezek XXIV. Človek in čebela – Apikultura na Slovenskem v gospodarstvu in ljudski umetnosti, Ljubljana in Dunaj 1989, str. 15–52.
- Preinfalk, Miha. Družina Roschütz – baroni, ki to niso bili. 54(2006), str. 95–104. *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*.
- Rihar, Jože. Nekaj dokumentov iz zgodovine slovenskega čebelarstva. 58(1956)1, str.18–22. *Slovenski čebelar*.
- Rihar, Jože. Način čebelarjenja na Slovenskem. Odkritja Slovencev o čebelah in čebelji botaniki. 100(1998)12, str. 350–363. *Slovenski čebelar*.
- Rothschütz, Emil. *Br. Rothschild's Die Volks- und Mobilzucht der kraner Biene in der Heimat*. Selbstverlag, Br. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain, 1902, 68 str.
- Slovenski biografski leksikon, 3. knjiga, geslo Rot(h)schild, str. 143–144.
- Šalehar, Andrej. *Prispevki k bibliografiji čebelarjev družine Roschütz (Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ...)*. Digitalna knjižnica Slovenije (<http://www.dlib.si>; URN:NBN:SI:doc-KUHPODPI), Rodica, 3. 5. 2010, 18 strani.
- Zalokar, Janez. *Umno kmetovanje in gospodarstvo*. C. k. kranjska kmetijska družba, Ljubljana 1854, 386 str.

Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo leta 1873

Franc Šivic*

Izvleček

V drugi polovici 19. stoletja je v glavah nekaterih vodilnih čebelarjev na Slovenskem dozorela ideja o ustanovitvi čebelarke organizacije, katere poglobilni namen je bil izobraževati in usposabljeni svoje člani. To je bil čas velikega napredka na vseh področjih človekove dejavnosti in seveda tudi v čebelarstvu. Kranjska čebela, ki je po zaslugi članov družine Rothschild zaradi svojih odličnih lastnosti najprej zaslovela zlasti v Srednji Evropi, pozneje pa tudi drugod po svetu, je omogočila pravi razcvet trgovine s čebeljimi družinami in maticami. Pomembno sredstvo za obveščanje članstva leta 1873 ustanovljene čebelarke organizacije, poimenovane Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, sta bili glasili Slovenska čebela in njena nemška vzporednica Die Krainer Biene, ki sta začeli izhajati istega leta.

Ključne besede: čebelarstvo, organizacija, društvo, zgodovina

Abstract

The Foundation of Kranjsko društvo za umno čebelarstvo (Carniolan Association for Prudent Beekeeping) in 1873 - In the second half of the 19th century, some of the leading beekeepers in Slovenia arrived at the idea of establishing a beekeeping organisation with the main purpose of educating and training its members. It was a time of significant progress in all areas of human activity, including beekeeping. Thanks to the efforts of the Rothschild family and the favourable characteristics of the Carniolan bee, it became renowned first in Central Europe and later elsewhere in the world, which led to a thriving trade in bee colonies and queen bees. The journals Slovenska čebela (Slovenian Bee) and its German counterpart Die Krainer Biene (The Carniolan Bee), both first issued in the same year, were important means of informing members of Kranjsko društvo za umno čebelarstvo (Carniolan Association for Prudent Beekeeping), established in 1873.

Keywords: beekeeping, organisation, association, history

Abstrakt

Gründung der Krainer Gesellschaft für vernünftige Imkerei 1873 - In der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts reifte bei einigen führenden slowenischen Imkern die Idee der Gründung einer Imkervereinigung heran, deren Hauptziel die Ausbildung und Qualifikation ihrer Mitglieder war. Dies war die Zeit eines großen Fortschritts in allen Bereichen der menschlichen Tätigkeit und natürlich auch der Imkerei. Die Krainer Biene, die dank der Mitglieder der Familie Rothschild aufgrund ihrer hervorragenden Eigenschaften zuerst in Mitteleuropa zu Ruhm kam und später auch in anderen Teilen der Welt, ermöglichte eine wahre Blüte des Handels mit Bienenfamilien und Königinnen. Die im gleichen Jahr gegründeten Zeitschriften »Slovenska čebela« und deren deutsche Parallele »Die Krainer Biene«, waren wichtige Informationsmittel für die Mitglieder der 1873 gegründeten Imkerorganisation, welche den Namen »Krainer Gesellschaft für vernünftige Imkerei« trug.

Schlüsselworte: Imkerei, Organisation, Verein, Geschichte

* Univ. dipl. inž. gozdarstva

Preden se lotim opisa ustanovitve te prve čebelarke organizacije na Slovenskem, ki je sovpadla s stoto obletnico smrti Antona Janše, naj zaradi boljšega razumevanja dogodkov najprej na kratko predstavim tedanje razmere na področju čebelarstva v naših krajih.

Naši predniki so gojili čebele v lesenih kmečkih panjih, pozneje imenovanih tudi kranjiči. Čeprav je Dzierzon že nekaj deset let prej uvedel panje s premičnimi letvicami in jih je baron Berlepsch pozneje izpopolnil v satnike, te novosti pri nas skoraj niso bile znane. Čebelarili so po starem, torej tako, da so čebelarji jeseni po ajdovi paši izločili najtežje in najlažje panje, čebele zažveplali, satje pa, kolikor so ga potrebovali za domačo rabo, porezali in zmečkali ter pustili, da se je izcedil med, preostanek pa še sprešali in nato voščine sprali v vodi. Presežek s čebelami naseljenih panjev so prodali trgovcem ali medičarjem.

Čebelje paše so bile razmeroma dobre. Tako je npr. baron Rothschild v svojem govoru na ustanovnem občnem zboru čebelarskega društva leta 1873 med drugim dejal, da so razmere za uspešno čebelarjenje na Kranjskem veliko boljše kot v severnem, hladnejšem delu Evrope. Med žiti je bilo veliko medovitega plevela, na primer plavice, v nekaterih krajih je dobro medila spomladanska resa, občasno tudi gozd, glavna paša pa je bila seveda ajda, s katero je bila posejana večina ravninskih površin, na primer na Ljubljanskem, Sorškem in Kranjskem polju, pa tudi med Višnjo Goro in Trebnjem ter na Krasu in v okolici Gorice. Tisti čebelarji, ki v bližini svojih stojišč niso imeli te zadnje jesenske paše, so morali svoje čebelje družine naložiti na vozove in jih peljati tja, kjer je bilo ajde dovolj tako za domačine kot tudi za prišleke. Kranjiči so bili za takšne prevoze kot nalašč, saj so se lepo zlagali v skladanice, tako da jih je bilo veliko mogoče naložiti na voz.

Zaradi razmeroma cenene in dokaj preproste tehnike čebelarjenja preprosti ljudje na deželi seveda niso bili preveč zagreti za novotarije, ki jih je takrat uvajal panj s premičnim satjem. Bili so pač konservativni in nekaj tega je pri naših čebelarjih ostalo vse do dandanes. Zato ni čudno, da je bilo do ustanovitve prvega čebelarskega društva na Kranjskem komaj pet ali šest čebelarjev, ki so imeli panje opremljene s satniki. Med prvimi je bil to župnik Sumper iz Skočidola na Koroškem. Že leta 1862 je začel izdelovati in med koroškimi čebelarji širiti tako imenovane skočidolske panje s trioglatimi vzdolžnimi letvicami. Sumper je svoj panj opisal v knjižici Slovenski bučelarček, ki jo je izdala Mohorjeva družba, tako da je njegovo delo dobil skoraj vsak dom na Kranjskem. Nekaj podobnega se je zgodilo približno tri desetletja pozneje, ko je prav tako Mohorjeva družba izdala knjigo Umni čebelar župnika Lakmayerja iz Preddvora. Tedaj je bilo med bralce razdeljenih približno 70.000 izvodov, to pa je bila brez dvoma velika promocija čebelarstva med našim ljudstvom. Za Sumperjem se je izkazal še bohinjski župnik Porenta, ki je svoje kranjiče opremil tudi s satniki, opis panja pa so leta 1875 objavljale Novice.

V takšnih razmerah je dozorel čas, da po vzoru čebelarskih društev, ki so nastajala po drugih avstrijskih deželah, tudi na Kranjskem nastane podobna čebelarska organizacija, ki naj bi izboljšala tedanje stanje in se enakopravno vključila v sodobne tokove na področju čebelarstva. Zamisel o tem se je brez dvoma porodila v glavi barona Emila Rothschilda, posestnika iz Podsmreke pri Višnji Gori, takrat enega najbolj razgledanih in vsestransko dejavnih čebelarjev pri nas, z njo pa je seveda navdušil še nekaj svojih somišljenikov, predvsem župnika Jožefa Jeriča iz Dobovca pod Kumom, za njim pa še frančiškanskega patra Salvatorja Pintarja iz Ljubljane. Glede organiziranosti se je Rothschild zgledoval predvsem pri moravskih čebelarjih in njihovem društvu s sedežem v Brnu. Verjetno mu je bilo kot široko razgledanemu človeku po godu dobro sožitje med češko in nemško govorečimi člani. Tam je pobral tudi zamisel o strokovnem glasilu v dveh uradnih deželnih jezikih in jo želel čim uspešneje presaditi na kranjska tla. Medtem je njegova trgovina s čebelami že lepo cvetela, zato za njen nadaljnji razvoj ni bilo boljšega kot dejavno in močno društvo ter dobro strokovno glasilo v obeh jezikih. Oboje bi mu pomagalo utrditi poslovne vezi s kupci po svetu in najti nove, domače čebelarje pa naučiti sodobnega načina gojenja čebel, da bi bila nabavna baza čim večja in čim bolj kakovostna.

Maja leta 1873 so vsi župniki, ki so bili tedaj najbolj izobražen sloj prebivalstva na deželi, ter večji, znani čebelarji na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem prejeli tiskano vabilo, naj pristopijo k nastajajočemu čebelarskemu društvu. K vabilu so bila priložena tudi pravila bodočega društva. Vabila je podpisal in odposlal pripravljalni odbor, ki so ga sestavljali baron Emil

Rothschild, Jožef Jerič in dr. J. R. Razlag, posestnik in odvetnik iz Ljubljane. V vabilu je med drugim pisalo, da si bodo člani društva z vsemi močmi prizadevali za čebelarški napredek, predvsem za uvedbo in razširitev panja s premičnim satjem po Dzierzonovi metodi. Ta napredni način čebelarjenja namreč omogoča čebelarju boljši vpogled v snovanje čebelje družine v panju, hkrati pa mu prinaša večji donos medu. Če bodo čebelarji organizirani, bodo močni in kot taki bodo lažje prejeli denarno podporo vlade, ki rada podpira gospodarska združenja, tudi čebelarstva, na Moravskem, Češkem in na Tirolskem. Pripravljalni odbor je računal na duhovnike in učitelje, da bodo s svojim zgledom in primerno besedo vplivali na podeželske čebelarje, jih spodbujali k vpisu v društvo, pa tudi, da bodo pobirali članarino in jo pošiljali na sedež društva.

Pravila društva je 20. aprila leta 1873 potrdila kranjska deželna vlada. V njih je med drugim pisalo, da bo društvo za izobraževanje in obveščanje čebelarjev vsak mesec izdajalo svoje glasilo, prirejalo shode, razstave, organiziralo predavanja, razdeljevalo sodobne panje po znižani ceni, posredovalo pri prodaji in nakupu čebel, medu in voska ter dajalo strokovna navodila članom. Sedež društva bo v Ljubljani. Najvišji organ društva bo občni zbor, ki bo sklican vsake tri leta, odbor pa bo voljen za obdobje petih let. Za sklepčnost je potrebna navzočnost vsaj desetih članov, ki se delijo na častne, dopisne, ustanovne, podporne in seveda redne. Društvena jezika sta slovenščina in nemščina in sta enakovredna. V obeh jezikih izhajata tudi glasila *Slovenska čebela* ter *Die Krainer Biene*. Ob vpisu v društvo mora vsak član povedati, katero jezikovno različico glasila želi prejemati. Letna članarina za redne člane je 1,50 goldinarja, za ljudskošolske učitelje in manj premožne kmete avstrijskih dežel pa polovica tega zneska. Ti imajo tudi pravico do nakupa panjev in orodja po polovični ceni.

Pripravljalni odbor je dal natisniti po 1500 izvodov društvenega glasila in si pri poštni upravi zagotovil znižanje pristojbine za pošiljanje. Prvi številki sta izšli 15. julija. V obeh je bilo med drugim objavljeno vabilo na občni zbor, napovedan za 30. julij v hotelu Slon v Ljubljani.

Zbor se je začel ob 10. uri, udeležilo pa se ga je veliko število prijateljev čebelarstva. Vse navzoče je najprej v nemščini pozdravil baron Rothschild, nato pa v slovenščini še dr. Razlag. Župnik Jerič je poročal o dotedanjem delu pripravljalnega odbora in med drugim predlagal, da bi kot društveni panj propagirali naš stari kranjski, vendar opremljen s satniki.

Za Jeričem se je k besedi prigrabil prof. Konšeg in navzočim predlagal, naj za vodstvo društva izvolijo dotedanje člane pripravljalnega odbora, in sicer za predsednika barona Rothschilda, za podpredsednika župnika Jeriča in dr. Razlaga, ta upravni organ pa naj bi dopolnili še z dvema članoma, in sicer z župnikom Porento ter patrom Salvatorjem Pintarjem. Na predsednikov predlog so v društvo sprejeli tudi tri takrat zelo zaslužne može: dr. Dzierzona iz Šlezije, barona Berlepscha z Bavarskega in vodjo semenišča g. Scmida, prav tako z Bavarskega.

Za društveno geslo so izbrali geslo Kranjske hranilnice: »*Delaj, zbiraj, množi*«. Župnik Jerič je tudi povedal, da želi društvo med ljudstvom propagirati čebelarstvo in tako povečati število naseljenih panjev, saj je naša dežela zelo primerna za čebelarstvo, poleg tega pa je to panoga, ki daje ob najmanjšem delu največ dobička. Vsako drugo kmečko opravilo zahteva več truda in telesnega napora, pa tudi več kapitala. S čebelarstvom se lahko enakovredno ukvarjata tako kmet kakor gospod. Poleg tega je čebelarstvo tudi družbeno koristno, saj čebele oprahujejo številne rastline, čebelarja samega pa duhovno plemenitijo.

Dr. Razlag je proti koncu zborovanja povedal še nekaj o obdavčenju čebel. Po njegovih besedah je cesarica Marija Terezija leta 1775 sprejela zakon, po katerem so bili za vedno oproščeni vseh davkov tako čebelarstvo kot čebelji pridelki. Ob tem je pozval: »Čebelarji, branite te svoje pravice tudi še danes.«

Občni zbor je bil, kot je navada ob takšnih priložnostih, sklenjen s skupnim kosilom.

Ena izmed poglobitvenih nalog mladega čebelarskega društva je bila skrb za obveščanje in izobraževanje članstva. Osrednjo vlogo pri tem sta imeli obe glasili, Slovenska čebela in njena nemška vzporednica Die Krainer Biene. Prvo je sprva urejal Vatroslav Holz, sodelavec Slovenskega naroda, že od sedme številke naprej pa je urejanje revije prevzel župnik Jerič. Die Krainer Biene je ves čas njenega izhajanja, torej do konca leta 1775, urejal predsednik društva baron Rothschild. Uredniki niso skrbeli samo za urejanje vsebine, ampak so morali skrbeti tudi za pošiljanje glasil, pogosto pa so napisali še večino prispevkov. To je bila običajna praksa tudi v naslednjih desetletjih.

Veliko svojih moči in predvsem denarja je društvo namenilo za prodajo panjev s premičnim satjem in čebelarškega orodja po polovični ceni. Pravico do tega popusta so imeli vsi kranjski člani, ne pa tudi tujci. In prav ta akcija je mlado društvo že v nekaj letih finančno tako izčrpala, da je moralo prenehati delovati. Zanimivo je, da je čebelarstvo z razdeljevanjem panjev in orodja sočasno pospeševala tudi Kranjska kmetijska družba.

Društveni odbor je imel kar veliko zamisli o tem, kaj vse bi bilo dobro narediti za člane društva, med drugimi, da bi ustanovili čebelarške podružnice, organizirali tečaje za čebelarške učitelje in da bi postavili društveni čebeljak. Vse te zamisli se predvsem zaradi pomanjkanja denarja niso uresničile ali pa so ostale na pol poti.

Tedaj se je porodila tudi ideja o čebelarški knjižnici. Odborniki so že zbrali nekaj knjig, med njimi Goličnikov prevod Janševega Popolnega nauka, toda zaradi finančnih težav knjižnica ni zazvela. Vse knjige je nato kupil predsednik.

Prvo leto delovanja je društvo dobilo 575 goldinarjev državne podpore, poleg tega pa mu je Kmetijska družba namenila še 200 goldinarjev finančne pomoči. To je društvene odbornike zapeljalo v širokopotezne akcije za hitrejši napredek čebelarstva, kot je bilo že omenjeno razdeljevanje panjev in orodja po polovični ceni. Vse kaže, da so bili preveliki idealisti in vse premalo zasidrani v kruto realnost. Že prvo leto je društvo končalo s primanjkljajem nekaj več kot 410 goldinarjev, dolg pa se je pozneje še povečeval, saj društvo že leto pozneje ni prejelo težko pričakovane državne pomoči. Tudi računi glede števila članstva se niso izšli. Po popisu iz leta 1880 so na Kranjskem našli kar 4827 čebelarjev in verjetno jih ni bilo dosti manj tudi leta 1873, ko je bilo društvo ustanovljeno. Toda velika večina, ki so jo sestavljali predvsem kmetje in bajtarji, je stala ob strani in z nekakšnim nezaupanjem gledala na početje gospode. Zato ni nič čudnega, da je urednik Jerič leta 1874 med drugim z grenkobo zapisal tele besede:

»Rojaki! Uredništvo si ne more kaj, da bi ob tej priliki ne izreklo očitno svojega začudenja o dvojni številki (276 nemških in 191 slovenskih članov društva). Mutaste številke imajo včasih čudno moč in uredništvo misli, da nam slovenskim čebelarjem ob tej priliki pritisnejo gorko zausnico. Če je prav lepo in slavno za nas, da Nemci bodisi naših ali tujih dežel imajo večjo marljivost za Kranjsko čebelarstvo, kakor Slovenci in domačini, sami presodite. Gotovo ima malo katera dežela toliko čebelarjev kolikor jih ima primeroma slovenska. Pri društvu pa so le duhovniki in ti ne vsi, kateri bi še lahko bili, vsi drugi društvo gledajo pisano od strani, kakor bi jim nič mar ne šlo. In vendar je gotovo, da smo pri vsi ugodnosti lege in kraja naše dežele precej zelo zaostali ter naše čebelarstvo ni na stopnji časa in napredka. Pa brez zamere!«

Denarne zadrege društva so postale očitne predvsem na drugem občnem zboru aprila leta 1875, ko je bilo naposled sklenjeno, da bo zaradi zniževanja stroškov konec leta prenehalo izhajati glasilo v nemškem jeziku in da se bo zvišala članarina. Predsedujoči baron Rothschild je sicer glasoval proti, toda zmagala je večina. Tedaj je baron napovedal odstop s položaja predsednika društva. Svojo napoved je uresničil novembra istega leta, ostal pa je član društva.

Razlog za njegov odstop ni bilo samo prenehanje izhajanja nemškega glasila. Podobno kot Jerič je bil tudi baron sam razočaran nad mlačnim odzivom čebelarjev za vpis v novo čebelarstvo, še zlasti, ko je zvedel, kako se povečuje članstvo Moravske čebelarške družbe, ki je tedaj štela že več kakor 1300 članov, med njimi kar 400 takšnih iz višjih družbenih slojev. Zato naj nas ne čudi tale njegova izjava v prilogi Slovenske čebele 1. januarja 1874:

»Na Kranjskem štejejo le izmed duhovnikov veliko udov – reč in okoliščina, katera lahko človeka sili misliti, da le ti resnobno spoznajo nravo in plemenito vrednost čebelarstva, ter ga tudi z združenimi močmi hočejo podpirati in gojiti v prid in blagor nepremožnih; vsi drugi stanovni zaostajajo bolj ali manj.«

Med vzroki za svoj odstop je navedel še svoje slabo zdravstveno stanje in preobremenjenost z delom v svojem podjetju.

Zaradi volitev novega predsednika je bil konec januarja 1876 tretji občni zbor, na katerem se je dotedanje Kranjsko društvo za umno čebelarstvo preimenovalo v *Slovensko društvo za umno čebelarstvo*, predsedniške vajeti pa je v svoje roke vzel dotedanji podpredsednik Jerič. Ker so odpadli nemški člani, se je že tako in tako pičlo število članov zmanjšalo na polovico, pa še med temi

je bilo veliko takšnih, ki svoje članarine niso plačevali. Društvo je le životarilo, zato tudi glasilo ni izhajalo redno in še to v manjšem obsegu, dokler leta 1882 ni popolnoma ugasnilo, društvo pa je dokončno prenehalo delovati v letu 1884.

Povzetek

V drugi polovici 19. stoletja so začeli čebelarji v avstrijskih deželah ustanavljati svoja združenja. S tem so želeli izboljšati tedanje stanje na področju čebelarstva in prenašati znanje o novih odkritjih med svoje člane. Na Slovenskem se je zamisel o svoji lastni čebelarški organizaciji porodila v glavi barona Emila Rothschilda, posestnika iz Podsmreke pri Višnji Gori, takrat enega najbolj razgledanih in vsestransko dejavnih čebelarjev pri nas, z njo pa je seveda navdušil še nekaj svojih somišljenikov. Glede organiziranosti se je Rothschild zgledoval predvsem pri moravskih čebelarjih in pri njihovem društvu s sedežem v Brnu. Verjetno mu je bilo kot široko razgledanemu človeku po godu dobro sožitje med češko in nemško govorečimi člani. Tam je pobral tudi zamisel o strokovnem glasilu v dveh uradnih deželnih jezikih in jo želel čim uspešneje presaditi na kranjska tla.

Pripravljalni odbor je spomladi leta 1873 izdelal društvena pravila in jih po potrditvi kranjske deželne vlade poslal vsem pomembnejšim čebelarjem. V njih je med drugim pisalo, da bo društvo za izobraževanje in obveščanje čebelarjev vsak mesec izdajalo svoje glasilo, prirejalo shode, razstave, organiziralo predavanja, razdeljevalo sodobne panje po znižani ceni, posredovalo pri prodaji in nakupu čebel, medu in voska ter dajalo strokovna navodila članom. Sedež društva bo v Ljubljani. Najvišji organ društva bo občni zbor, ki naj bi bil sklican vsake tri leta. Društvena jezika sta bila slovenščina in nemščina in sta bila enakovredna. Izhajali sta glasili Slovenska čebela ter Die Krainer Biene. Ob vpisu v društvo je moral vsak član povedati, katero jezikovno različico glasila želi prejemati. Člani, katerih materialni položaj je bil slabši, so imeli tudi pravico do nakupa panjev in orodja po polovični ceni.

Občni zbor je bil še istega leta v Ljubljani. Za predsednika je bil izvoljen baron Rothschild, za podpredsednika pa župnik Jerič, ki je bil pozneje tudi urednik glasila Slovenska čebela.

Prvo leto delovanja je društvo dobilo 575 goldinarjev državne podpore in 200 goldinarjev finančne pomoči Kmetijske družbe. To je društvene odbornike zapeljalo v širokopotezne akcije za hitrejši napredek čebelarstva, med drugimi tudi v razdeljevanje panjev in orodja po polovični ceni. Že prvo leto je društvo končalo s primanjkljajem nekaj več kot 410 goldinarjev, dolg pa se je pozneje še povečeval, saj že leto pozneje ni prejelo težko pričakovane državne pomoči. Tudi računi glede števila članstva se niso izšli. V društvo so se vključili predvsem duhovniki in premožnejši kmetje, predstavniki nižjega družbenega sloja pa so ostali neorganizirani.

Denarne zadrege društva so postale očitne predvsem na drugem občnem zboru aprila leta 1875, ko je bilo naposled sklenjeno, da zaradi zniževanja stroškov konec leta preneha izhajati glasilo v nemškem jeziku in da se zviša članarina. Predsedujoči baron Rothschild je napovedal odstop s položaja predsednika društva in svojo napoved uresničil novembra istega leta, ostal pa je član društva. Med vzroki za svoj odstop je navedel svoje slabo zdravstveno stanje in preobremenjenost z delom v svojem podjetju.

Zaradi volitev novega predsednika je bil konec januarja 1876 tretji občni zbor, na katerem se je dotedanje Kranjsko društvo za umno čebelarstvo preimenovalo v Slovensko društvo za umno čebelarstvo, predsedniške vajeti pa je v svoje roke vzel dotedanji podpredsednik Jerič. Glasilo Slovenska čebela je leta 1882 ugasnilo, društvo pa je dokončno prenehalo delovati v letu 1884.

Summary

In the second half of the 19th century, beekeepers in Austrian lands began to establish beekeeping associations. In this way, they hoped to improve the beekeeping conditions of the time and inform members about new discoveries in the field. The first person to arrive at the idea of establishing a beekeeping organisation in Slovenia was Baron Emil Rothschild, a landowner

from Podsmreka near Višnja Gora and one of the most knowledgeable and universally active local beekeepers at that time. He found some supporters and based the organisation of the new Association on the Brno-based association of Moravian beekeepers. As a well-educated person, he probably liked the peaceful coexistence of the Czech and German speaking members. That is also where he got the idea for a specialist journal in two of the official languages of the land and attempted to introduce it to Carniola as successfully as possible.

In spring 1873, the preparatory committee compiled the Association rules and, after they were approved by the Carniolan provincial government, dispatched them to all renowned beekeepers. Among other things, the rules stated that for the purposes of educating and informing beekeepers, the Association would publish a monthly gazette, organise conventions, exhibitions and lectures, offer modern hives at discounted prices, serve as an agent in the sale and purchase of bees, honey and wax and provide specialist instructions to members. The seat of the Association would be in Ljubljana. The supreme authority of the Association would be the general meeting, to be held every three years. The official languages were Slovenian and German and they were both equal. The Slovenska čebela and Die Krainer Biene journals were published. When joining the Association, members stated which variante of journal they wished to receive. Members living in poorer material conditions were entitled to the purchase of hives and tools at half price.

The first general meeting was held in Ljubljana in that same year. Baron Rothschütz was elected President and the Vice-president was Jerič, a parish priest and later the editor of Slovenska čebela.

In its first year, the Association received 575 florins in public assistance and 200 florins in financial aid from the Agricultural Society. This caused the board members to undertake several large-scale campaigns for the faster development of beekeeping, including the sale of hives and tools at half price. After one year, the Association had a deficit of over 410 florins, a debt that only increased when the eagerly anticipated public assistance failed to materialise the following year. Their expectations regarding membership were not fulfilled either. The people joining the Association were mainly priests and wealthier farmers, while the lower classes remained unorganised.

The money problems of the Association became completely apparent at the second general meeting in April 1875, where it was finally decided that, in the interest of cost cutting, the gazette would no longer be published in German after the end of the year and that the membership fee would be increased. Baron Rothschütz announced his resignation from the post of Association President, a decision which he carried out in November of the same year, though he still remained a member of the Association. The reasons for his resignation included poor health and work overload in his own company.

For the purpose of electing a new president, the third general meeting was held at the end of January 1876; the name was changed from Kranjsko društvo za umno čebelarstvo (the Carniolan Association for Prudent Beekeeping) to Slovensko društvo za umno čebelarstvo (the Slovenian Association for Prudent Beekeeping) and the presidency went to Vice-president Jerič. The Slovenska čebela journal was last published in 1882 and the Association finally ceased to exist in 1884.

Zusammenfassung

In der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts begannen in den österreichischen Ländern die Imker mit der Gründung von Vereinigungen. Hiermit wollte man die Situation im Bereich der Imkerei verbessern und das Wissen über neue Entdeckungen an seine Mitglieder weitergeben. In Slowenien reifte bei Baron Emil Rothschütz, dem Gutsbesitzer aus Podsmreka bei Višnja Gora und damals einer der gebildetsten und vielseitig aktiven Imkern in Slowenien, die Idee einer eigenen Imkerorganisation heran. Von dieser Idee begeisterte er natürlich auch einige Gleichgesinnte. In Bezug auf die Organisation nahm er sich insbesondere die mährischen Imker und deren Vereinigung mit Sitz in Brünn zum Vorbild. Wahrscheinlich gefiel ihm als Mensch mit breiter Bildung die gute Harmonie zwischen den deutsch- und tschechischsprachigen Mitgliedern.

Von hier übernahm er auch die Idee einer Fachzeitschrift in zwei amtlichen Landessprachen und wollte dies so erfolgreich wie möglich auf Krain übertragen.

Der vorbereitende Ausschuss erarbeitete im Frühjahr 1873 die Vereinsregeln und sendete diese nach der Bestätigung durch die Krainer Landesregierung an alle wichtigen Imker. Hier war unter anderem bestimmt, dass der Verein zur Ausbildung und Information der Imker jeden Monat seine Zeitschrift herausgibt, Versammlungen und Ausstellungen veranstaltet, Vorträge durchführt, moderne Bienenstöcke zu ermäßigtem Preis verteilt, bei dem Verkauf und dem Kauf von Bienen, Honig und Wachs vermittelt, und den Mitgliedern fachbezogene Anweisungen erteilt. Der Sitz der Gesellschaft wird

in Ljubljana sein. Das höchste Organ ist die Mitgliederversammlung, die alle drei Jahre einberufen wird. Die Vereinsprachen waren in gleichberechtigter Weise Deutsch und Slowenisch. Auch die Zeitschriften »Slovenska čebela« sowie »Die Krainer Biene« erschienen. Beim Vereins Eintritt hatte jedes Mitglied anzugeben, welche sprachliche Variante der Zeitschrift er erhalten möchte. Mitglieder, die in einer schlechteren materiellen Lage waren, konnten Bienenstöcke und Werkzeuge zum halben Preis kaufen.

Die Mitgliederversammlung fand noch im gleichen Jahr in Ljubljana statt. Zum Vorsitzenden wurde Baron Rothschild gewählt und zum 2. Vorsitzenden der Pfarrer Jerič, der später auch die Zeitschrift »Slovenska čebela« redigierte.

Im ersten Jahr ihrer Tätigkeit erhielt die Gesellschaft 575 Gulden staatliche Unterstützung und 200 Gulden Unterstützung von der Landwirtschaftlichen Gesellschaft. Dies verleitete die Ausschussmitglieder der Gesellschaft zu großzügigen Aktionen für einen schnelleren Fortschritt der Imkerei, unter anderem auch zu der Verteilung von Bienenstöcken und Werkzeugen zum halben Preis. Bereits das erste Jahr schloss die Gesellschaft mit einem Minus von 410 Gulden ab und die Schulden wurden später noch größer, denn bereits im nächsten Jahr erhielt sie nicht die sehnlich erwartete staatliche Unterstützung. Auch die Rechnung im Hinblick auf die Mitgliederzahl ging nicht auf. Der Gesellschaft traten hauptsächlich Geistliche und reichere Bauern bei und die Angehörigen der niedrigeren Gesellschaftsschichten blieben unorganisiert.

Die Geldschwierigkeiten der Gesellschaft wurden besonders auf der zweiten Mitgliederversammlung im April 1875 offensichtlich, wo schließlich beschlossen wurde, dass zur Kostensenkung die Herausgabe der Zeitschrift in deutscher Sprache zum Jahresende eingestellt wird und dass der Mitgliedsbeitrag erhöht wird. Der Vorsitzende Baron Rothschild kündigte seinen Rücktritt als Vorsitzender der Gesellschaft an und machte seine Ankündigung im November des gleichen Jahres wahr, er blieb allerdings Mitglied. Als Gründe für seinen Rücktritt nannte er seinen schlechten Gesundheitszustand und die Arbeitsüberlastung in seinem Unternehmen.

Zur Wahl eines neuen Vorsitzenden fand Ende Januar 1876 eine dritte Mitgliederversammlung statt, auf der sich die bisherige »Krainer Gesellschaft für vernünftige Imkerei« in »Slowenische Gesellschaft für vernünftige Imkerei« umbenannte. Das Amt des Vorsitzenden übernahm der bisherige 2. Vorsitzende Jerič. Die Zeitschrift »Slovenska čebela« stellte im Jahr 1882 ihr Erscheinen ein und die Gesellschaft stellte endgültig im Jahr 1884 ihre Tätigkeit ein.

Viri:

Bčelarsko društvo, 7(1873)4, str. 32, *Slovenski gospodar*.

Bienenzuchtverbreitung, 8. april 1775. V: *Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780, Dunaj 1786–1787, zvezek VII, št. 1680, str. 204–212.*

Čebelarstvo, 7(1873)37, str. 299, *Slovenski gospodar*.

Debevec, Leopold. O našem prvem čebelarskem društvu. *Čebelarski zbornik 1944*, str. 30–39.

Der Krainer Bienenzuchtverein, 31. 7. 1873, str. 1227, *Laibacher Zeitung*.

Lakmayer, Franc. *Umni čebelar: Splošno čebelarstvo, 1907. Napredno čebelarstvo, 1908. Celovec 1907–1908, 2 zv., 250 strani.*

- Odgovor na vabilo k pristopu v društvo za umno čebelarstvo. 31(1873)20, str. 202, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Porenta, Luka. Novi kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. 33(1875)13–46, str. 104–105, 114–115, 133–134, 139–140, 148–149, 156, 163–164, 171–172, 181–182, 189–190, 199–200, 208, 217, 224–225, 232–233, 248, 256, 265–266, 273, 280, 288, 296, 304, 313, 329–330, 336–337, 344–345, 352–353, 368, 376, 393, 408–409, 416, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Pravila Kranjskega društva za umno čebelarstvo. 31(1873), priloga, 6 strani, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Pravila slovenskega društva za umno čebelarstvo. 6(1878)1, str. 1–5, *Slovenska čebela*.
- Prvi občni zbor Kranjskega čbelarskega društva. 31(1873)33, str. 262–263, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Slovensko društvo za umno čebelarstvo. 10(1876)20, str. 193, *Slovenski gospodar*.
- Sumper, Janez. *Slovenski Bučelarček. Začetnikom bučeloreje*. Ljubljana 1871, 141 strani.
- Vabilo k pristopu v društvo za umno čebelarstvo. 31(1873)25, str. 193, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Vabilo na pristop k čebelarškemu društvu za Kranjsko in sosedne dežele. 31(1873), priloga, 2 strani, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Za povzdigo reje goveje živine; za povzdigo reje drobnice; za povzdigo čebelarstva. Ljubljana 1874, zvezek I, str. 10, 12, 14, *Naznanila - Mittheilungen*.
- Za povzdigo živinoreje; za povzdigo reje drobnice; za povzdigo čebeloreje. Ljubljana 1873, zvezek II, 1875, str. 22, 24, 26, 28, 30, *Naznanila - Mittheilungen*.
- Živinorejske subvencije; subvencije za rejo drobnice; subvencije za čebelorejo. Letnik 1875, zvezek I, Ljubljana 1876, str. 28–30, *Naznanila - Mittheilungen*.

Kranjska čebela med leti 1857 in 1879 in čebelarji družine Rothschütz

Andrej Šalehar*

Izvleček

Giovanni Antonio (Ivan Anton) Scopoli (1770) je v svojem delu »Dissertatio de Apibus« (Razprava o čebelah) našo čebelo poimenoval »Apes carniolicae« (kranjska čebela). Raziskava dogajanj v zvezi s kranjsko čebelo od nemškega poimenovanja »Die krainische Biene« (leta 1857) do priznanja (leta 1879) je potrdila, da je članek »Aus Unterkrain«, ki ga je napisal dr. Roschütz iz Radečah in je bil objavljen v reviji Bienen-Zeitung leta 1857, začetek številnih objav (skupaj 165) s podatki o preizkusih kranjske čebele v različnih evropskih državah. Številni so tudi menili, da so kranjske čebele pravzaprav italijanske. Po morfoloških lastnostih bi jim morda v nekaterih primerih lahko celo delno pritrtili, saj sta se populaciji kranjske in italijanske čebele mešali tudi tedaj. Vendar so bile za naše čebele značilne še številne druge lastnosti, kot so mirnost, pridnost, krotkost, zgodnja in pogosta rojivost ter donosnost, vse to pa so kmalu spoznali in potrdili številni tuji čebelarji. Za širitev kranjske čebele je posebej zaslužen Emil Rothschütz (sin dr. Philippa Roschütza), ki je na gradu Podsmreka pri Višnji Gori leta 1868 ustanovil Krainer Handelsbienestand (Kranjski trgovski čebelnjak). Znanstveno ime *Apis mellifica carnica* je bilo prvič zapisano leta 1875 v prvi knjigi dr. A. Pollmanna, še obširneje pa jo je predstavil v svoji drugi knjigi leta 1879. Takrat je bila kranjska čebela dokončno priznana in njeno zdaj veljavno znanstveno ime je *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Ključne besede: kranjska čebela, čebelarstvo, Rothschütz, zgodovina

Abstract

The Carniolan bee between 1857 and 1879 and the Rothschütz family beekeepers - In his work entitled "Dissertatio de Apibus" (Dissertation on Bees), Giovanni Antonio (Ivan Anton) Scopoli (1770) named our bee "Apes carniolicae" (Carniolan bee). Research into the developments connected with the Carniolan bee from when it was given its German name "Die krainische Biene" (1857) until its official recognition (1879) has confirmed that the article entitled "Aus Unterkrain", written by Dr. Roschütz from Nova vas near Radeče and published in the Bienen-Zeitung journal in 1857, was the first in a long line of publications (165 in total) containing data on tests of the Carniolan bee in various European countries. Many people were of the opinion that the Carniolan bee was actually Italian. In some cases, the bee's morphological characteristics are in agreement with this theory to a certain extent, since the Carniolan and Italian bee populations were interbreeding even then. But the Carniolan bee has a number of other characteristics, such as gentleness, diligence, docility, a predisposition to early and frequent swarming and productivity, which were soon recognised and acknowledged by numerous foreign beekeepers. Special credit for the propagation of the Carniolan bee goes to Emil Rothschütz (the son of Dr. Philipp Roschütz), who established the Krainer Handelsbienestand (the Carniolan Commercial Apiary) in the Podsmreka Castle near Višnja Gora in 1868. The scientific name *Apis mellifica carnica* was first recorded in writing in 1875 in Dr. A. Pollmann's first book.

* Prof. dr., zaslužni profesor, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr., Professor Emeritus, University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Tierzucht, 1230 Domžale

Dr. Pollmann published an expanded description of the bee in his second book in 1879. That is when the Carniolan bee was finally recognised and its current scientific name is *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Keywords: Carniolan bee, beekeeping, Rothschütz, history

Abstrakt

Die Krainer Biene zwischen 1857 und 1879 und die Imker der Familie Rothschütz - Giovanni Antonio (Ivan Anton) Scopoli (1770) hat in seiner Arbeit »Dissertatio de Apibus« (Abhandlung über Bienen) die in Slowenien beheimatete Biene als »Apes carniolicae« (Krainer Biene) benennt. Die Untersuchung der Ereignisse im Zusammenhang mit der Krainer Biene – von der deutschen Benennung »Die krainische Biene« (im Jahr 1857) bis zur Anerkennung (im Jahr 1879) - hat bestätigt, dass der Aufsatz »Aus Unterkrain«, der von Dr. Roschütz aus Novi vas bei Radeče verfasst wurde und im Jahr 1857 in der Zeitschrift »Bienen-Zeitung« veröffentlicht wurde, der Beginn von zahlreichen Veröffentlichungen (insgesamt 165) mit Angaben über die Erprobung der Krainer Biene in verschiedenen europäischen Ländern. Viele waren auch der Auffassung, dass die Krainer Biene eigentlich italienisch sind. Gemäß der morphologischen Eigenschaften könnte man diesen in einigen Fällen sogar teilweise zustimmen, denn die Populationen der Krainer und der Italienischen Biene hatten sich auch zu jener Zeit vermischt. Jedoch waren für die Krainer Biene noch zahlreiche andere Eigenschaften charakteristisch: Sanftmut, Fleiss, Zahnheit, frühe und häufige Schwarmneigung sowie hohe Erträge, was bald von zahlreichen ausländischen Imkern erkannt und bestätigt wurde. Um die Verbreitung der Krainer Biene hat sich insbesondere Emil Rothschütz (der Sohn von Dr. Philipp Rothschütz) Verdienste erworben, der auf dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora 1868 den Krainer Handelsbienenstand gründete. Der wissenschaftliche Name *Apis mellifica carnica* wurde zum ersten Mal 1875 im ersten Buch von Dr. A. Pollmann verwendet, der sie noch umfassender in seinem zweiten Buch aus dem Jahr 1879 vorstellte. Zu diesem Zeitpunkt war die Krainer Biene endgültig anerkannt und ihr jetzt gültiger Name ist *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Schlüsselworte: Krainer Biene, Imkerei, Rothschütz, Geschichte

Uvod

Začnimo na koncu, leta 1879. Tedaj so namreč Kmetijske in rokodelske novice med gospodarskimi novicami poročale:

»Kranjski čebeli je baron Rothschütz v Smereku na Dolenjskem tak imeniten glas pridobil, da se v najnovejši knjigi dr. Pollmanna »Werth der verschiedenen Bienenracen« v prvo vrsto čebel stavi.«

Kratka, a sporočilno bogata novica: govori o kranjski čebeli, o velečebelarju Rothschützu, o graščini Smerek (Podsmreka pri Višnji Gori), o nemškem znanstveniku dr. Pollmannu, o njegovi drugi knjigi iz leta 1879 in slavi naše čebele. Vse to bomo na kratko pojasnili v tem sestavku, v katerem bomo prikazali pot od njenega poimenovanja leta 1857 do dokončnega priznanja leta 1879.

1. Opisi kranjske čebele pred letom 1857

Pri Valvasorju (Slava vojvodine Kranjske, 1689; prevod 1989)¹ lahko o kranjski čebeli sklepamo iz opisa, v katerem poudarja njeno pogosto rojenje. Zapisal je: »Često roji panj dvakrat, trikrat, da, celo štirikrat, kakaj čebele imajo v enem poletju trikrat ali štirikrat mlade, a prvi kakor drugi novi panj da spet mladiče, tako da dobijo iz enega panja šest ali sedem novih, tu in tam pa komaj enega ali nobenega.« Scopoli (1770)² piše, da čebele na Vipavskem pogosto rojijo, iz dveh panjev dobijo na leto večkrat sedem do osem rojev. V originalnem latinskem besedilu »Dissertatio de Apibus« je Scopoli (1770) zapisal: »Apes Carniolicae«,

1 Valvasor je zapisal tudi slovensko ime: zhebela.

2 V delu sta zapisana tedanja slovenska izraza za matico (maternza) in trote (trotta).

Apes Carniolicæ

to pa je v nemškem prevodu (1787) zapisano kot »Die Bienen von Krain« in v dveh slovenskih prevodih (Pirnat, 1916–1917, in Wester, 1935) »kranjske čebele«. Zanimiv je tudi Westrov prevod Scopolijevega dela z naslovom »Ivan Anton Scopoli o kranjski čebeli in čebelarstvu«. Janša (Popolno podučenje, 1777; prevod Rojina, 1906) opisuje barvo naših čebel: »Najbolj znane med njimi so navadne delovne čebele, ki jih je največ. Te so med drugim najmanjše in imajo pepelnato sivo dlako; če to izgube, so videti črnkaste.« V originalu je zapisano:

Die meisten und bekanntesten darunter sind die gemeinen Arbeitsbienen. Sie sind die kleinsten aus den übrigen; haben **aschgraue Haare**. Wenn sie diese verlieren, sehen sie schwarzlicht aus. Ihre Bewegung ist sehr schnell.

Jurij Jonke (Illyrisches Blat, 1847) je v opisu naših čebel poudaril zgodnje in pogosto rojenje, pa tudi, da med vsemi drugimi prinesejo največ medu: »V tej deželi rojijo čebele ne samo najbolj zgodaj in najpogosteje, ampak prinesejo izmed vseh ostalih največ medu.« Tudi v drugih objavah o čebelah in čebelarjenju, npr. Wochentliches Kundschaftsblatt des Herzogthum Krain (1775, 1776), Danjko (1831), Jonke (1836, 1844), Illyrisches Blatt (1840) in drugih, nismo našli neposrednega poimenovanja naše čebele. Slovenski narod (1885) je objavil sestavek »O kranjski čebeli« in tam najdemo zapisano: »Naša čebelica je bila borna živalica, prav podobna Kranjcu samemu, ki v svoji pohlevnosti ne išče slave, a jo vendar najde vsled bistre glave in drugih lastnosti. Mogoče, da je naša čebelica slovela tu in tam, pa to nikjer zapisano ni ...«

Zapisi pred letom 1857 sicer opisujejo kranjsko čebelo, vendar je z izjemo Scopolija (1770) neposredno ne poimenujejo.

2. Objava »Aus Unterkrain (Iz Dolenjske)« leta 1857 in neposredno poimenovanje

V 19. številki 13. letnika leta 1857 je Bienen-Zeitung objavil članek »Aus Unterkrain (Iz Dolenjske)«, katerega avtor je »Freiherr von Roschütz, Dr. Philos. und Herr auf Neudorf in Krain (baron Roschütz, dr. filozofije in gospodar graščine Nova vas pri Radečah)«. ³

Slika 1. Naslovnica periodične publikacije Bienen-Zeitung, v katerem je bil leta 1857 objavljen članek »AUS UNTERKRAIN« izpod peresa dr. Roschütza.

3 V literaturi je pogosto kot avtor te objave naveden Emil Roschütz, ki pa ni imel doktorskega naziva. Avtor je bil njegov oče Philipp. Čebelarji družine Rothschild nastopajo pod različnimi priimki: Roschütz, Rotschütz, Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ... Prav tako v članku ni potrjena splošno veljavna trditev, da so bile čebele poslane z gradu Podsmreka pri Višnji Gori.

Prevod članka:

»Gospod urednik! Odlični čebelar, naš spoštovani gospod župnik Jurij Jonke, zdaj predstojnik filiale k.k. kmetijske družbe v Kočevju, je v Vašem cenjenem časopisu prej včasih objavil novice o čebelarstvu iz naše dežele, ki ste jih zelo radi sprejemali. Ker ta gospod zdaj molči, Vam sporočam nekaj o tukajšnjem čebelarjenju, čeprav vem, da se ne morem primerjati z gospodom Jonkejem.

Čebelarstvo so tu že od nekdaj zelo gojili in oblast je spoznala, da je to za deželo pomembna gospodarska veja. Marija Terezija je leta 1779 prek k.k. kmetijske družbe razdelila dobro konstruirane (kar pomeni razstavljive) panje in vrsto let so za veliko število panjev razdeljevali premije. V letu 1836 je bilo izdano popularno navodilo za praktično čebelarjenje v slovenskem (domačem) jeziku, ki ga je napisal nestor racionalnega gospodarstva, prej omenjeni gospod žup. J. Jonke, naslovljeno Kranjski čebelarček. Leta 1844 je izšel v novi izdaji in ga imajo v vseh vaseh ter hišah na Kranjskem. Na deželi je malo hiš brez čebel, kar je dokaz, da mnenje gospoda Dzierzona, da ni strahu zaradi prenaselitve, izvira na izkušnji. Celu navadni podeželan tu zna ravnati s čebelami tako kot izobražen kmet in zna iz tega pridobiti veliko koristi. Številni si znajo še povečati dobiček s tem, da vzamejo v oskrbo in najem tuje čebele. Tukajšnje lokalne razmere, mila klima, dovoljujejo, da v juliju po prvi žetvi posejejo še ajdo, ki po navadi cveti med 15. avgustom in 8. septembrom in je izdatna čebelja paša. To pomaga tudi k slavi našega čebelarstva, ki verjetno pogosto na leto šteje stotisoč panjev. Med je tu znatno cenejši kot v severni Nemčiji, pri tem stane stot včasih samo 20–25 fl.⁴, cena voska pa je od 80–110 fl. za stot.

Po izkušnjah je na panj pridelanega na leto 38 funtov medu in 2 funta voska in uradno je ugotovljeno, da 100 000 panjev da povprečni letni pridelek 38 000 stotov medu in 2 000 stotov voska v bruto vrednosti 816 000 fl.

Gojenje čebel po Dzierzonovi metodi, sva, kakor je meni znano, preizkusila samo gospod župnik Jonke in jaz. Kakšne rezultate je ugotovil gospod Jonke, meni ni znano, ker stanujeva daleč narazen in nimam časti, da bi tega gospoda poznal osebno. Sam pa sem bil začuden nad tem, kako zelo s tem čebele pridobijo na moči in kako poseže v njihovo življenje. Žal nisem tako kot plemeniti baron von Berlepsch, kateremu pošiljam kot nepoznani pozdrav, dovolj praktik in teoretik, da bi lahko vsestransko sledil Dzierzona. Poročilo sem posredoval samo sosedom in prijateljem. Pri tem sem se s okitil s perjem Berlepscha in je šlo. Pozneje je bilo več »Dzionarjev«. Čebelam so dali več prostora, kakor je bilo v navadi do zdaj. Dosedanji panji so sestavljeni izključno iz polcolskih deščic, dober laketi (60–70 cm)⁵ dolgi in četrt lakta (15–20 cm)⁵ visoki. Verjetno začnejo zaradi tega omejenega prostora čebele rojiti že aprila in potem to nadaljujejo do julija. Medtem ko dobijo v severni Nemčiji pozne roje, so pri nas do začetka avgusta, ko začne cveteti ajda, in zaradi tega imajo številni čebelarji raje pozne roje kot zgodnje, ker jih ni treba krmiti, kadar je vreme proti sredini avgusta ugodno.

Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska. Že marca, ko sneg še kje leži, začnejo s svojim delom in z neverjetno močjo prenesejo pogoste nenadne spremembe vremena. Samo pred velikimi mrazi varujejo uboge pridne živalce v vetrovno zračnih bivaliških, skoraj nikjer tako kot v severni Nemčiji, čeprav je tukaj tudi mrz, ker je Kranjska gorata dežela, pozimi hujši, kot bi človek verjel.

Vse, kar je povedano za italijanske čebele, velja popolnoma enako za tukajšnje: so neutrudne v vsakem letnem času, dajo mnogo rojev, kljub temu zberejo veliko medu in praktično ne pikajo, najmanj lahko dam častno besedo, da me ni tu picila nobena (?) čebela. Moram pa tu potrditi, da med tukajšnjimi in italijanskimi čebelami v barvi nisem našel nobene razlike. Pismu jih nekaj prilagam in prosim spoštovano uredništvo, da ugotovi morebitne razlike.

4 fl. – goldinar, forint

5 izračun – dodano za pojasnilo

Mnogi prijatelji iz Italije mi celo zagotavljajo, da tamkajšnje čebele ne prekašajo kranjskih pri hitri vremenski spremembi.

V kolikor pa želijo nekateri nemški čebelarji z nabavo tukajšnjih čebel narediti poskus, sem jim pripravljen ponuditi roko. En roj tukaj stane 5 fl. ali 8,33 Rthlr.⁶ Za to ceno sem pripravljen spoštovanim interesentom dobro zapakirane poslati po železnici, če bodo nakazali vsoto na gospodarstvo v Neudorfu pri Ratschach (Nova vas pri Radečah) na Dolenjskem.«

Schloß Neudorf 17/6 57.
Freiherr von Roschütz *),
Dr. philos. und Herr auf Neudorf n. in Krain.

Urednik je pod črto pripisal:

»Prijazno priložene čebele so bile žal strte (popoln prah), tako da presoja, ali je kranjska čebela z italijansko identična ali ne, ni bila mogoča. Ponovite zaradi tega svojo pošiljko, če je mogoče z živimi primerki, čim prej in pošljite take Dzierzonu ali Berlepschu, ki je hitreje dosegljiv z železnico, da bo zanimivo vprašanje takoj odločeno.«

Poimenovanje »KRAJNSKA ČEBELA« je v članku »AUS UNTERKRAIN« zapisano v nemškem jeziku kot »DIE KRAINISCHE BIENE«.

die krain'sche Biene

Opozoriti še velja, da v članku še posebej izstopa zapis avtorja, »da v barvi nisem našel med tukajšnjimi in italijanskimi čebelami nobene razlike«. To ni v skladu z opisi kranjske čebele, kakršnega so predstavili že Janša (1792) in drugi, ki so pisali o kranjski čebeli.

Doslej še ni bil najden zapis, ki bi neposredno potrdil oziroma pojasnil, kako je dr. Roschütz izpolnil urednikovo naročilo. V Bienen-Zeitungu pa je bil leta 1859 objavljen njegov članek »Aus Krain im Oktober 1858 (Iz Kranjske v oktobru 1858)«, iz katerega lahko razberemo, da je bila njegova ponudba kranjskih čebel zanimiva za nemške čebelarje in da je dobil veliko naročil. Ker vseh zaradi dopolnjevanja svojega čebelnjaka in za transport čebel neprimernega vročega vremena ni mogel takoj izpolniti, je prosil za oprostitev zamude. Ta zapis pa hkrati potrjuje začetek trgovine s kranjsko čebelo.

Kleine (1859) je v obsežnem članku o italijanskih čebelah navedel, »da je baron Roschütz opazil pri kranjski čebeli – enaka kot italijanska – enako hiter začetek dela čebel spomladi«. Trditev, da je kranjska čebela enaka italijanski, je Klein (1861) zapisal tudi v svojem članku »The Italian Bee (Italijanska čebela)« v reviji The American Bee Journal.

3. Splošno k zapisom o kranjski čebeli od leta 1857 do leta 1879

Roschützeva objava (1857) je imela velik odmev. Veliko, posebej prvih odzivov, je bilo odklonilnih. Objavam o kranjski čebeli smo v knjigah, tiskih in periodičnih publikacijah sledili od leta 1857 do leta 1879, ko je Pollmann objavil knjigo »Werth der verschiedenen Bienenracen und deren Varietäten, bestimmt durch Urtheile namhafter Bienenzüchter (Vrednost različnih čebeljih pasem (ras, podvrst) in njihovih različic, določena po presoji uglednih čebelarjev)«, v kateri je kranjska čebela dobila svoje dokončno priznanje.

Pregled objav o kranjski čebeli (KČ) v obdobju 1857–1879

Leto	Monografije z zapisi o KČ	Periodične publikacije: število objav o KČ		Druge objave	Skupaj število objav o KČ
	število	tuje	slovenske*		
1857–1860		4			4
1861–1865	2	3			5
1866–1870	11	34	3	5	53
1871–1875	6	28	24	9	67
1876–1879	6	16	9	5	36
Skupaj	25	85	36	19	165

* Periodične publikacije, ki so izhajale na območju zdajšnje Slovenije.

Za razumevanje dogajanj v zvezi s kranjsko čebelo je treba omeniti, da so bile takrat zelo v modi italijanske čebele, še posebej zato, ker so jih po letu 1853 za izboljšanje lokalnih populacij čebel priporočale tedanje, predvsem nemške in poljske, čebelarke avtoritete. Tako so se na Roshützevo objavo številni odzvali z besedami, da so čebele, ki jih je opisoval, pravzaprav italijanske. Po morfoloških lastnostih bi jim morda v nekaterih primerih lahko celo delno pritrtili, saj so se populacije kranjskih in italijanskih čebel mešale tudi tedaj. Čebelarji so poznali posledice teh mešanj, o tem pa je nazorno pisal Pernišek (Slovenski tednik, 1874). Vendar ima naša kranjska čebela še številne druge lastnosti, kot so mirnost, pridnost, krotkost, zgodnja in pogosta rojivost ter donosnost, vse to pa so kmalu spoznali in potrdili številni tuji čebelarji. Posebej dobro je kranjsko čebelo poznal baron Emil Rothschild (sin dr. Philippa), ki je bil zelo razgledan in izobražen na področju čebelarstva (njegovi knjigi o čebelarstvu iz leta 1875 je dodana bibliografija tedanjega čebelarskega slovstva po letu 1850 – naštetih je 129 knjig in 14 periodičnih publikacij). Znanje mu je omogočalo, da je o kranjski čebeli napisal številne in poglobljene strokovne članke ter tako odločilno prispeval k njenemu priznanju. S strokovnimi argumenti se je v objavah uspešno zoperstavil kritikam, pogosto tudi povsem neutemeljenim ali celo žaljivim. Na zapis njegovega očeta v prvem članku iz leta 1857, češ da ga ni pičila še nobena čebela, s čimer je želel poudariti mirnost kranjske čebele, so se nekateri odzvali z norčevanjem ter celo razglasili, da ni čebelar. Na gradu Podsmreka pri Višnji Gori je imel velik čebelnjak in delavnico za izdelavo čebelarske opreme in orodja. Leta 1868 je ustanovil podjetje »Kraimer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak)« in na ta način kranjski čebeli na široko odprl vrata v Evropo in drugam po svetu. S tem je tudi neposredno prispeval k njenemu priznanju. Začetke prodiranja kranjske čebele v svet opisuje tudi Gregori (2004). Laibacher Zeitung (1882) je zapisal, da je baron Rothschild prve čebele za prodajo kupal po alpskih dolinah (Gornjesavska in Kanalska dolina). Novice (1873) pa so poročale, da je čebelar barona Rothschilda čebele kupil na čebelarskem sejmu v Kranju in še prej tudi v Bohinju pri g. Porenti (tri vozove po 40 panjev). Tudi Laibacher Zeitung (1873) je poročal o kranjskem čebelarskem sejmu in Rothschildovem nakupu. Brez dvoma ima velike zasluge za širjenje kranjske čebele in za čebelarjenje z njo. K širjenju kranjske čebele po Evropi in svetu so veliko pripomogli tudi drugi kranjski trgovci s čebelami: graščak Langer (1870) iz Poganic pri Novem mestu, Mihael Ambrožič (1872) iz Mojstrane in drugi.

Zapisi o kranjski čebeli do leta 1879

Na spletni strani Digitalne knjižnici Slovenije je bila leta 2010 objavljena študija Andreja Šaleharja in Janeza Gregorija »Zapisi o kranjski čebeli med leti 1857 in 1879«. V njej so podrobneje predstavljene vse doslej najdene objave o kranjski čebeli v obdobju od njenega poimenovanja do priznanja.

- *Monografije in tiski*

V knjigah s področja čebelarstva, ki so izšle med leti 1857 in 1879, se zapisi o kranjski čebeli pojavljajo v 25 monografijah (skupaj smo jih pregledali 42). Prve navedbe na podlagi Roschützevega članka »Aus Unterkrain« (1857) so bile objavljene v letih 1861, 1865 in 1867, prvi podroben opis kranjske čebele pa leta 1868 (Cori, Bienenarten).

Na strani 41 piše:

Die Biene aus Krain stellt eine eigenthümliche constante Species vor; die Behaarung ihres Körpers, besonders aber der Hinterleibsringe ist auffallend weisslich gefärbt. Ihre Grösse kommt der deutschen Biene gleich; sie hat einen viel ruhigeren Flugton. Die krainerischen Bienen sollen in Bezug des Fleisses und Honigreichthums, sowie der geringen Stechlust den italienischen gleichkommen, jedoch durch die enorme Fruchtbarkeit der Königinnen sich von allen anderen Arten auszeichnen.

(Prevod: Čebele iz Kranjske so ena posebna stalna vrsta; dlačice na njihovem telesu, še posebej na zadkovih obročkih, so značilno belkasto obarvane. Njihova velikost je podobna velikosti nemške čebele, ima pa veliko bolj raskav ton letenja. Kranjske čebele je po pridnosti in nabiranju medu, kakor tudi po mirnosti, mogoče primerjati z italijanskimi, vse druge vrste pa prekaša po plodnosti matice.)

Na strani 42–43 piše:

In Bezug, dass die Biene von Krain auch unter dem Namen illyrisch-krainische Biene bekannt, ein rauheres, dem häufigen Temperaturwechsel unterworfenen Klima besser erträgt, einen bei weiten grösseren Fleiss, gesteigerte Vermehrung durch natürliche Schwärme und erheblich grössere Honigerzeugung bewirkt, wäre sie für die nördlichen Gegenden zur Verpflanzung geeignet und empfehlenswerth.

Freiherr von Roschütz theilte dem Verf. Folgendes mit: „Die Pflege der krainerischen Bienen gewinnt seit dem Jahre 1867 grössere Verbreitung; ich habe im Laufe dieses Jahres bis in die Thäler der Schweiz und nach ganz Norddeutschland über 200 Stöcke und Schwärme gesendet. Jedermann lobt sie, da die Fruchtbarkeit der Königin, die der italienischen gelben und der schwarzen deutschen Königin bei weiten überragt.

(Prevod: Ker so kranjske čebele, znane tudi pod imenom ilirsko-kranjske čebele, bolj hrpave, ker bolje prenašajo podnebja s pogostimi menjavami temperatur, so zelo pridne, pogosto rijojo in dobro nabirajo med, so primerne in priporočljive za širitev v severna okolja.

Baron Rothschild mi je sporočil: Gojenje kranjskih čebel se je po letu 1867 zelo razširilo; to leto je v Švico in severno Nemčijo poslal več kot 200 panjev in rojev. Vsakdo hvali plodnost matice, po čemer ta znatno prekaša rumene italijanske in črne nemške matice.)

Leto pozneje je Berlepsch (1869), ki je bil znan kot nasprotnik kranjske čebele, v svoji knjigi omenil objave dobrih ocen posameznih čebelarjev, češ da takšnim sodbam ni treba namenjati veliko pozornosti, ker

von Rothschild gar kein Bienenzüchter ist

(Rothschild sploh ni čebelar).

Po tem letu je večina avtorjev namenjala kranjski čebeli enako mesto in podroben opis kot drugim podvrstam medonosnih čebel. V poglavjih 5–7 so posebej predstavljene tri monografije.

- *Periodične publikacije*

V periodičnih publikacijah je o kranjski čebeli veliko zapisov, opozorili pa bomo le na nekaj izbranih.

- Bienen-Zeitung

Bienen-Zeitung je leta 1860 poročal, da so bile v Hannoveru med drugimi podvrstami čebel razstavljene tudi kranjske čebele. O kranjskih čebelah zelo naklonjeno piše tudi Herwig (1861). Rothschild (1867) je objavil cenik in prodajne pogoje za kranjske čebele v letu 1867. V podobnem sestavku iz leta 1868 je tudi poročal, da je v Višnji Gori ustanovil Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak). Berlepsch (1868) je v Bienen-Zeitungu zapisal, da je na pohodu velika goljufija s kranjskimi čebelami, ki ogrožajo majavi prestol italijanskih čebel, ker so ustanovili Kranjski trgovski čebelnjak. Rothschild (1868) je dokumentirano in strokovno odgovoril v članku »Audiatur et altera pars (Man höre auch die andere Seite – Sliši naj se še druga plat)«, objavljenem v isti reviji. Zapisal je: »Po moje so naše čebele stalen prehodni produkt med nemško in italijansko podvrsto: posebej utrjena alpska čebela – tako pouči pogled na zemljevid; vezni člen med rumenimi in črnimi čebelami, odtod je tudi njihova barva, sivo-belkasta, nadahnjena od snega v Alpah.« Björn (1869) je pisal o ugotovitvah Morbitzerja, da nemške in italijanske čebele na splošno ne dosega kranjskih, ki v dobrih letih rojijo od 12–15-krat. Lemp (1873) je v primerjalnem poskusu italijanskih, nemških (Heidebiene) in kranjskih čebel ugotovil, da so v prednosti zadnje. O burnem razmnoževanju kranjskih čebel je poročal Gosen (1877). Dzierzon (1879) je posebej opozoril na mirnost kranjskih čebel ter dodal, da sta zanje značilni tudi velika rojivost in velik donos.

- Slovenska čebela

V reviji Slovenska čebela je bilo v sestavku »Čebelarstvo na Kranjskem« leta 1873 zapisano:

Izvažajo se tudi žive čebele iz Kranjskega; to kupčijo je zlasti vpeljal in pospeševal blagorodni g. baron Rothschild v Smereku (p. Pösendorf). Prav išče se naša čebela zaradi nagleda pomnoževanja (rade namreč rojijo) in pohlevnosti, in res jih naročujejo iz vseh dežel srednje Evrope, celo tudi iz Batavije; v zadnjih letih se je v Dalmaciji kranjska čebela vdomačila. Od l. 1870 se tudi g. Langer žl. Podgoro izvaževanja in kupčevanja kranjske čebele udeležuje.

Občenje Gorenških in Delenskih čebelarjev – prvi kupčijo najbolj z rejji in panjevi, drugi z voskom in medom – pospešujeta dva semnja in sicer v Kranji in na Igu, kamor dostikrat po 3000 panjev pripeljajo.

V članku »Prirodopisje (narurna zgodovina) čebel« (1873) piše tudi:

Z rujav kasto planinsko čebelo je bar. Rothschild čebelarje l. 1857 seznanil (glej Bienenztg. 1857).

Klimke (1873) piše o kranjski čebeli:

Pisatelj tega uka (Klimke) je bil v kljub nasprotovanju starih čebelarjev eden prvih, kateri je priporočal in si prizadeval kranjsko čebelo po severni Nemčiji vpeljati in vdomačiti. In do zdaj — mu še ni bilo žal za trud in prizadevanje! V svojih Dzierzonovih panjih nimam več ko le še dvoje čebelnih družin: severne, črne, 25 pa kranjske čebele; moram reči, da do zdaj so mi le veselje delale. Po kranjski čebeli se čebelnjak naglo napolni, medu pa zgodnji roji nič manj ne nanašajo, kakor panjovi severne, črne čebele, kateri niso nobenega roja dali. Upam, da se bo dober vseh in posledek vpeljane kranjske čebele povsod potrdil in se tudi tedaj bolj zasluge mož spoznavale, kateri se za povzgojo in napredek čebelarstva tolikanj trudijo; njim pa bo zavest dobrega dela najboljšje plačilo.

Vsem čebelarjem, ali takim, kateri hočejo še biti, prav srčno kličem v spomin in premislek glasiko Kranjskega čebelarskega društva:

„Delaj, nabiraj, pomnožuj.“

Tekhaus v članku »Kranjska čebela v Vestfaliji« (1874) poroča:

Kranjska čebela v Vestfaliji.

Tekhaus.

Poglaviten pomoček boljšega pridelka pri kmetiji je večkratno spreminjenje semena; ravno tako je tudi gotov pomoček napredka pri živinoreji večkratni spremen plemenne živine. Seme se naveliča ene zemlje in čedalje bolj slabi; tudi enako plemo živalsko v vedni prebližni žlahti plemenjeno se zvrže ter ne rodi družega, kakor le slab pritlikov rod. — Enako je pri čebelarstvu: enemu rojijo premalo, drugemu preveč, pri tretjemu so léne, da še za zimo zadosti ne dobijo, i. t. d. Take in enake tožbe se mnogokrat slišijo. Marsikje si tedaj prizadevajo kako ptuje plemo dobiti, ter si nakupijo Kranjskih, laških, celo egiptovskih čebel. Misel je dobra, ali marsikje se vendar toži, da čebele niso nič boljše, kakor popred, ali pa še celo slabše. Krivo tega je dostikrat to, da se brez premislitja ravna. Arabski konj, kakor je najzlahtnišega rodu, gotovo ni za vsako deželo, tako je tudi s čebelo. Treba je primeriti lastnosti domače in ptuje čebele, če hočemo pravo zadeti.

Tu pri nas čebelarji naj bolj tožijo, da čebele notejo rojiti. V celem okrogu (kresiji) Soest je bilo lansko leto tako malo rojev in tako pozno, da se število panjev v nobenem čebelnjaku ni pomnožilo. Se vé, da je tega veliko krivo, da je tu malo zgodnje pomladanske paše. Vendar vam pa zamorem iz svojega čebelnjaka ravno nasprotno poročati; vzroka ne vem nobenega družega, kakor da sem svoj čebelnjak s Kranjsko čebelo prenovil. Že 27. aprila mi je Kranjski panj lep roj dal. Kaj takega se tu še ni slišalo. In res, kdo bi se ne čudil? 27. aprila roj v Vestfaliji! kjer navadno čebele začnejo rojiti še le meseca junija. Pa še bolj se je vse čudilo, ko je moj roj tako napredoval, da je dal celo dva devičnika. Tudi tega pri nas še ni bilo slišati. Izrojencu sem drugi roj zabranil, zato mi je dal 25 funtov medú in je vrh tega eden naj boljših za plemo ostal. Iz moje, kakor tudi mnogo družih skušenj, je tedaj gotovo, da naj boljše storijo čebelarji, kateri svoje čebele s Kranjsko plemenijo in prenovijo; ker Kranjska čebela ima vse lastnosti, da se čebelarstvo tudi v naših krajih s pridom goji.

Zanimiva je tudi pripoved v članku »Daljno potovanje slovenske čebele« iz leta 1877. V njem je zapisano:

Slovenska čebela (muha, ne naš list) postaja čedalje imenitna. Kako slóv po Nemškem, je našim bralcem že znano. Da odposlana po g. bar. Rožiču je potovala že po Francoskem, Švedskem in Poljskem, je enako znano. Pred nekim časom so razni časniki naznanovali, da je nek gosp. John Holl iz Amerike si naročil roj kranjskih čebel, ker je slišal, koliko rada naša čebela roji. Naročilo je izvršil g. Langer vitez Podgorski s Poganic blizu Rudolfovega. 17. aprila je roj s satovjem in zalego dolgo 'pot nastopil ter v Rošester (v severni Ameriki) dospel 13. maja. Štirinajst dni pozneje je g. John Holl že odpisal ter se lepo g. vitez Langer-ju zahvaljeval za poslano blago. On piše: „Vaše čebele so srečno dospete, in zadnji čas je že bil, ker pot je predolga in nevarna. Mrtvih čebel je bilo mnogo, medu so še nekaj malega imele. Jaz sem jim berž izletnico odprl in še tisti dan so letale ter si nov svet ogledovale. Drugi dan so že pridno nosile ter nosijo do današnjega dné. Povem Vam pa tudi, koliko me vozina stane. Plačal sem ravno 14 dolarjev 45 cent. To bi bilo v Vašem denarju 60 mark (marka, nemški denar volja 50 kr. a. v.). Vsega vkup me tedaj roj kranjskih čebel stane 80 mark. Res lep denar pa mi ni žal, ker toliko lepo delajo, da tako še nisem nikoli vidil. Lahko bi jih bil precej drugi dan prodal, pa nikomur niso na prodaj, naj bi mi tudi še enkrat toliko za-nje ponujal. Če Bog dá, bova drugo leto še barantala; le opominim, da mi panja ni treba pobarvati, ker moram tudi tako olepšanje drago plačati“. Tako se glasi list, ktereга nam je vis. blg. gosp. vitez Langer ólagovljino v porabo poslal in katerega tú našim bralcem radi priobéimo.

Naj posnamemo še iz družega lista nekoliko vrstic. Grajščak bar. Behr v Kurlandu na Ruskem si je naročil pri gospodu Langer-ju šest matio in 18 rojev kranjskih čebel. Dospete so v Stricken 19. julija. Prejemnik piše: „Včeraj sem prejel naznanilo, da je naročeno v Rigo dospel in danes imam blago že pod streho. Vse je v prav dobrem stanu in le dva panja sta imela nekaj več mrličev. Al Vaše kraljice in njih ljudstvo navajene toplega vremena so mogle naše ojstro severno vreme berž pokusiti, ker danes zjutraj smo imeli le tri stopinje gorkote. Grozno o takem času! Vendar se čebele še precej dobro počutijo in pridno delajo“.

Glejte, kako po dolgem in širokem svetu slovijo naše Kranjice! Smeli bi jih gotovo domá malo bolj čislati ter si za njih odgojo bolj prizadevati, ko si jih ptujci s toliko stroški in toliko dalje naročajo.

- Die Honigbiene von Brünn in druge tuje revije

Na zboru leta 1867 so podrobno presojali kranjske čebele in predstavljene so bile njihove morfološke in biološke lastnosti. Morbitzer (1867) je v daljšem sestavku »Von den Vorzügen der krainischen Bienen (O prednostih kranjskih čebel)« poročal o svojih izkušnjah in ugotovitvah. Na splošno so njegove ocene ugodne, na koncu pa je zapisal:

Ich bin der

fichern Hoffnung, daß in Zukunft die krainische Bienenart ebenso gerne wie die Italiener, ja vielleicht mit noch größerer Vorliebe werde gezüchtet werden, weil sie nicht nur mit dem größten Fleiße alle Honigquellen benützen, sondern weil sie die wahren und echten Schwarmbienen sind.

(Prevod: ... Trdno upam, da bodo kranjske čebele v prihodnje enako radi gojili kot italijanske, morda še z večjo ljubeznijo, ker z veliko pridnostjo izrabijo vse medene vire in so tudi dobro rojive čebele.)

Podrobno poroča o kranjskih čebelah članek »Über die Krainer Bienen (O kranjskih čebelah)« v reviji Die Biene und ihre Zucht leta 1873: »Po letu dni natančnega opazovanja moramo dati prednost kranjskim čebelam, ker so trdne, odporne, imajo pozimi manj izgub kot italijanske, so krotke, dobrodušne, plodnejše in rojivejše.«

- Druge slovenske revije

Novice (1867) so primerjale slovenske (kranjske) in laške (italijanske) čebele:

Da bi bile laške čebele pridniše od drugih dežel, kakor nekteri čeljarji trdijo in pravijo, da so se po raznih skušnjah od njih pridnosti dovolj prepričali, tega nikakor ne tajimo. Da so pridniši pa od nemških ali pa naših slovenskih, tega jim pa tudi nikakor verjeti ne moremo. Marsiktere skušnje so dokazale, da nanese čebele v naših krajih v dobri ajdovi paši polne panjove in še v naložene škatlje do vrha medú, tako, da se med njimi večkrat panj nahaja, ki blizo do 100 funtov tehta. Iz tega je očitno, da so naše čebele vse skrbí in hvale vredne. Al naj se skušijo tudi laške, saj se, kakor so „Novice“ v letošnjem 8. listu povedale, lahko dobijo.

Dolenc (1871) piše:

Česar tukaj ne smemo pozabiti, je pa to, da bi društvo tudi prodajo celih živih panjev lahko v roko vzelo. Kakor je sploh znano, prišla je kranjska čbela v zadnjih letih tako v ceno, da se panj po 8 tolarjev plačuje. Dozdaj se le dva čbelorejca s to kupčijo pečata, in ta vsako leto več sto panjev čez mejo naše dežele in tudi čez meje cesarstva pošiljata.

V drugem sestavku »O laških bčelah nekaj« (1872) je na koncu zapisano:

Zanimivo je nam bilo iz navedenih cenilnikov izvedeti, da zraven laške bčele prodajajo na Nemškem povsod tudi kranjske, in to po ceni, ki se zelo bliža ceni laških bčel. Kranjska bčela je tedaj tudi po daljem Nemškem na dobrem glasu. Da našo bčelo ceni tudi nemški svet, gré hvala baronu Roschütz-u in pl. Langer-ju.

Novice (1873) so objavile sporočilo »Čbelni sejmi na Kranjskem«:

Čbelni sejmi na Kranjskem.

4. avgusta smo čebelarji Gorenski v Kranji imeli sejm za čebele. 10 voz panjov je bilo na ogledu. 3 vozovi so bili iz starih Fužin Bohinjskih pripeljani; kupčija je bila navadna. Čbelar barona Rothschtütza jih je nekaj prevzel, prejšnji teden pa tudi v Bohinji od g. Porente 3 vozove po 40 panjov. 1. avgusta pa se je 13 vozov čbel prodalo, voz po 94 do 100 gold., v Št. Vid nad Ljubljano so jih 2 voza peljali.

Nikjer drugod v Avstriji ni sejmov za čebele. To je imenitno za naše Kranjsko narodno gospodarstvo, da so čbelni sejmi v Kranji in na sv. Lorenca in Šmarni dan na Igu. Na Igu je čbelna barantija živahna, pa tudi še zelo zvijačna. Čebele in mešetarji so opijaneni, vendar Ižanske čebele so navadno bolj srčne, Gorenske pa bolj pridne.

Slovenski gospodar (1873) je objavil zanimiv članek z naslovom »Razne vrste bučel« in opisal tudi kranjsko čebelo.

3. Kranjska bučela se loči od črne o tem, da je prvi obroček na zadnjem delu telesa več ali manj žolt, drugi obročki so pa belkasto-sivi. Marljiva in hrabra, je kakor črna. To plemo se vedno dalje razploduje, posebno v planinskih krajih.

Novice (1876) so objavile zapis »Slava kranjske čebele«:

„Od leta 1853., kar je naš slavni čebelarski očak Dzierzon rumeno Laško čebelo prinesel na Nemško, prizadevajo si vsi naši umni čebelarji namesti naše navadne severne čebele boljše čebelno plemo vpeljati in ž njim plemeniti naše domače. Vse je posihmal segalo po Laških čebelah; al žalibog, da čbela Laška ni izpolnila, kar se je od lepe Lahinje pričakovalo! Vse njene prednosti bile so le laž. Pokazalo se je kmalu, da Laška čbela je le lepša, a ne boljja od naše. Kmalu pa so se čebelarji naši prepričali, da je Kranjska čbela veliko več vredna od Laške. Kranjska čbela*) je po mojih mislih pred več 100 leti se zarodila iz plemenjenja Laške ali Ilirske z Nemško in se razširila po vseh deželah Evropejskih. Pred 9 leti sem si tudi jaz izbral za vse svoje čebelnjake v Gerersdorfu samo Kranjskih čbel.

Kranjska čbela je veliko veliko bolj pridna od Laške in Nemške; po mojih skušnjah je ne prekosi nobena druga. Res! nisem se mogel načuditi tej preprični živalici. Naša navadna čbela ravno v dobrih letinah najmanj roji; vse drugače je pri Kranjski; ona roji že prav zgodaj, pa vendar se škodljivo presilno rojenje pri njej nikoli ne zapazi.

Zato je ni boljše čebele, ki bi naše domače plemo, če se s Kranjsko čbelo pari, hitreje zboljšala, kakor ona. Zato živo priporočam našim čebelarjem, naj svoje domače plemo parijo s Kranjskim; napravili si bodo s to mešanico (Kreuzung) izvrstno dober zárod. Če se Kranjske čebele poslužimo, da ž njo plemenimo svoje domače, zacelili si bomo kmalu rane, ki so nam jih vsekale zadnje neugodne letine, pa povzdignili bomo tudi našo čebelorejo na višo stopinjo. Naj bi ti moji opomini ne bili glas vpijočega v puščavi!“ —

Tako tuj čbelar in izveden mož hvali našo domačo čbelico. Hvala njegova gotovo ni prenapeta; vsaj ga nobeden ni najel in plačal zato, da Kranjico tako povzdiguje.

5. Rothschützeva poročila o kranjski čebeli – leto 1868

Rothschütz je kupce je prosil, da mu pisno sporočajo, kako so se obnesle kranjske čebele, kako so se prilagodile novemu okolju, kako so rojile, koliko medu so nabrale in druga opažanja. Za leto 1868 je objavil petdeset poročil, ki smo jih odkrili v Narodni in univerzitetni knjižnici (sign. 27321) v publikaciji:

Emil Rothschütz: 50 Berichte aus der Österreichisch-ungarischen Monarchie so wie aus Nord- und Süddeutschland über die Krainer Biene 1868 (Petdeset poročil iz Avstro-Ogrske monarhije kakor tudi iz severne in južne Nemčije o kranjskih čebelah – 1868).

Slika 3.: Naslovnica publikacije 50 poročil o kranjski čebeli v letu 1868, ki jih je izdal Krainer Handelsbienenstand barona Rothschütza v Višnji Gori.

Največ objavljenih poročil je iz Saške (18), sledijo Bavarska (5), Moravska (5), Češka (5), Šlezija (5), Prusija (3), preostala pa so z Dunaja, iz Wroclawa, Dresdna in drugih krajev.

Primeri nekaterih poročil:

1. Hr. Rentenerwalter Bajer z. Oberkotzan bei Hof, Baiern. 15. 10. 1868: ... „Ich habe im Laufe des verflohenen Sommers 2 Bienenvölker von Ihnen bezogen und haben sich dieselben, so weit sich dies bis jetzt beurtheilen läßt, sehr gut acclimatisirt. Daß diese Bienen fruchtbarer, fleißiger und dabei sanfter als unsere deutschen Bienen hat, haben meine beiden Stöcke unzweifelhaft bewiesen“ ...

(Povzetek: ... Poleti sem dobil od Vas 2 čebelji družini, ki sta se, kakor lahko ocenim do zdaj, dobro prilagodili novim razmeram. Nedvoumno pa je dokazano, da so te čebele plodovitejše, pridnejše in mirnejše kot naše nemške čebele.)

6. Bienenzüchter-Verein z. Höfchen, Sachsen, durch Hr. G. Sachs z. Tanneberg. 21. 9. 1868: „... Die Völker, welche ich im Mai und Juni bezogen habe, sehen ausgezeichnet da, zwei haben noch geschwärmt, die Vermehrung, so wie der Sammeltrieb ist ausgezeichnet; und was die Fruchtluft anbelangt, so habe ich schon im „D. Bienenfreund“ berichtet u. s. f. ... Ich sage hierdurch meinen innigsten Dank; im Frühjahr werden G. G. wieder Küstler empfangen ...“

(Povzetek: ... Družine čebel, ki sem jih prejel maja in junija, so odlično, dve sta še rojili, razmnoževanje kot tudi nabiralni nagon sta odlična; in kar se tiče pikanja sem že zapisal v »D. Bienenfreund«. Zaradi tega se Vam iskreno zahvaljujem; spomladi boste znova prejeli naročila ...)

8. Bienenzüchter-Verein z. Oberfrohne, Sachsen, durch Verh. Hr. R. Kühnert. 1. 10. 1868: ... „Auf Ihren Wunsch theile ich Ihnen mit, daß die 4 Schwärme Krainer Bienen sich unsere Aufsichtlichkeit erworben haben; denn sie haben sich sehr fleißig, sowohl im Eintagen von Honig, als auch im Brutansatz bewiesen. Es hat uns trotzdem, daß wir viel mit ihnen umgegangen sind, keine einzige geendet, u. s. f.“

(Povzetek: ... Na Vašo željo Vam sporočam, da so 4 družine kranjske čebele pridobile naše zadovoljstvo; kajti izkazale so se kot pridne, prav tako z vnosom medu kot z zaleganjem. Kljub temu da smo se z njimi veliko ukvarjali, nas ni nobena pičila ...).

13. Hr. Oberst v. Czihak z. Aschaffenburg, Baiern. 31. 8. 1868 und 18. 10. 1868: ... „Mit dem mit geschriebenen Baste bin ich sehr zufrieden und werde Sie bitten, meine im nächsten Mai zu machende Bestellung zu berücksichtigen. Noch mehrere Bienenzüchter wollen sich auch von Ihnen kommen lassen, weil die Kr. Biene an Fleiß und Sanftmuth fast alle anderen Bienen-Spezies übertrifft“ ... „Die Kr. Biene ist sehr gemüthlich, in ihrer Arbeit unermüdet, fliegt ohne Unterlaß emsig, wenn unsere südd. Biene am Flugleche herumlungert und nur einzelne anschliefen; ja selbst bei unfürwundersam, kühlem und nassem Wetter, vom 10. Oktober an, sah ich dieselben fleißig mit gefüllten Höckern am 17. Oktober noch einschliefen ...“

(Povzetek: ... S poslano družino sem zelo zadovoljen in prosim Vas, da upoštevate moje naročilo za prihodnji maj. Še veliko drugih čebelarjev se Vam bo oglasilo, ker kranjska čebela po pridnosti in mirnosti prekaša domala vse druge podvrste ... Kranjska čebela je zelo prijazna, pri delu neutrudna, nenehno leta, nasprotno pa naše južnonemške postavajo okrog vzletne odprtine in le redke izletajo; ja, celo ob neprijaznem, hladnem in mokrem vremenu ...)

14. Hr. Joh. Dostal, Oberwundarzt z. Braunnsberg, Mähren. 20. 9. 1868: ... „Wichtig haben sie also bei der schlechten, ungünstigen Witterung 14 Mährenen verkauft und 25 Pfund Honig eingetragen. — Aus diesem obenerwähnten läßt sich mit Sicherheit behaupten, daß selbe schwarzflüger, weniger böse und viel fleißiger, wie die Schwarzen sind, weil die Krainer jetzt noch immer ausfliegen und sammeln, wo hingegen die Schw. deutschen Bienen seit Wochen schon im Stode sitzen, faulenzeln und nicht sammeln ...“

(Povzetek: ... Torej so tudi med slabim, neprijaznim vremenom zgradile 14 satnikov in prinesle 25 funtov medu. – Iz povedanega lahko z gotovostjo ugotovimo, da so bolj rojive, manj napadalne in pridnejše, kot so črne, ker kranjske še zdaj nenehno vzletajo in nabirajo, nasprotno pa črne nemške čebele že tedne sedijo v panjih, lenarijo in ne nabirajo ...)

16. Hr. Carl Gatter, Sekretär des Vereins z. Förd. d. Bienenzucht z. Wien. 11. 9. 1868: ... „Mit Vergnügen berichte ich Ihnen, daß die von Ihnen d. 3. bezogenen Kr. Bienen meinen Erwartungen vollkommen entsprechen. Der Brutansatz ist bei denselben viel stärker als bei meinen deutschen Bienen, sie sind weniger flüchtig, ungemein fleißig und Abends die letzten, welche ihren Ring einziehen. Ich kann in Anbetracht der vorerwähnten Eigenschaften die Kr. Biene bestens empfehlen u. s. w. ...“

(Povzetek: ... Z zadovoljstvom Vam sporočam, da so kranjske čebele, ki sem jih prejel od Vas, popolnoma izpolnile moja pričakovanja. Izdatneje zalegajo kot moje nemške čebele, so manj napadalne, izjemno marljive in zvečer so zadnje, ki prenehajo vzletati. Zaradi povedanega lahko priporočam kranjsko čebelo ...)

20. Hr. Haraticky z. Eisenstadt, Böhmen. 9. 10. 1868: ... „Daß die Kr. Biene fleißiger und weniger flüchtig ist, als die schwarze Biene, ist bewiesen ...“

(Povzetek: ... Da je kranjska čebela pridnejša in manj napadalna kot nemška čebela, je dokazano ...)

22. Hr. Karl Henker, Hausbesitzer z. Dresden. 21. 9. 1868: ... „Was die Bienen selbst anbetrifft, so scheinen sie sich bei mir ziemlich acclimatisirt zu haben, denn sie schwärmen (und haben bereits einen Schwarm abgesetzt), sammeln sehr fleißig und sind nicht so flüchtig, als meine älteren Bienen ...“

(Povzetek: ... Kar se tiče čebel samih, so se pri meni dobro prilagodile razmeram, potem so rojile (že so dale po en roj), zelo pridno nabirajo in niso tako napadalne kot moje stare čebele ...)

26. Hr. R. Tr. Kirsten, Militärgetreidemühle, Dresden. 8. 9. 1868: ... „Wir sind alle mit der Kr. Biene zufrieden; sie ist fleißiger im Brutansetzen als die unfertige, auch weniger flüchtig und im Gesammeln viel fleißiger, ist mir daher auch lieber als die Italiensche ... im nächsten Jahre werden durch mich noch größere Bestellungen gemacht werden ...“

(Povzetek: ... Vsi smo zadovoljni s kranjskimi čebelami; so pridnejše v zaleganju kot naše; manj napadalne in marljiveše pri nabiranju, zaradi tega jih imam raje kot italijanske ... prihodnje leto jih bom naročil še več ...)

29. Hr. G. Köpp z. Bensheim, Großherzogthum Hessen, Präsid. des Starfenburger Bz. Vereins. 1. 9. 1868: ... „Die Königin scheint eine enorme Eierlage zu entwickeln; vor Allem finde ich an ihnen eine so geringe Stachelzahl, wie man dies bei unseren deutschen Bienen gar nicht und bei unsern Italienern nicht in dem Maße versteht ...“

(Povzetek: ... Matica zalega veliko jajčec; ugotovil sem, da so manj napadalne kot naše nemške čebele ali kot je to pri naših italijankah ...)

Poročila o neposrednih izkušnjah s kranjsko čebelo, ki so jih kupci posredovali baronu Rothschildu, so nesporen dokaz njene kakovosti. Poudarjajo mirnost, pridnost, krotkost, zgodnjo in pogosto rojivost ter donosnost kranjske čebele – to je tiste biološke lastnosti, po katerih se odlikuje in razlikuje od drugih podvrst medonosne čebele.

Te strokovne ocene in hkrati baronove poslovne poteze so še daddanes vredne pozornosti, saj pričajo o pomembnih korakih tako k uveljavitvi kot tudi k priznanju kranjske čebele.

Emil Rothschütz je o tem poročilu pisal v sestavku »Preiscourant des Krainer Handelsbienenstandes«, ki je bil leta 1869 objavljen v Bienen-Zeitungu. Na koncu tega sestavka je bralce obvestil, da je ceniku za leto 1869 priložil tudi publikacijo »50 poročil o kranjski čebeli ...« ter jih opozoril, da je za mesec maj prejel že veliko naročil.

Po spletnih katalogih smo odkrili, da je podobna objava izšla tudi leto pozneje: Rothschütz, Emil: *Neue 100 Berichte vom Jahre 1869 über die Krainer Biene aus der österreichisch-ungarischen Monarchie sowie aus Nord- und Süddeutschland*. Žal dela še nismo našli.

6. Znanstveno poimenovanje kranjske čebele leta 1875 – *Apis mellifica carnica*

Dr. Pollman je leta 1875 v svoji prvi knjigi »Die Honigbiene und Ihre Zucht (Medonosna čebela in njeno gojenje)« opisal tudi kranjsko čebelo. Na 52. strani je zapisal, da je med tremi najpogostejše gojenimi čebeljimi podvrstami v Evropi tudi kranjska čebela, ki je prvotno živela na Kranjskem, posebej v zadnjih desetih letih pa se je izjemno razširila po Nemčiji. Od nemške čebele jo je zelo lahko ločiti, ker ima zadkove obročke porasle s sivorumenimi dlačicami in je občutno bolj rojiva.

Slika 4.: Naslovnica Pollmannove knjige iz leta 1875, v kateri je zapisano znanstveno poimenovanje *Apis mellifica carnica*.

Na 114 strani pa:

8. Die Krainer Biene, *apis mellifica carnica*, ist von derselben Größe wie die deutsche und italienische, und unterscheidet sich hinsichtlich ihrer Farbe dadurch, daß ihre Hinterleibs-Ringe mit gelbweißlichen Härchen gerändert sind. Sie ist gutmüthig und hat die Eigenthümlichkeit, sehr früh und viel zu schwärmen.

(Povzetek: Kranjska čebela, *apis mellifica carnica*, je enake velikosti kot nemška in italijanska, od njiju pa se razlikuje v barvi, saj ima zadnje zadkove obročke pokrite z rumenobelimi dlačicami. Je mirna, njena posebnost pa je, da zelo zgodaj in pogosto roji.)

V tej knjigi je Pollmann (1875) zapisal tudi znanstveno ime za kranjsko čebelo: »*Apis mellifica carnica*«.⁷

7. Opisi kranjske čebele v Pollmannovi knjigi iz leta 1879 in priznanje

Dr. Pollmann je kranjsko čebelo še podrobneje opisal v svoji drugi knjigi »Werth der verschiedenen Bienenracen und deren Varietäten, bestimmt durch Urtheile namhafter Bienenzüchter«, ki je izšla leta 1879. V poglavju z naslovom »Die krainische Biene, *Apis mellifica carnica*« je na šestih straneh zbral vse, kar so dotlej o kranjski čebeli pisali Berlepsch, Dathe, Dzierzon, Rothe, Rothschütz in Pollmann (po večini v Bienen-Zeitungu ali v osebnih pismih).

7 O znanstvenem poimenovanju kranjske čebele v letu 1875 piše tudi Mihelič (1970). V čebelarstvih objavah je za prvo znanstveno poimenovanje *Apis mellifica carnica* pogosto napačno zapisano leto 1879.

Die Eigenschaften, welche die verschiedenen Schriftsteller der kraner Biene beilegen, sind, kurz angegeben, folgende: von Berlepsch citirt in seinem Buche, „Die Honigbiene und ihre Zucht“, II. Auflage, S. 308 verschiedene Schriftsteller, welche sich günstig über die kraner Biene aussprechen, als: Gegen Kälte wenig empfindlich, sehr fleißig, sehr schwarmlustig und sehr gutmüthig. Etwas heller gefärbt, viel Hang zur Drohnenbrut, aber heftiger als die italienische, überhaupt unübertroffen. Vermuthet, daß die kraner mit der niederösterreichischen nahe verwandt. *)

G. Dathe schreibt in seinem Lehrbuche: Die kraner Biene ist grau von Farbe, etwas heller als die Haidebiene und gleicht in Bezug auf Schwarmlust der Haidebiene. Ihre starke Vermehrung paßt nur für Gegenden mit Spättracht. Hat große Neigung zur Drohnenbrut.

Dr. Dzierzon sagt: Die kraner Biene ist eine Varietät unserer deutschen Biene. Sie ist gutartig und schwarmlustig. Ihre Reinerhaltung ist schwierig, weil sie mit der deutschen fast von gleicher Farbe ist. Sie eignet sich zur starken Vermehrung.

F. W. Rothe sagt: Die kraner Biene hat fruchtbare Königinnen, sie ist fleißig und sanftmüthig, ihre Farbe ist grau, die Hinterleibsringe sind weißlich gerändert, sie ist nur eine Varietät. Sie paßt nicht für geringe Trachtverhältnisse, sondern wo es Herbsttracht giebt. Sie hat italienisches Blut in sich und ist zur Blutausscheidung sehr passend.

Dr. A. Pollmann sagt: Die kraner Biene hat gleiche Größe mit der italienischen, die Hinterleibsringe sind gelb-weißlich gerändert, sie ist fleißig, gutmüthig, schwärmt früh und viel. Hat oft selbe Nachkommen, weil sie einen kleinen Bruchtheil italienisches Blut in sich hat. Sie leistet am meisten, wo gute Herbsttracht ist, und hat den Handel mit Schwärmen befördert. Die schönsten kraner liefert Baron von Rothschütz, welche mehr hellgelb sind als die Banat-Kraner Race.

Prevod povzetka:

Lastnosti, ki so jih posamezni avtorji pripisali kranjski čebeli, so, povzete na kratko, naslednje:

Von Berlepsch (1869) v svoji knjigi »Die Honigbiene und ihre Zucht«,⁸ II. izdaja, str. 308, navaja različne pisce, ki so ugodno pisali o kranjski čebeli, češ da ni tako občutljiva na mraz, da je zelo pridna, zelo rojiva in zelo krotka. Je nekoliko svetleje obarvana, dobro zalega, je bolj medonosna kot italijanska, na splošno pa neprekosljiva. Po njegovem mnenju je kranjska čebela verjetno sorodna nižjeavstrijskim.

Dathe (1876) v svojem učbeniku piše: *Kranjska čebela je siva, nekoliko svetlejša kot HAI-DEBIENE (varieteta nemške čebele) in prav tako rojiva. Njeno pogosto razmnoževanje je primerno samo za območja s pozno pašo, ima veliko nagnjenje k zaleganju.*

Dzierzon (1878) pravi: *Kranjska čebela je varieteta naše nemške čebele. Je krotka in rojiva. Njena čista reja je težavna, ker je z nemškimi skoraj enake barve. Nagnjena je k obilnemu razmnoževanju.*

Rothe (1875) pravi: *Kranjska čebela ima plodno matico, je pridna in krotka, je sive barve, zadnji telesni obročki so belkasti, znana je samo ena varieteta. Ni primerna za slabe pašne razmere, ampak za območja z jesensko pašo. V sebi ima italijansko kri in je zelo primerna za osveževanje krvi.*

Pollmann (1875, 1879) pravi: *Kranjska čebela je enake velikosti kot italijanska, zadnji obročki so spremenjeni v rumenkastobeke, je pridna, krotka, zgodaj in pogosto roji. Pogosto ima rumene potomce, ker ima nekaj malega italijanske krvi. Najbolj je donosna na območjih z dobro jesensko pašo in tam, kjer prodajajo roje. Najlepše kranjske čebele pošilja baron Rothschütz, saj so njegove bolj svetlo rumene kot čebele banatsko-kranjske pasme.*

S tem je bila kranjska čebela tudi dokončno priznana kot avtohtona kranjska populacija (podvrsta) in je dobila svoje mesto v sistematiki medonosnih čebel. To potrjuje tudi njeno zdaj veljavno znanstveno poimenovanje *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Slika 5: Naslovnica Pollmannove knjige iz leta 1879.

V njej je obsežno poglavje z naslovom

»Kranjska čebela – *Apis mellifica carnica*«.

Za konec

I. A. Scopoli (1770) je v svojem delu »Dissertatio de Apibus« (Razprava o čebelah) našo čebelo poimenoval »*Apis carnioleae*« (kranjska čebela). Raziskava dogajanj s kranjsko čebelo od nemškega poimenovanja »Die krainische Biene« (leta 1857) do priznanja (leta 1879) je odkrila veliko doslej skoraj neznanih besedil in tudi povsem nova. Prva leta po objavi članka »Aus Unterkrain« leta 1857 ni bilo veliko odmevov, prvi je bil leta 1859 in dva leta 1861. Največ jih je bilo v obdobju 1866–1875, ko so se vrstile objave z rezultati neposrednih, po večini ugodnih preizkusov kranjske čebele. V tem obdobju je bila neprecenljiva in odločilna publicistična dejavnost Emila Rothschütza, ki je znal strokovno pojasniti vprašanja, povezana s kranjsko čebelo, poleg tega pa je v samozaložbi izdajal svoje monografije, poročila in periodične publikacije (Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht). Še posebej velike so njegove zasluge za širjenje kranjske čebele in čebelarjenje z njo. Na gradu Podsmreka je imel velik čebeljak in delavnico za izdelavo čebelarске opreme in orodja. Leta 1868 je ustanovil podjetje »Krainer Handelsbienenstand«, s katerim je kranjski čebeli odprl pot v Evropo in drugam po svetu ter s tem tudi neposredno prispeval k njenemu priznanju. Posebno vlogo pri priznanju kranjske čebele je imel docent za čebelarstvo na univerzi v Bonnu dr. August Pollmann, ki je že v svoji prvi knjigi leta 1875 zapisal njeno takratno znanstveno poimenovanje *Apis mellifica carnica*, v drugi knjigi leta 1879 pa v obširnem poglavju zbral opise kranjske čebele. Tako je bila kranjska čebela dokončno priznana in je dobila svoje mesto v sistematiki medonosnih čebel, to pa potrjuje tudi njeno zdaj veljavno znanstveno poimenovanje: *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Vse to več kot potrjuje izjemno pomembno ter vsestransko vlogo družine čebelarjev Rothschütz pri poimenovanju, uveljavitvi in priznanju kranjske čebele. Najzaslužnejšega med njimi, Emila Rothschütza bi lahko imenovali tudi »oče kranjske čebele«. Njegovo pionirsko delo bi si zaslužilo večje priznanje tako slovenskega čebelarstva kot tudi Republike Slovenije.

Povzetek

I. A. Scopoli (1770) je v svojem delu »Dissertatio de Apibus« (Razprava o čebelah) našo čebelo poimenoval »*Apes carnioleae*« (kranjska čebela). Raziskava dogajanj s kranjsko čebelo od nemškega poimenovanja »Die krainische Biene« (leta 1857) do priznanja (leta 1879) je odkrila veliko doslej skoraj neznanih besedil in tudi povsem nova. Potrdila je, da je članek »Aus Unterkrain«, ki ga je napisal dr. Rothschütz iz Nove vasi pri Radečah in ki je bil leta 1857 objavljen v *Bienen-Zeitungu*, začetek številnih objav (skupaj 165) s podatki o preizkusih kranjske čebele v različnih evropskih deželah. Številni so bili tudi mnenja, da so kranjske čebele pravzaprav italijanske. Po morfoloških lastnostih bi jim morda lahko v nekaterih primerih celo delno pritrtili, ker se je tudi

tedaj pojavljalo mešanje populacij kranjske in italijanske čebele. Vendar so za naše kranjske čebele značilne še številne druge lastnosti, kot so mirnost, pridnost, krotkost, zgodnja in pogosta rojivost ter donosnost, vse to pa so kmalu spoznali in potrdili številni tuji čebelarji. V tem obdobju je bila neprecenljiva in odločilna publicistična dejavnost Emila Rothschütza, ki je strokovno pojasnil vprašanja, povezana s kranjsko čebelo, poleg tega pa je v samozaložbi izdal svoje monografije, poročila in periodične publikacije (Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht – Čebelarski razgledi, Strokovni list za čebelarjenje). Prav njemu lahko pripišemo velike zasluge za širjenje kranjske čebele in za čebelarjenje z njo. Na gradu Podsmreka je imel velik čebeljak in delavnico za izdelavo čebelarske opreme in orodja. Leta 1868 je ustanovil podjetje »Kraimer Handelsbienenstand«, s katerim je kranjski čebeli odprl pot v Evropo in drugam po svetu. S tem je tudi neposredno prispeval k njenemu priznanju. Posebno vlogo pri priznanju kranjske čebele je imel docent za čebelarstvo na univerzi v Bonnu dr. August Pollmann, ki je že v svoji prvi knjigi leta 1875 zapisal njeno takratno znanstveno poimenovanje *Apis mellifica carnica*, v drugi knjigi leta 1879 pa je v obširnem poglavju zbral opise kranjske čebele. Tako je bila kranjska čebela dokončno priznana in je dobila svoje mesto v sistematiki medonosnih čebel, to pa potrjuje tudi njeno zdaj veljavno znanstveno poimenovanje: *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Vse to več kot potrjuje izjemno pomembno ter vsestransko vlogo družine čebelarjev Rothschütz pri poimenovanju, uveljavitvi in priznanju kranjske čebele. Najzaslužnejšega med njimi, Emila Rothschütza, bi lahko imenovali tudi »oče kranjske čebele«. Njegovemu pionirskemu delu bi morala slovensko čebelarstvo in tudi Republika Slovenija nameniti večjo pozornost.

Summary

In his work "Dissertatio de Apibus" (Dissertation on Bees), I. A. Scopoli (1770) named our bee "Apes carniolicae" (Carniolan bee). Research into the developments connected with the Carniolan bee from when it was given its German name "Die krainische Biene" (1857) until its official recognition (1879) has uncovered a number of virtually unknown and some entirely unknown texts. It has been ascertained that the article entitled "Aus Unterkrain", written by Dr. Roschütz from Nova vas near Radeče and published in the Bienen-Zeitung journal in 1857, was the first in a long line of publications (165 in total) containing data on tests of the Carniolan bee in various European countries. Many people were of the opinion that the Carniolan bee was actually Italian. In some cases, the bee's morphological characteristics are in agreement with this theory to a certain extent, since the Carniolan and Italian bee populations were interbreeding even then. But the Carniolan bee has a number of other characteristics, such as gentleness, diligence, docility, a predisposition to early and frequent swarming and productivity, which were soon recognised and acknowledged by numerous foreign beekeepers. The publishing activity of Emil Rothschütz was an invaluable and deciding factor in this period; he provided specialist answers to questions on the Carniolan bee, while also self-publishing monographs, reports and periodicals (Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht – Beekeepers' Review, Specialist Journal of Beekeeping). It is Emil Rothschütz that deserves special credit for the propagation of the Carniolan bee and for using it in beekeeping. At the Podsmreka Castle, he had a large apiary and workshop for the manufacture of beekeeping equipment and tools. In 1868, he established Kraimer Handelsbienenstand, the company that made it possible for the Carniolan bee to spread throughout Europe and elsewhere in the world. This was also a direct contribution to the official recognition of the bee. An important part in the recognition of the Carniolan bee was also played by Dr. August Pollmann, Assistant Professor of Beekeeping at the University of Bonn, who recorded its initial scientific name *Apis mellifica carnica* in his first book, published in 1875, and included an extensive chapter with descriptions of the Carniolan bee in his second book in 1879. Thus the Carniolan bee was finally recognised and gained its place in the taxonomy of honey bees, as demonstrated by its current scientific name: *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

These facts demonstrate the extremely important and universal role of the Rothschütz family beekeepers in the naming, acknowledgement and recognition of the Carniolan bee. Emil

Rothschütz, the most deserving among them, could even be dubbed “The Father of the Carniolan Bee”. His pioneering work deserves more attention from Slovenian beekeepers and the Republic of Slovenia.

Zusammenfassung

I. A. Scopoli (1770) hat in seiner Arbeit »Dissertatio de Apibus« (Abhandlung über Bienen) die in Slowenien beheimatete Biene als »Apes carniolicae« (Krainger Biene) benennt. Die Untersuchung der Ereignisse im Zusammenhang mit der Krainger Biene – von der deutschen Benennung »Die krainische Biene« (im Jahr 1857) bis zur Anerkennung (im Jahr 1879) - hat sowohl viele bis dahin fast unbekannte Texte als auch vollkommen neue entdeckt. Es wurde bestätigt, dass der Aufsatz »Aus Unterkrain«, der von Dr. Roschütz aus Nova vas bei Radeče verfasst wurde und im Jahr 1857 in der Zeitschrift »Bienen-Zeitung« veröffentlicht wurde, der Beginn von zahlreichen Veröffentlichungen (insgesamt 165) mit Angaben über die Erprobung der Krainger Biene in verschiedenen europäischen Ländern. Viele waren auch der Auffassung, dass die Krainger Biene eigentlich italienisch sind. Gemäß der morphologischen Eigenschaften könnte man diesen in einigen Fällen sogar teilweise zustimmen, denn auch zu jener Zeit vermischten sich die Populationen der Krainger und der Italienischen Biene. Jedoch waren für die Krainger Biene noch zahlreiche andere Eigenschaften charakteristisch: Sanftmut, Fleiss, Zahmheit, frühe und häufige Schwarmneigung sowie hohe Erträge, was bald von zahlreichen ausländischen Imkern erkannt und bestätigt wurde. Zu dieser Zeit war die publizistische Tätigkeit von Emil Rothschutz von unschätzbare und entscheidender Bedeutung, der mit der Krainger Biene im Zusammenhang stehende Fragen fachlich erläuterte, darüber hinaus gab er im Selbstverlag seine Monographien, Berichte und Periodika (Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht) heraus. Gerade ihm gebühren große Verdienste für die Verbreitung der Krainger Biene und die imkerische Beschäftigung mit ihr. Auf dem Schloss Podsmreka hatte er ein großes Bienenhaus und eine Werkstatt zur Herstellung von Imkerausrüstung und Werkzeug. Im Jahr 1868 gründete er das Unternehmen Krainger Handelsbienenstand, mit dem er der Krainger Biene den Weg nach Europa und in die Welt eröffnete. Hiermit trug er unmittelbar zu ihrer Anerkennung bei. Eine besondere Rolle bei der Anerkennung der Krainger Biene kommt dem Dozent für Imkerei an der Universität Bonn, Dr. August Pollmann zu, der bereits in seinem ersten Buch 1875 ihren damaligen wissenschaftlichen Namen *Apis mellifica carnica* verwendete und in seinem zweiten Buch aus dem Jahr 1879 in einem umfassenden Kapitel Beschreibungen der Krainger Biene sammelte. Zu diesem Zeitpunkt war die Krainger Biene endgültig anerkannt und erhielt ihren Namen in der Systematik der Honigbienen, was auch ihre jetzt gültige wissenschaftliche Bezeichnung *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879 bestätigt.

Dies bestätigt die außerordentliche sowie vielfältige Rolle der Familie der Imker Rothschutz bei der Namensgebung, Geltendmachung und Anerkennung der Krainger Biene. Den verdienstvollsten unter ihnen, Emil Rothschutz, könnte man auch als den »Vater der Krainger Biene« bezeichnen. Seiner Pionierarbeit müsste das slowenische Imkerwesen und auch die Republik Slowenien mehr Aufmerksamkeit widmen.

Viri

100 neue Berichte über die Kraingerbiene aus der ... V: Literatur 1866–1870, 2(1872)2, str. 22–24, *Der Bienen Vater von Steiermark*.

Ambrožič, Mihael. Antwort auf die Postkartennotiz. 34(1878)9, str. 120, *Bienen-Zeitung*.

Ambrožič, Mihael. Warnung. 33(1877)6, str. 76, *Bienen-Zeitung*.

Anzeige, Bar. Rothschutz. 24(1868)15/16, str. 204, *Bienen-Zeitung*.

Arten der Bienen. Str. 6–7. V: Konnerth, Michael: *Der praktische Bienenzüchter*. Leipzig 1876, 80 strani.

Arten und Rassen der Bienen. Str. 66–69. V: Ziwanaky Franz: *Kurze Anleitung zum Betriebe der Vernunftgemässen Bienenzucht, verfasst für die Mitglieder des mährischen Bienenzucht-Vereines als Leser der Honigbiene vom Brünn*. Brünn 1873, 138 strani.

- Aufforderung, Bar. Rothschild. 24(1868)1, str. 16, *Bienen-Zeitung*.
- Bach, F. Über Ableger mit Krainer Königinnen. 12(1874)4, str. 49–51, *Die Biene*.
- Bach, F. Zur Blutauffrischung. 12(1874)1, str. 7–9, *Die Biene*.
- Bčeloreja. Str. 188 in 190. V: *Statistično poročilo trgovske-obrtnijske zbornice v Ljubljani o trgovini, obrtniji in prometu na Kranjskem leta 1870*. V Ljubljani 1872, 399 strani.
- Bericht über die 25. Versammlung des Vereins bernischer Bienenwirthe am 3. Sept. im »Maulbeerbaum« in Bern. 4(1873)1, str. 3–6, *Bienen-Zeitung für die Schweiz*.
- Bericht über die am 14., 15. und 16. September 1869 in Nürnberg abgehaltene XVI. Wanderversammlung der deutschen Bienenwirthe. 25(1869)21/22, str. 243–276, *Bienen-Zeitung*.
- Bericht über die am 17., 18. und 19. September 1862 in Potsdam stattgefundene XI. Versammlung deutscher Bienenwirthe. 18(1862)20/23, str. 217–256, *Bienen-Zeitung*.
- Bericht über die Plenar-Versammlung vom 6. August 1868. 2(1868)9, str. 146–150, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Bericht über die Plenar-Versammlung von 1. August 1867. 1(1867)8, str. 114–121, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Bericht über die Plenar-Versammlung von 4. Juli 1867. 1(1867)7, str. 103–104, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Berlepsch, August. Verschiedene Bienenrassen. 24(1868)5/6, str. 55–65, *Bienen-Zeitung*.
- Beseda našim udom. 3(1875)12, str. 90–91, *Slovenska čebela*.
- Bienen. Str. 197–201. V: *Löbe, William: Jahres-Bericht über die Fortschritte der gesammten Landwirtschaft und der in dieselbe einschlagenden industriellen Gewerbe und Hilfswissenschaften des Jahres 1867*. Stuttgart 1868, 318 strani (Krainische Biene, str. 198).
- Bienenvarietäten. Str. 28. V: *Handwörterbuch für Bienenfreunde*. Berlin 1867, 264 strani.
- Bienenwirtschaftliche Ausstellung in Cannstatt, 33(1877)5, str. 63, *Bienen-Zeitung*.
- Björn, R. Aus Nieder-Oestereich. 25(1869)2, str. 19–20, *Bienen-Zeitung*.
- Bohne Bericht über die Generalversammlung des Kurheff. Bienenzüchtervereins zu Wehlheiden am 1. October 1873. 12(1874)2, str. 18–21, in št. 3, str. 42–44, *Die Biene*.
- Brodmärkel, L. Krainer Bienen. 30(1874)5, str. 63–64, *Bienen-Zeitung*.
- Brodmärkel, L. Bunes. Heide= und Krainer Biene. 27(1871)14/15, str. 181–183, *Bienen-Zeitung*.
- Cori, Eduard. Bienenarten. Str. 38–44. V: *Melicher, Ludwig Josef: Die Bienenzucht in der Weltausstellung zu Paris 1867 und die Bienencultur in Frankreich und in der Schweiz*. Wien 1868, 198 strani.
- Čbelni sejmi na Kranjskem. 31(1873)34, str. 272, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Čebelarstvo na Kranjskem. Poročilo trgovske zbornice. 1(1873)5, str. 34–35, *Slovenska čebela*.
- Daljno potovanje slov. čebele. 5(1877)8, str. 60, *Slovenska čebela*.
- Dathe, Gustav. Beleuchtung der Verteidigungsweise des Baron v. Rothschild. 32(1876)9, str. 114–116, *Bienen-Zeitung*.
- Dathe, Gustav. Berichtigung einiger Irrthümer im illustrierten Bienenzuchtbetriebe des Baron v. Rothschild. 32(1876)1, str. 8–15, *Bienen-Zeitung*.
- Dathe, Gustav. Die verschiedenen Arten und Rassen der Bienen. Str. 25–29. V: *Lehrbuch der Bienenzucht: ein Vorzugsweise die praktische Richtung verfolgender Leitfadens, als Vereinswerk für die Hessischen Bienenzüchter-Vereine ...* Zweite Auflage. Bensheim 1871, 280 strani.
- Deichert: Baron E. Rothschild' illustrierter Bienenzuchts - Betrieb. 32(1876)10/11, str. 133–137, *Bienen-Zeitung*.
- Die Ausstellung in Freiburg. 33(1877)5, str. 63–64, *Bienen-Zeitung*.
- Die Bienenzucht in Krain. (1873)87, str. 608, *Laibacher Zeitung*.
- Die Generalversammlung des babischen Vereins für Bienenzucht zu Donaueschingen und die damit verbundene apistische Ausstellung. 31(1875)4, str. 44–46, *Bienen-Zeitung*.

- Die Italienische Biene. Str. 525–546. V: Schmid, Andreas, Kleine, George: *Die Bienen-Zeitung, das Organ des Vereins der deutschen Bienenwirthe in neuer, gesichteter und systematisch geordneter Ausgabe, oder Die Dzierzon'sche Theorie und Praxis der rationellen Bienenzucht nach ihrer Entwicklung und Begründung in der Bienen-Zeitung*. Erster Band: Theoretischer Theil. Nördlingen 1861, 611 strani.
- Die Krainer Biene betr. 25(1869)7/8, str. 96, *Bienen-Zeitung*.
- Die neuente Versammlung deutscher Bienenwirthe zu Hannover am 20, 21 und 22 September 1860. 16(1860)22/24, str. 257–261, *Bienen-Zeitung*.
- Die Rassen der Honigbiene. Str. 6–20. V: Dathe, Gustav: *Anleitung zur Zucht fremder Bienenrassen mit besonderer Berücksichtigung der italienischer Biene*. Zweite umgearbeitete und vermehrte Auflage. Bensheim 1877, 104 strani.
- Dolenec, Rihard. Naprej čbeloreja slovenska. 29(1871)3, str. 17, in št. 4, str. 25–26, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Dzierzon, Johannes. Naturgeschichte der Bienen. Str. 5–7. V: *Rationelle Bienenzucht*. Zweite Auflage. Magdeburg 1878, 358 strani.
- Dzierzon, Johannes. Beitrag zum Nutzen der verschiedenen Bienenrassen. 35(1879)10, str. 119–120, *Bienen-Zeitung*.
- Eine Anstellung als Bienemeister. 2(1868) str. 36, Beilage 3 zur *Die Honigbiene von Brünn*.
- Eine weite Bienenversendung. 33(1877)13/14, str. 166–167, *Bienen-Zeitung*.
- Einkauf und Versendung, Einfuhr fremder Bienen, Anleitung zum Dzierzonisieren. Poglavlje D, str. 423–447. V: Rothschild, E.: *Baron E. Rothschild's illustrirter Bienenzuchts - Betrieb. Ein Hilfs- und Landwörterbuch für Schule und Haus. Mit 400 Illustrationen*. Band. I: *Vorarbeiten in Theorie und Praxis* (Buch 1: *Bienenzuchtkalender und Flora*; Buch 2: *Hilfsmittel zum Betriebe*; Buch 3: *Bibliographie und Zeitschriften*). 2. Auflage. Verlag des Krainer Handelsbienenstand zu Pösendorf. Laibach 1875, 462 strani.
- Gori, Eduard. Miscellen über edle Bienenrassen und über die Veredlung der Landbienenrace, I. 31(1875)4, str. 39–43, *Bienen-Zeitung*.
- Gosen, F. Auch ein Beispiel über starke Vermehrung. 33(1877)8/9, str. 107, *Bienen-Zeitung*.
- Gospodarske novice (laška čebela). 14(1856)58, str. 231, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Gravenhorst, J. H. Werth der Heidebiene in Bezug auf Blutauffrischung und rasche Vermehrung, 23(1867)12, str. 150–152, *Bienen-Zeitung*.
- Gregori, Janez. Začetki prodiranja kranjske čebele v svet. 106(2004)5, str. 163, in št. 6, str. 191, in št. 7–8, str. 226–228, *Slovenski čebelar*
- Heilmann, A. Čuden primerlje. 4(1876)1, str. 6–7, *Slovenska čebela*.
- Herwig. Über die krainischen Bienen. 17(1861), str. 15–16, *Bienen-Zeitung*.
- Hildebrand. Offener Brief an die Redaction der Bienezeitung. 25(1869)2, str. 18–19, *Bienen-Zeitung*.
- Huber, L.. Krainer Bienen. 26(1870)8/9, str. 117–118, *Bienen-Zeitung*.
- Ilgen. Vortrag des Seminarlehrers Ilgen in Cammin 35(1879)19/20, str. 233–236, *Bienen-Zeitung*.
- Iz Bohinja (Gorenskim čebelarjem). 32(1874)24, str. 191–192, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Jahresbericht des General-Comites des landwirtschaftlichen Vereins für das Jahr 1868. 59(1869)Juli, str. 271–273. *Zeitschrift des landwirtschaftlichen Vereins in Bayern*.
- Jahres-bericht-Prussia Königlichen. Landes-Oekonomie-Kollegium für das Jahr 1868*. Als Manuskript gedruckt 1869, 503 strani.
- Janša Anton, Goličnik, Janez (prev.). *Nauk od Zhebel*. Str. 9–14. V: *Antona Janshaja zessarskiga zhebellarja Popolnoma podvuzhenje sa vsse zhebellarje*. Celje 1792, 200 strani.
- Janša, Anton, Münzberg, Joseph (ur.). *Des Anton Janscha ... hinterlassene vollständige Lehre von der Bienenzucht*. Wien 1777, 204 strani.
- Janša, Anton, Münzberg, Jože (ur.). *Antona Janša Popolni nauk o čebelarstvu* (poslovenil Rojina, Francišek). Ljubljana 1906, 140 strani.

- Jonke, Juri. *Krajnski zhebelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhebele rediti, in sá njimi prav ravnati*. Is nemshki-ga prestavil J. Shemla. Ljubljana 1836, 94 strani.
- Jonke, Georg. *Bemerkungen über einige unrichtige Aufsichten von der Bienenzucht*. (1846)101, str. 401–402, in 102, str. 405–406, *Illyrisches Blatt*.
- Jonke, Georg. *Widerbelegung einiger irrigen Aufsichten von der Bienenzucht*. (1846)18, str. 69–70, in 19, str. 73–74, *Illyrisches Blatt*.
- Jonke, Georg. *Bemerkungen des Georg Jonke über die baierischen »Bienen-Zeitung« erschienene Recension seines Bienenwerkchens*. (1847)33, str. 129–130, št. 34, str. 134–135, št. 35, str.139, in št. 36, str.142–143, *Illyrisches Blatt*.
- Kleine, Georg. *Die italienische Biene und ihre Zucht*. Berlin 1865, 100 strani.
- Kleine, Georg. Die italienische Biene. III. 15(1859)20, str. 230–235, *Bienen-Zeitung*.
- Kleine, Georg. The Italian Bee (Third Article). 1(1861)3, str. 59–63, *The American Bee Journal*.
- Klimke, C. Meine Beobachtungen beim Schwärmen meiner Bienen 26(1870)10, str. 130–131, *Bienen-Zeitung*.
- Klimke, C. Sitzung des Generalvereins der Bienenzüchter Schleisiens 32(1876)13, str. 168, *Bienen-Zeitung*.
- Klimke, C. Umno čebelarstvo in ljudsko blagostanje 1(1873)4, str. 31–32, *Slovenska čebela*.
- Klimke, C. Umno čebelarstvo in ljudsko blagostanje. 31(1873)47, str. 375–376, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Konschegg, Valentin. Die Bienenzucht in Krain. (1840)23, str. 109–112, in št. 24, str. 117–118, *Illyrisches Blatt*.
- Krainer Biene. Str. 130–131. V: *Konnerth, Michael: Der praktische Bienenzüchter. Ein Leitfaden für den Anfänger in der rationellen Bienenzucht*. Wien, Pest, Leipzig 1876, 167 strani.
- Krainer Bienen in Originalstöcken. 2(1868), str. 67, Beilage 5 zur *Die Honigbiene von Brunn*.
- Kranjski čebeli. *Gospodarske novice*. 37(1879)30, str. 235, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Kratko poročilo o 21. občnem zboru avstrijskih in nemških čebelarjev v Vratislavi. 4(1876)10, str. 75–78, *Slovenska čebela*.
- Kratko poročilo o 22. občnem zboru avstrijskih in nemških čebelarjev v Lincu, 17.–20. septembra. 5(1877)11, str. 83–86, *Slovenska čebela*.
- Kratko poročilo o 24. občnem zboru avstrijskih in nemških čebelarjev v Pragi od 8.–11. septembra. 7(1879)9, str. 34–35, *Slovenska čebela*.
- Krenmayr, Leopold: Die Krainer Biene. 20(1876)18, str. 129–131. *Landwirtschaftliche Zeitschrift von und für Oberösterreich*.
- Landwirtschaftliches aus Krain. (1873)191, str. 1340, *Laibacher Zeitung*.
- Langer, F. Preis=courant. 27(1871)3, str. 44, *Bienen-Zeitung*.
- Laške čebele. 25(1867)9, str. 67, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Lemp., Jos. Die Krainer Biene. 29(1873)7, str. 91, *Bienen-Zeitung*.
- Leppelt Krainer Biene aus dem Banate. 29(1873)19, str. 232, *Bienen-Zeitung*.
- Lese Früchte betreffend. Str. 69–82. V: *Singer, Georg: Practischer Wegweiser: oder 25 verschiedene, bewährte Methoden zur künstlichen Vermehrung deutscher Bienenvölker*. Nürnberg 1876. 82 strani.
- Letni zbor c. k. kmetijske družbe (Jonke – laške čebele). 16(1858)20, str. 154, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Letošnja letina na Dolenskem. 29(1871)30, str. 238, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Letošnja rodovitnost bučel. 36(1878)34, str. 264, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Mihelič, Stane. *Čebelarstvo*. Str. 395–412. V: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih znanosti*. I. zvezek: Agrarno gospodarstvo. Ljubljana 1970.
- Modic, J. Krainer Bienen. 37(1881)6, str. 71, *Bienen-Zeitung*.

- Morbitzer, Libor. Über das Anwandeln eines deutschen Binenvolkes in ein italienisches oder krainisches. 2(1868)5, str. 84–85, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Morbitzer, Libor. Von den Vorzügen der krainischen Bienen. 1(1867)8, str. 121–123, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Morbitzer, Libor. Zweiter Bericht über die krainer Bienen. 1(1867)9/10, str. 165–174, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Morbitzer, Libor. Vorzüge der krainischen Biene. 23(1867)1, str. 10–11, *Bienen-Zeitung*.
- Morbitzer, Libor. Veruafsanzeigen. 2(1868), str. 52, Beilage 4 zur *Die Honigbiene von Brünn*.
- Naturschwarm-Verkauf. 29(1873)7, str. 92, *Bienen-Zeitung*.
- Nekaj od čebelarstva na Ruskem. 32(1874), str. 9–10, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Nekaj poročila o laški čebeli. 10(1882)1, str. 6–7, *Slovenska čebela*.
- Nova zaloga kranjskih bčel. 4(1870)18, str. 72, *Slovenski gospodar*.
- Nova zaloga kranjskih čbel. 28(1870)16, str. 128, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- O kranjski čebeli. 18(1885)59, str. 3, *Slovenski narod*.
- O laških bčelah nekaj. 30(1872)9, str. 51, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Od naravi ino živne šege čel. I. glava. Str. 9–30. V: *Dajnko, Peter: Čelarstvo, ali celó novi, kratki, popun navuk čelne reje : to je edína, prava ino gotova vodba, kak se naj ležej ino naj bolše dajo čele rediti na dosegnenje naj vekšega haska ino veselja, kniga za vse čelne prijatele vsakega stanu*. Gradec 1831, 210 strani.
- Original-Correspondenz, (1872)194, str. 1382, *Laibacher Zeitung*.
- Pernišek, Blaško. Iz Bosne. 9(1881)3, str. 11–12, *Slovenska čebela*.
- Pernišek, Blaže. Čebelarstvo. 2(1874)33, str. 6–7, št. 34, str. 7, št. 35, str. 7, in št. 36, str. 6–7, *Slovenski tednik*.
- Petersen. Welche Bienenrace empfiehlt sich am Besten für die climatischen und Bodenverhältnisse Schleswig-Holsteine? 27(1871)23/24, str. 276, *Bienen-Zeitung*.
- Pirnat, Makso. Čebelarstvo na Kranjskem pred stopetdesetimi leti. 19(1916)1/2, str. 5–7, št. 3/4, str. 37–39, XX(1917)7/9, str. 81–84, št. 10/12, str. 122–124, *Slovenski čebelar*.
- Pohlevne in togotne čebele. 9(1881)9, str. 33–34, št. 10, str. 38, *Slovenska čebela*.
- Pollmann, August. Die krainische Biene. *Apis mellifica carnica*. Str. 45–50. V: *Werth der verschiedenen Bienenrassen und deren Varietäten, bestimmt durch Urtheile namhafter Bienenzüchter*. Berlin in Lepizig 1879, 70 strani.
- Pollmann, August. Die verschiedenen Bienenrassen. Str. 112–114. V: *Die Honigbiene und ihre Zucht. Nach den Grundsätzen der besten Meister und neuesten Forschungen. Theoretisch-praktisches Handbuch*. Berlin 1875, 229 strani.
- Portmann, J. Anzeige. 29(1873)15, str. 196, *Bienen-Zeitung*.
- Portmann, J. Anzeige. 29(1873)3, str. 36, *Bienen-Zeitung*.
- Portmann, J. Bekanntgabe, Preis=Courant. 26(1870)3/4, str. 48, *Bienen-Zeitung*.
- Portmann, J. Erklärung. 29(1873)8, str. 104, *Bienen-Zeitung*.
- Portmann, J. Verschiedene Anzeigen. 30(1874)9, str. 108, *Bienen-Zeitung*.
- Praktische Eröffnung eines Binnen Liebhabers, dass der Weiser wirklich von den Thronen ausser der Bienenstock befruchtet werde. 1(1775)21, str. 321–324, *Wöchentliches Kundschaftsblatt des Herzogthum Krain*.
- Preiscourant des Krainer Handelsbienenstandes zu Pösendorf bei Laibach in Oestereich. 28(1872)3/4, str. 48, *Bienen-Zeitung*.
- Preiscourant des Krainer Handelsbienenstandes zu Post Pösendorf bei Laibach in Oestereich. 27(1871)3, str. 42, *Bienen-Zeitung*.
- Preiscourant für Krainer Bienen, Mobillager= und Königinzuchtstöcke des Krainer Handelsbienenstandes zu Post Pösendorf bei Laibach. 26(1870)3/4, str. 49–50, *Bienen-Zeitung*.

- Preisscourant (Ambruschitz, Langer). 28(1872)7/8, str. 94–95, *Bienen-Zeitung*.
- Preis-Verzeichniss 1879. Krainer Bienen. 35(1879)15/16, Beilage I (po str. 198), *Bienen-Zeitung*.
- Prirodopisje (narurna zgodovina). čebel 1(1873)2, str. 11–12, *Slovenska čebela*.
- R. Frage und Antwort bezüglich der Krainer Biene. 12(1876)1, str. 3–4, *Die Biene und Ihre Zucht*.
- Razne vrste bučel. 7(1873)35, str. 282–283, *Slovenski gospodar*.
- Razno (nove čebelarske knjige). 3(1875)11, str. 87–88, *Slovenska čebela*.
- Roschütz, Emil, Rosendorf, Friederich. Aus Illirien. 23(1867)7, str. 89–90, *Bienen-Zeitung*.
- Roschütz, Philipp. Aus Krain im Oktober 1858. 15(1859)2, str. 22, *Bienen-Zeitung*.
- Roschütz. Aus Unterkrain. 13(1857)19, str. 225–226, *Bienen-Zeitung*.
- Rothe, D. Einiges über Krainer Bienen. 26(1870)19, str. 211–213, *Bienen-Zeitung*.
- Rothe, D. Wie man die Krainer Biene verwerthrn kann? 29(1873)2, str. 18–19, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, E. Verschiedene Anzeigen. 31(1875)11, str. 176, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, E. Zu den Rauchapparaten. 31(1875)3, str. 36, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, E. Ausstellung. Zur Nachricht. 26(1870)10, str. 132, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, E. Die Bienenzucht Oesterreich=Ungarns. 28(1872)15, str. 180–184, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, Emil: *50 Berichte aus der österreichisch-ungarischen Monarchie so wie aus Nord- und Süddeutschland über die Krainer Biene* 1868. Laibach 1868, 8 strani.
- Rothschütz, Emil. Audiatur et altera pars! (Man höre auch die andere Seite). 24(1868)8, str. 102–104, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, Emil. Die Krainer Biene im Norden. 3(1875)1, str. 8–9, *Die Krainer Biene*.
- Rothschütz, Emil. Die krainische Biene. 23(1867)11, str. 144, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, Emil. III. Die Naturgeschichte der Bienen. 1(1873)2, str. 18–20, *Die Krainer Biene*.
- Rothschütz, Emil. *Krainer Biene*. Weixelburg, 29. Februar 1868, 7 strani.
- Rothschütz, Emil. *Krainer Biene*. Weixelburg, 31. Jänner 1868, 2 strani.
- Rothschütz, Emil. Krainer Handelsbienenstand zu Weixelburg bei Laibach, Östereich. 24(1868)5/6, str. 74–75, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, Emil. Miscellanea über *Apis indica*, *Melipona minuta* und die Krainer Biene. 28(1872)3/4, str. 40–41, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, Emil. *Neue 100 Berichte vom Jahre 1869 über die Krainer Biene aus der österreichisch-ungarischen Monarchie sowie aus Nord- und Süddeutschland*. Breslau 1870, 16 strani.
- Rothschütz, Emil. Preisscourant des Krainer Handelsbienenstandes. 25(1869)5, str. 61–63, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz, Emil. Reisestudien 1(1873)10/11, str. 84–85, *Die Krainer Biene*.
- Rothschütz, Emil. Thatsächliche Berechtigung. 35(1879)24, str. 338, *Bienen-Zeitung*.
- Rothschütz. Krainer Handels-Bienenstand zur Weixelburg bei Laibach (Oestereich). 2(1868), str. 50–51, Beilage 4 zur *Die Honigbiene von Brünn*.
- Rothschütz, Emil. Wie man die Krainische Biene auch anderwärts hochschätzt. Str. 27–32. V: *Neuer Wirthschaft. Kalender, k. k. Landwirthschaft-Gesellschaft in Krain*, Laibach, 1869, 60 strani.
- Rožič. Kraji raznih čebelnih plemen. 1(1873)6, str. 47–48, *Slovenska čebela*.
- Scopoli, Giovanni Antonio. Dissertatio de apibus. Str. 7–47. V: *Annus IV. historico-naturalis*. Lipsiae, 1770, 150 strani.
- Scopoli, Johann Anton (iz latinskega originala prevedel Karl von Meidinger). *Abhandlung von den Bienen und ihrer Pflege*. Dunaj in Leipzig 1787, 131 strani.
- Slava kranjske čebela. 34(1876)41, str. 325, *Kmetijske in rokodelske novice*.

- Šalehar Andrej, Gregori, Janez. *Zapisi o kranjski čebeli med leti 1857 in 1879: prispevek k bibliografiji s kratkimi izpiski, od Roschützeve objave »Aus Unterkrain« (1857) do Pollmanove knjige »Werth der verschiedenen Bienenracen und deren Varietäten, bestimmt durch Uhrtheile namhafter Bienenzüchter« (1879)* [Elektronski vir]. Digitalna knjižnica Slovenije. (<http://www.dlib.si/v2/Default.aspx>, URN:NBN:SI:doc-VQOIPPOA), Rodica, Ljubljana, 26. 5. 2010, 129 strani.
- Šalehar, Andrej. Obstoja pa pridna in utrjena čebela, taka je kranjska ...: po poti do priznanja kranjske čebele. Letn. 52, št. 45 (25. februar 2010), str. 23. *Delo*.
- Tekhaus. Die Krainer Biene in Westphalen. 2(1874)4, str. 36, *Die Krainer Biene*.
- Tekhaus. Kranjska čebela v Vestfaliji. 2(1874)4, str. 30, *Slovenska čebela*.
- Theoretische Vorkenntnisse. Str. 7–13. V: *Dathe, G.: Anleitung zum Italisiren oder Züchtung der italienischen Biene in Kasten und Korben*. Nienburg 1867, 84 strani.
- Thomann, A. Die ungarische Banater Biene als »Krainer Biene«. 3(1875)1, str. 4–5, in št. 2, str. 18–19, *Die Krainer Biene*.
- Über die Krainer Bienen. 10(1874)10, str. 64–65, *Die Biene und Ihre Zucht*.
- Über die Krainer Bienen. 9(1873)6, str. 42–43, *Die Biene und Ihre Zucht*.
- Valvasor, Janez Vajkard. Von Allerey Geziefer und Ungeziefer. Kapittel XXXVII, str. 454–458. V: *Die Ehre des Herzogthums Crain*. Tretja knjiga, Ljubljana 1689.
- Veliki čebelarški zbor v Bratislavi. 34(1876)43, str. 344, *Kmetijske in rokodelske novice*.
- Vereins Nachrichten. 2(1868)1, str. 4–7, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Vereins Nachrichten. 2(1868)1, str. 49–52, *Die Honigbiene von Brünn*.
- Verschiedene Beobachtungen über die Bienen. 2(1776)49, str. 773–781, št. 50, str. 789–798, in št. 51, str. 805–812, *Des wöchentlichen Kundschaftsblattes im Herzogthume Krain*.
- Verschiedene Bienenracen. Str. 306–311. V: *Berlepsch, August: Die Biene und ihre Zucht mit beweglichen Waben in Gegenden ohne Spätsommertracht*. Zweite Auflage. Mannheim 1869, 584 strani.
- Verschiedene Bienenracen. Str. 306–321. V: *Berlepsch, August: Die Biene und ihre Zucht mit beweglichen Waben in Gegenden ohne Spätsommertracht*. Dritte Auflage. Mannheim 1873, 584 strani.
- Verzeichniss der H. H. Aussteller nebst Ihren Ausstellungsgegenständen. 28(1872)20–21, str. 241–244, *Bienen-Zeitung*.
- W. Versammlung der Alpenbienen-Züchter in Tarvis. (1882)274, str. 2339–2341, *Laibacher Zeitung*.
- Weltausstellung (1873)207, str. 1450, *Laibacher Zeitung*.
- Wernz, Rehhütte. Mittheilungen über ital. und Krainische Bienen. 25(1869)19–20, str. 211–217, *Bienen-Zeitung*.
- Wester, Jos. Ivan Anton Scopoli o kranjski čebeli in čebelarstvu. 38(1935)6, str. 87–89, št. 7, str. 104–107, in št. 8, str. 124–128, *Slovenski čebelar*.
- XXVI. občni zbor avstrijskih in nemških čebelarjev v Erfurtu 1881 leta. 10(1882)7, str. 52–54, *Slovenska čebela*.
- Zhebel sploh in drugo. Str. 8–11, 26–39 in 109. V: *Jonke, Juri: Krajnski zhebelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhebele rediti, n s' njimi prav ravnati. Is devet in tridesetlethnih skushinj spisal vá nemshkim, in tudi vá krajnski jesik prestavit dal J. Jonke*. Drugi, popravljen ino zlo pomnožen natis (poslovenil Pintar, Lovro). Ljubljana 1844, 115 strani.

Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi, strokovni list za čebelarjenje)

Andrej Šalehar*

Izvleček

Družina čebelarjev Rothschtütz je z urejanjem in izdajanjem revije Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi, Strokovni list za čebelarjenje) od leta 1890 do 1893(1–6) zapolnila praznino, ki je v slovenskem čebelarskem strokovnem periodičnem slovstvu nastala po prenehanju izhajanja revije Slovenski čebelar in sadjerejec (1889). Revijo je v samozaložbi izdajalo podjetje Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Revija je sicer pisana v nemškem jeziku, vendar je že s tem, da je izhajala v Višnji Gori, veliko prispevala k potrditvi in poznavanju naše kranjske čebele. Temelje za izdajanje pa moramo iskati tudi v čebelarskem znanju družine čebelarjev Rothschtütz, kot ga dokazuje tudi še za zdajšnji čas moderna usmeritev programa revije v trajnostno čebelarjenje.

Abstract

Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Beekeepers' Review, Specialist Journal of Beekeeping) - The beekeeping Rothschtütz family edited and published the Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht journal (Beekeepers' Review, Specialist Journal of Beekeeping) from 1890 to 1893 (1–6), filling the void left in Slovenian specialist beekeeping periodical publishing after the demise of Slovenski čebelar in sadjerejec (The Slovenian Beekeeper and Fruit Grower, 1889). The journal was self-published by Krainer Handelsbienenstand (the Carniolan Commercial Apiary), a company established in the Podsmreka Castle near Višnja Gora. Although the journal was in German, the fact that it was published in Višnja Gora contributed considerably to the acknowledgement and recognition of the Carniolan bee. The foundation for the journal was the Rothschtütz family's extensive knowledge of beekeeping, clearly demonstrated in the journal's focus on sustainable beekeeping, a topic that remains relevant to this day.

Keywords: beekeeping, journal, Imkers Rundschau, Rothschtütz

Abstrakt

Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht - Die Familie der Imker Rothschtütz hat mit der Bearbeitung und Herausgabe der Zeitschrift »Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht« in den Jahren 1890 bis 1893(1–6) die Leere ausgefüllt, die nach dem Ende des Erscheinens der Zeitschrift »Slovenski čebelar in sadjerejec (Der slowenische Imker und Obstbauer)« (1889) bei den slowenischen Fachperiodika im Bereich der Imkerei entstanden war. Die Zeitschrift wurde im Selbstverlag von dem Unternehmen Krainer Handelsbienenstand herausgegeben, das seinen Sitz auf dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora hatte. Die Zeitschrift erschien zwar in deutscher Sprache, jedoch trug sie bereits dadurch, dass sie in Višnja Gora erschien,

* Prof. dr., zaslužni profesor, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr., Professor Emeritus, University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Tierzucht, 1230 Domžale

viel zu der Bestätigung und der Kenntnis über die Krainer Biene bei. Der Grundstock für die Herausgabefähigkeit ist auch in dem Imkereiwissen der Imkerfamilie Rothschild zu suchen, wie dies auch noch die für die heutige Zeit moderne Ausrichtung der Programm der Zeitschrift auf eine nachhaltige Imkerei beweist.

Schlüsselworte: Imkerei, Zeitschrift, Imkers Rundschau, Rothschild

Uvod

V slovenskem čebelarstvu strokovnem periodičnem slovstvu, ki ga je v letih 1873–1882 imenitno začela »Slovenska čebela« in v letih 1883–1889 nadaljevala revija »Slovenski čebelar in sadjerejec«, je po prenehanju izhajanja druge nastopilo obdobje praznine, ki je trajalo vse do leta 1898, ko je začel izhajati »Slovenski čebelar«. Prav v tem obdobju so na gradu Podsmreka pri Višnji Gori, kjer je domovala družina naprednih čebelarjev Rothschild, ki ima pionirske zasluge za poimenovanje in priznanje kranjske čebele, začeli leta 1890 v nemškem jeziku izdajati čebelarstvo strokovno revijo Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarški razgledi, Strokovni list za čebelarjenje). Revijo hrani Narodna in univerzitetna knjižnica – NUK (signatura 34137).

Slika 1. Naslovnica periodične publikacije Imkers Rundschau, ki so jo v letih 1890–1893(1–6) urejali in v samozaložbi izdajali čebelarji družine Rothschild z gradu Podsmreka pri Višnji Gori.

Ker je revija tako rekoč neznana tudi pri poznavalcih čebelarstva, jo bomo v sestavku na kratko predstavili.

Program in namen revije

Program revije je predstavljen v uvodnem članku prve številke z naslovom »Die Leistungen der Bienen und Pflanzen in Dienste der Natur unter Mitwirkung des Menschen« (Koristno delovanje čebel in rastlin v naravi ob sodelovanju človeka), v okviru katerega je pod črto zapisano (prevod):

»Ta naslov na kratko povzema program revije – negovati poznavanje tesne soodvisnosti med živalskim in rastlinskim svetom in iz tega snovati napotke, ki bodo koristni za čebelarjenje in splošno kulturno življenje. To je vodilna misel, ki jo bo gojila »Imkers Rundschau« ter tako določala svoj namen in svoje usmeritve. Zaradi tega so vključene tudi vsebine iz sadjarstva in vrtnarstva.«

O novi strokovni čebelarstvu reviji je leta 1890 na 15. strani poročala revija »Bienen-Vater aus Böhmen« in pri tem poudarila njen program – medsebojno odvisnost življenja rastlin in živali. O novi strokovni reviji »Imkers Rundschau« je leta 1890 na 48. strani poročal tudi »Wiener entomologische Zeitung«. Pri tem poudarja njeno programsko usmeritev, tj. združevanje čebelarjenja s praktičnimi sporočili o vrtnarstvu, sadjarstvu, gospodinjstvu in kmetijstvu.

Program je bil napisan pred 120 leti, kljub temu pa človek ob teh mislih ostane tako rekoč brez besed. Kot da bi bile zapisane dandanes, še posebej za leto 2010, ki je bilo posvečeno biotski raznovrstnosti. Verjetno so bili to eni izmed prvih napotkov za trajnostno čebelarjenje.

Tehnični podatki o reviji

Revija je izhajala v samozaložbi na stroške podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), ki je bilo v lasti čebelarjev družine Rothschild in katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Izhajala je enkrat na mesec, in sicer od januarja 1890 do junija 1893 pod naslednjimi naslovi:

- 1890/1–1890/11: Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht und Mittheilungen praktischer Fortschritte in Obst- und Gartenbau, Haus- und Landwirtschaft (posamezna številka na 12 straneh);
- 1890/12–1891/5: Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht, Obst- und Gartenbau (posamezna številka po večini na 12 straneh);
- 1891/6–1893/6: Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht und einer (eine, der) Beilage: Allgemeine Mittheilungen über Land- und Hauswirtschaft, Obst- und Gartenbau (posamezna številka na 8 straneh z dodano prilogo na štirih neoštevilčenih straneh).

Naslovnica priloge

Uredništvo revije je bilo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Kot odgovorni urednik prvih dveh števil je naveden A. Thomann, pri naslednjih pa je kot urednik naveden Phil. Roschütz - Rothschild (sin Emila Rothschilda), čigar ime je od druge številke drugega letnika (1891) zapisano kot Phil. Fr. Roschütz - Rothschild. Uredništvo je imelo svoje izpostave za oddajo člankov ali oglasov v Berlinu, Hamburgu, Frankfurtu, Leipzigu, Münchnu in Zürichu.

Revijo so tiskali v tiskarni »Gutenberg« v Gradcu. Uredništvo in tisk prilog pa je bilo pri M. Rolhammerju v Stuttgartu. Podatkov o nakladi nismo našli. Kot kaže, so jo pošiljali v številne evropske države, saj so cene revije navedene za Avstro-Ogrsko, Nemčijo, Luksemburg, Dansko, Srbijo in še dodatno posebna cena za druge države. V prodajnem katalogu Krainer Handels-Bienenstand za leto 1892 je zapisano, da dobijo vse poslovne stranke (od 1861) revijo s popustom.

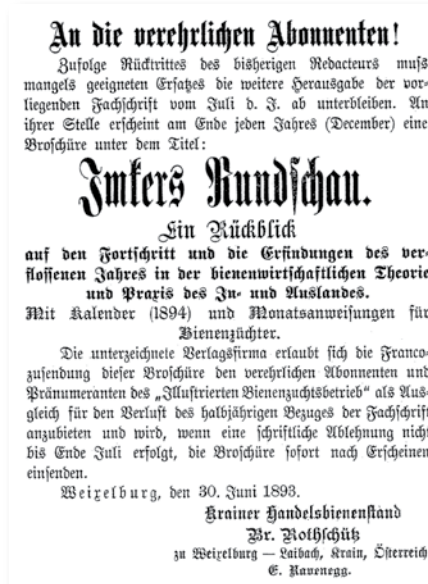
Kratek pregled vsebine revije

Osrednja vsebina revije so najrazličnejše objave o čebelah, čebelarjenju in čebelarstvu na Kranjskem in po svetu. O tem so na začetku pisali predvsem člani družine Rothschild, pozneje pa je bilo vse več tujih avtorjev. Vsaka številka je imela na koncu še stalne rubrike, npr. Dnevne novice, Skrinja za vprašanja, Knjižna polica in Novice iz uredništva. Zadnjo stran so zasedali oglasi o prodaji čebel, čebelarkega orodja in drugi. V enem od njih g. J. Matič oglašuje prodajo ECHTE OBERKRANIER ALPENBIENEN (pristine gorenjske alpske čebele).

Bogata je bila tudi vsebina prilog, v katerih so bili najpogosteje objavljeni kratki sestavki o poljedelstvu in travništvu, živinoreji, mlekarstvu, perutninarstvu, ribogojstvu, gospodinjstvu, sadjarstvu in vrtnarstvu, gojenju rož, poleg tega pa tudi praktični nasveti in drugo ter vprašanja in odgovori.

Revija je prenehala izhajati junija 1893.

Obvestilo o prenehanju izhajanja je bilo objavljeno na prvi strani šeste številke leta 1893:

Prevod (povzetek):

Ker je dozrajšnji urednik odstopil, ustreznega nadomestila pa nismo našli, mora revija prenehati izhajati. Nadomestila jo bo brošura »Imkers Rundschau«, ki bo izhajala ob koncu vsakega leta skupaj koledarjem in mesečnimi napotki za čebelarje.

Tako je revija brez prave utemeljitve prenehala izhajati. Tega, ali jo je res nadomestila obljubljena letna brošura, doslej še nismo ugotovili.

Za konec

Družina čebelarjev Rothschild je z izdajanjem revije Imkers Rundschau zapolnila praznino, ki je v slovenskem čebelarskem strokovnem periodičnem slovstvu nastala po prenehanju izhajanja revije Slovenski čebelar in sadjerejec. Revija je sicer pisana v nemškem jeziku, vendar je že s tem, da je izhajala v Višnji Gori, veliko prispevala k potrditvi in poznavanju naše kranjske čebele. Temelje za izdajanje pa moramo iskati tudi v čebelarskem znanju družine čebelarjev Rothschild, kot ga dokazuje tudi še za zdajšnji čas moderna usmeritev programa revije v trajnostno čebelarjenje.

Povzetek

Družina čebelarjev Rothschild je z urejenjem in izdajanjem revije Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi, Strokovni list za čebelarjenje) od leta 1890 do 1893(1–6) v slovenskem čebelarskem strokovnem periodičnem slovstvu zapolnila praznino, ki je nastala po prenehanju izhajanja revije Slovenski čebelar in sadjerejec (1889). Revija je izhajala enkrat na mesec od januarja 1890 do junija 1893. V samozaložbi jo je izdajalo podjetje Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebeljak), ki je bilo v lasti čebelarjev družine Rothschild in katerega

sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Revija je sicer pisana v nemškem jeziku, vendar je že s tem, da je izhajala v Višnji Gori, veliko prispevala k potrditvi in poznavanju naše kranjske čebele. Temelje za izdajanje moramo iskati tudi v čebelarstvu družine čebelarjev Rothschild, kot ga dokazuje tudi za zdajšnji čas moderna usmeritev programa revije v trajnostno čebelarjenje.

Program revije je bil predstavljen v uvodnem članku prve številke z naslovom »Die Leistungen der Bienen und Pflanzen in Dienste der Natur unter Mitwirkung des Menschen« (Koristno delovanje čebel in rastlin v naravi ob sodelovanju človeka), v katerem je pod črto zapisano (prevod):

»Ta naslov na kratko povzema program revije – negovati poznavanje tesne soodvisnosti med živalskim in rastlinskim svetom in iz tega snovati napotke, ki bodo koristni za čebelarjenje in splošno kulturno življenje. To je vodilna misel, ki jo bo gojila »Imkers Rundschau« ter tako določala svoj namen in svoje usmeritve. Zaradi tega so vključene tudi vsebine iz sadjarstva in vrtnarstva.«

Osrednja vsebina revije so najrazličnejše objave o čebelah, čebelarjenju in čebelarstvu na Kranjskem in po svetu. O tem so na začetku pisali predvsem člani družine Rothschild, pozneje pa je vse več tujih avtorjev. Vsaka številka je imela na koncu še stalne rubrike, npr. Dnevne novice, Skrinja za vprašanja, Knjižna polica in Novice iz uredništva. Na zadnji strani so bili oglasi o prodaji čebel, čebelarstva orodja in drugi. V enem od njih g. J. Matič oglašuje prodajo ECHTE OBERKRANIER ALPENBIENEN (pristine gorenjske alpske čebele).

Bogata je bila tudi vsebina prilog, v katerih so bili najpogosteje objavljeni kratki sestavki o poljedelstvu in travništvu, živinoreji, mlekarstvu, perutninarstvu, ribogojstvu, gospodinjstvu, sadjarstvu in vrtnarstvu, gojenju rož, pa tudi praktični nasveti in drugo ter vprašanja in odgovori.

Summary

The beekeeping Rothschild family edited and published the Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht journal (Beekeepers' Review, Specialist Journal of Beekeeping) from 1890 until 1893 (1–6), filling the void left in Slovenian specialist beekeeping periodical publishing after the demise of Slovenski čebelar in sadjerejec (The Slovenian Beekeeper and Fruit Grower, 1889). The Beekeepers' Review was published once a month from January 1890 until June 1893. The journal was self-published by Krainer Handelsbienenstand (the Carniolan Commercial Apiary), a company owned by the Rothschild family beekeepers and established in the Podsmreka Castle near Višnja Gora. Although the journal was in German, the fact that it was published in Višnja Gora contributed greatly to the acknowledgement and recognition of the Carniolan bee. The foundation for the journal was the Rothschild family's extensive knowledge of beekeeping, clearly demonstrated in the journal's focus on sustainable beekeeping, a topic that remains relevant to this day.

The journal's objective was presented in the first issue, in an editorial entitled "The Positive Effects of Bees and Plants in Nature with the Participation of Man", accompanied by the following footnote (translated):

"This headline represents a brief summary of the journal's objective – to nurture the knowledge of the close interdependence between flora and fauna and to extract from it instructions that are useful for beekeeping, as well as for general cultural life. This is the central thought that Imkers Rundschau will focus on, thus defining its purpose and orientation. It is also the reason why we include food growing and gardening topics in the journal."

The main contents of the journal are various articles on bees, beekeeping and apiculture in Carniola and worldwide. At first, these topics were covered predominantly by the Rothschild

Grad Podsmreka (maj 2010)

A. SALEHAR

family members, but the number of other authors gradually increased. At the end of each issue there were regular columns, such as Daily News, Question Box, Bookshelf and News from the Editors. The last page contained advertisements for the sale of bees, beekeeping equipment and other things. In one of them, Mr. J. Matič is advertising the sale of ECHTE OBERKRANIER ALPENBIENEN (genuine Upper Carniolan Alpine bees).

The journal also featured supplements with diverse subjects, most frequently comprising short articles on land and meadow cultivation, animal husbandry, dairy farming, poultry farming, fish farming, housekeeping, fruit growing, gardening and flower growing, as well as practical tips, questions and answers and other topics.

Zusammenfassung

Die Familie der Imker Rothschütz hat mit der Bearbeitung und Herausgabe der Zeitschrift »Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht« in den Jahren 1890 bis 1893(1–6) die Leere ausgefüllt, die nach dem Ende des Erscheinens der Zeitschrift »Slovenski čebelar in sadjerejec (Der slowenische Imker und Obstbauer)« (1889) bei den slowenischen Fachperiodika im Bereich der Imkerei entstanden war. Die Zeitschrift erschien von Januar 1890 bis Juni 1893 einmal monatlich. Sie wurde im Selbstverlag von dem im Eigentum der Imkerfamilie Rothschütz stehenden Unternehmen Krainer Handelsbienenstand herausgegeben, das seinen Sitz auf dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora hatte. Die Zeitschrift erschien zwar in deutscher Sprache, jedoch trug sie bereits dadurch, dass sie in Višnja Gora erschien, viel zu der Bestätigung und der Kenntnis über die Krainer Biene bei. Der Grundstock für die Herausgabebetätigkeit ist auch in dem Imkereiwissen der Imkerfamilie Rothschütz zu suchen, wie dies auch noch die für die heutige Zeit moderne Ausrichtung der Programm der Zeitschrift auf eine nachhaltige Imkerei beweist.

Das Programm der Zeitschrift wurden in dem einführenden Artikel der ersten Nummer unter dem Titel »Die Leistungen der Bienen und Pflanzen in Dienste der Natur unter Mitwirkung des Menschen« vorgestellt, in dem unter dem Strich ausgeführt wird:

»Dieser Titel fasst das Programm der Zeitschrift in kurzer Weise zusammen – die Pflege der engen Wechselbeziehung zwischen der Tier- und Pflanzenwelt und hieraus Hinweise zu bilden, die für die Imkerei und das allgemeine Kulturleben von Nutzen sind. Das ist der Leitgedanke, den die »Imkers Rundschau« pflegen wird und auf diese Weise ihr Ziel und ihre Ausrichtungen bestimmt. Aus diesem Grund sind auch Inhalte aus dem Obst- und Gartenbau mit aufgenommen.«

Der zentrale Inhalt der Zeitschrift sind Veröffentlichungen aller Art über Bienen, die Imkerei und die Bienenhaltung in Krain und auf der ganzen Welt. Hierüber schrieben am Anfang hauptsächlich die Mitglieder der Familie Rothschütz, später gab es immer mehr ausländische Autoren. Jede Ausgabe hatte am Ende noch ständige Rubriken, z.B. tägliche Nachrichten, Fragekasten, Bücherregal und Neuigkeiten aus der Redaktion. Auf der letzten Seite waren Anzeigen über den Verkauf von Bienen, Imkerwerkzeug und anderes. In einer dieser Anzeigen bietet Herr J. Matič ECHTE OBERKRANIER ALPENBIENEN zum Verkauf an.

Reichhaltig war auch der Inhalt der Beilagen, in der am häufigsten kurze Aufsätze über Landwirtschaft und Graswirtschaft, Tierzucht, Milchwirtschaft, Geflügelzucht, Fischzucht, Hauswirtschaft, Obst- und Gemüsebau sowie Blumenzucht, aber auch praktische Ratschläge und anderes sowie Fragen und Antworten veröffentlicht wurden.

Uporabljeni viri:

Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht. Wiexelburg 1890–1893(1–6), NUK, signatura 34137.

Krainer Handels-Bienenstand zu Wiexelburg in Krain. Aelteste Bienenwirtschaftliche Firma Krains und Oesterreich-Ungarns. *Prodajni katalog.* 26(1892), 8 strani.

Neues Fachblatt für Bienenzucht. 16(1890), str. 15, *Bienen-Vater aus Böhmen.*

Notizen. 9(1890), str. 48, *Wiener entomologische Zeitung.*

Po sledih zapuščine čebelarjev družine Rothschütz

Anton Koželj*

Andrej Šalehar **

Izvleček

V sestavku je opisana ohranjena zapuščina čebelarjev družine Rothschütz. Predsednik Slovenskega čebelarskega društva Josip Verbič je, kot lahko preberemo v njegovem poročilu, pripravljenem za sejo, 2. decembra 1932, za društveno knjižnico pridobil 98 strokovnih knjig, od tega 56 knjig iz nekdanje Rothschützeve knjižnice v Podsmreki pri Višnji Gori. Knjige, ki so jih napisali in izdali, so posamič na knjižnih policah štirih slovenskih knjižnic. Posamezne hranijo tudi v osmih knjižnicah v Evropi in v štirih v ZDA. Ohranjenih je pet prodajnih katalogov, revija Imkers Rundschau, poročilo o kranjski čebeli iz leta 1868 in revija Die Krainer Biene, poleg tega pa je predstavljen tudi Rothschützev listovni panj iz leta 1868. Pri potomcih Janeza Zupančiča so iz zapuščine čebelarjev družine Rothschütz shranjeni čebelji panji, čebelarska orodja in strešne zastavice. V čebelarski zbirki čebelarja Antona Koželja so kliše slike s podpisom Emila Rothschütza, Bestellungsbuch (Dostavna knjiga), Arbeiter - Lohnbuch (Delavci - Mezdna knjiga), štiri prodajni katalogi Petra Majdiča, dva tovarna lista in dopisnici ter več klišejev s čebelarskim orodjem.

Ključne besede: čebelarstvo, Rothschütz, zapuščina

Abstract

Tracing the legacy of the Rothschütz family beekeepers -The article describes the surviving legacy of the Rothschütz family beekeepers. As evident from his report, compiled for a session, on 2 December 1932 the Slovenian Beekeeping Association President Josip Verbič acquired 98 specialist books for the Association library, including 56 books from the former Rothschütz library in Podsmreka near Višnja Gora. The books that they wrote and published can be found on the bookshelves of four libraries in Slovenia. Some of their books are also kept in eight libraries throughout Europe and four libraries in the USA. Preserved publications comprise five sales catalogues, the Imkers Rundschau journal, a report on the Carniolan bee dating back to 1868 and the Die Krainer Biene journal, as well as a presentation of the Rothschütz leaf hive from 1868. Descendants of Janez Zupančič hold part of the Rothschütz beekeeping legacy consisting of beehives, beekeeping tools and beekeeping banners. The beekeeping collection of beekeeper Anton Koželj includes printing blocks with Emil Rothschütz's signature, a Bestellungsbuch (order book), Arbeiter – Lohnbuch (workers – wage book), four of Peter Majdič's sales catalogues, two consignment notes, two postcards and several printing blocks depicting beekeeping tools.

Keywords: beekeeping, Rothschütz, legacy

* Čebelar, Adamičeva 5, 1293 Šmarje - Sap / beekeeper / Imker

** Prof. dr., zaslužni profesor, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

** Prof. Dr., Professor Emeritus, University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science, 1230 Domžale

** Prof. Dr. Emeritus, Universität Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Tierzucht, 1230 Domžale

Abstrakt

Auf den Spuren des Nachlasses der Imker der Familie Rothschütz - In dem Aufsatz ist der erhaltene Nachlass der Imker der Familie Rothschütz beschrieben. Wie man dem Bericht für die Sitzung am 2.12.1932 entnehmen kann, erwarb Josip Verbič, der Vorsitzende des Slowenischen Imkerverbands, für die Verbandsbibliothek 98 Fachbücher, hiervon 56 Bücher aus der ehemaligen Rothschütz-Bibliothek in Podsmreka bei Višnja Gora. Die von ihnen verfassten und herausgegebenen Bücher sind in Einzelexemplaren auf den Bücherregalen von vier slowenischen Bibliotheken zu finden. Einzelne Exemplare befinden sich auch in acht Bibliotheken in Europa bzw. in vier Bibliotheken in den USA. Erhalten sind fünf Verkaufskataloge, die Zeitschrift Imkers Rundschau, der Bericht über die Krainer Biene aus dem Jahr 1868 und die Zeitschrift »Die Krainer Biene«, darüber hinaus ist auch der von den Rothschütz stammende Blätterstock aus dem Jahr 1868 vorgestellt. Bei den Erben von Janez Zupančič sind aus der Nachlassenschaft der Rothschütz stammende Bienenkästen, Imkerwerkzeug und Dachflaggen erhalten. In der Imkersammlung des Imkers Anton Koželj befinden sich Klischees von Bildern mit der Unterschrift von Emil Rothschütz, ein Bestimmungsbuch, ein Arbeiter – Lohnbuch, vier Verkaufskataloge von Peter Majdič, zwei Frachtscheine, Postkarten sowie mehrere Klischees mit Imkerwerkzeug.

Schlüsselworte: Imkerei, Rothschütz, Nachlass

Uvod

Grad Podsmreka pri Višnji Gori, na katerem je bil pol stoletja (1859–1909) dom čebelarjev družine Emila Rothschütza in sedež njihovega podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), je bil tedaj tudi osrednje čebelarsko središče na Kranjskem. Iz Podsmreke, pozneje pa tudi iz drugih krajev na Kranjskem, je bila kranjska čebela poslana v Evropo in svet, to pa je pripomoglo k njeni uveljavitvi ter poznejšemu priznanju in vpisu v sistematiko medonosnih čebel. Emil Rothschütz je bil sposoben gospodar, strokovnjak na področju čebelarstva, plodovit strokovni pisec, urednik, založnik in tudi spreten trgovec. Usoda pa njegovi zapuščini ni bila naklonjena. Številni novi lastniki, vojne vihre in nenaklonjen povojni čas so pripomogli, da se je do dandanes ohranilo razmeroma majhno število teh predmetov. Številnim zbirateljem, zavednim Slovincem ter knjižnicam doma in po svetu pa se lahko zahvalimo za vse, kar se je ohranilo. V tem sestavku bomo to predstavili in opisali.

1. Rothschützeva knjižnica

Na gradu Podsmreka je bila bogata knjižnica s čebelarskimi knjigami, tiski in revijami. Seznam knjig in revij, žal, ni ohranjen. Emil Rothschütz je svoji knjigi o čebelarstvu iz leta 1875 dodal bibliografijo tedanjega čebelarskega slovstva po letu 1850 – v njej je navedenih 129 knjig in 14 periodičnih publikacij. Za ohranitev tega knjižnega fonda ima velike zasluge tedanji predsednik Slovenskega čebelarskega društva Josip Verbič, ki je, kakor beremo v njegovem poročilu, pripravljenem za sejo, 2. decembra 1932, za društveno knjižnico pridobil 98 strokovnih knjig, od tega 56 knjig iz nekdanje Rothschützeve knjižnice na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (Slovenski čebelar, 1933). Sodimo, da so bile med njimi tudi vse štiri knjige dr. Augusta Pollmanna, ki so zdaj kot posebna dragocenost na knjižnih policah Čebelarske knjižnice Janeza Goličnika (Šalehar in Tomec, 2009).

2. Knjige in tiski, ki so jih napisali čebelarji družine Rothschütz

V Sloveniji smo prek Cobissa našli največ knjig, ki so jih napisali čebelarji družine Rothschütz (Emil in Antonija), v Čebelarski knjižnici Janeza Goličnika (devet) in v Čebelarskem muzeju Radovljica (štiri). Po eno knjigo imajo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, v knjižnici Kmetijskega inštituta Slovenije in v knjižnici Oddelka za agronomijo na Biotehniški fakulteti.

Iskanje z Worldcatom je potrdilo, da imajo te knjige v ZDA, in sicer v univerzitetnih ali nacionalnih knjižnicah v Minnesoti (dve), Wisconsinu (dve) Cornellu (dve), ter po eno v Kaliforniji in Beltsvillu. Hranijo jih tudi v evropskih nacionalnih ali univerzitetnih knjižnicah, in sicer na Dunaju (štiri), v Berlinu (štiri) Strasbourgu (pet) ter po eno v Münchnu, Bernu, Amsterdamu, Wageningu in na Danskem. Doslej pa nismo našli še nobene njihove knjige v digitalni obliki, ki bi bila javno dostopna na svetovnem spletu. Čebelar Koželj hrani v svoji čebelarski zbirki pet knjig. Koliko teh knjig in katere hranijo drugi zasebni zbiratelji, ni znano.

3. Prodajni katalogi Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak)

Po bibliografskih podatkih na ohranjenih prodajnih katalogih sklepamo, da so čebelarji družine Rothschild prodajne kataloge izdajali vsako leto po letu 1866, nekatere tudi vsako četrletje. Doslej je bilo najdenih pet prodajnih katalogov: štiri hrani dr. Jernej Sekolec, ki živi na Dunaju, enega pa čebelar Anton Koželj.

4. Berichte über die Krainer Biene (Poročila o kranjski čebeli)

Leta 1869 je Emil Rothschild izdal »50 Berichte aus der österreichisch-ungarischen Monarchie so wie aus Nord- und Süddeutschland über die Krainer Biene 1868«. To poročilo hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (sig. 27321) in v knjižnici Narodnega muzeja Slovenije (sig. 17914).

Iz knjižnih katalogov je znano, da je bilo leta 1870 objavljeno še eno poročilo, in sicer Rothschild, Emil: Neue 100 Berichte vom Jahre 1869 über die Krainer Biene aus der österreichisch-ungarischen Monarchie sowie aus Nord- und Süddeutschland. Breslau 1870, 16 strani.

Poročila doslej še nismo našli.

5. Die Krainer Biene (Kranjska čebela) – periodična publikacija v letih 1873–1875

Periodično publikacijo Die Krainer Biene, ki jo je v letih 1873–1875 izdajalo Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (sig. 29007), najdemo pa jo tudi na knjižnih policah Nacionalne knjižnice na Dunaju (sig. 105313-C Neu Mag).

6. Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi, Strokovni list za čebelarjenje)

Periodično publikacijo Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (sig. 34137) ter v univerzitetni knjižnici v Gradcu in Wisconsinu (ZDA). Prva dva letnika najdemo tudi v bavarski nacionalni knjižnici.

7. Rothschützev listovni panj

Rothschützev listovni panj ni ohranjen, kljub temu pa ga je treba omeniti. Debevec (1944) piše:

Baron Rothschütz je bil čebelarska kapaciteta prve vrste. Sestavil je več vrst panjev, predvsem svoj podolžni panj s satniki 24×29 cm v prečni legi in tako imenovani „polležeči“ panj s polovičnimi satniki, katerega so izbrali za enotni društveni panj. Zanimiv je tretji njegov panj, listovni panj na 16 ali 24 satov v podolžni legi. Ta listovni panj je izumil preje kakor Alberti svojega. Satniki so stali na nekakšni leseni rešetki ali okvirju in so se dali prestaviti tudi v prečno lego.

Potrditve tega zapisa najdemo tudi v Slovenskem čebelarju (1932), v prodajnem katalogu iz leta 1898 (v katerem je upodobljen pod št. 13) ter v knjigi »Br. Rothschütz' die Volk- und Mobilzucht der Krainer Biene in der Heimat« (1902). V tej knjigi je na strani 36 zapisano:

(Povzetek prevoda: V čebelnjakih na gradu Podsmreka od aprila 1868 uporabljajo več kot 300 listovnih panjev, ki so se izkazali kot praktični.

Pod črto: Na potujočem zboru nemških kmetovalcev in gozdarjev leta 1869 je bil panj odlikovan s srebrno medaljo; na 18. potujočem zboru čebelarjev v Salzburgu leta 1872 je Berlepsch izjavil, da je praktičen. Podoben panj, ki je bil skonstruiran leta 1873, je leta 1874 v Halleju razstavil Alberti.)

8. Zapuščina čebelarjev družine Rothschild pri potomcih Janeza Zupančiča

Pred drugo svetovno vojno je pri obnovi gradu Podsmreka sodeloval zidarSKI mojster Janez Zupančič (1907–1944), domačin iz Starega trga pri Višnji Gori.

Pred obnovo so grad počistili in Janez Zupančič je veliko čebelarškega orodja, tiskov, klišejev in dokumentov shranil na domačem podstrešju. Tako se je ta zapuščina čebelarjev družine Rothschild ohranila prav po njegovi zaslugi in tudi po zaslugi njegove hčerke Marije.

Janez Zupančič
(1907–1944)

- 8.1. Čebelji panji (priloga).
- 8.2. Čebelarska orodja – stiskalnica za med, točilo za med, parni topilnik za vosek, stiskalnica za satnice, sončni topilnik za vosek – (priloga).
- 8.3. Stiskalnica za tiskanje (priloga).
- 8.4. Strešne zastavice (priloga).

9. 1. Zapuščina čebelarjev družine Rothschild v čebelarski zbirki čebelarja Antona Koželja

Čebelar Anton Koželj hrani v svoji zbirki iz zapuščine čebelarjev družine Rothschild pomembne in zanimive predmete.

9. 1 Kliše slike s podpisom Emila Rothschilda

*Slika Emila Rothschilda s podpisom
(iz njegove knjige Illustrierter Bienenzuchts - Betrieb für Anfänger, 1902)*

Bestellungsbuch (Dostavna knjiga)

Dostavne knjige, ki so jih čebelarji družine Rothschild vodili za obračun dajatev tedanjim oblastem v Stični, so najpomembnejše ohranjeno gradivo. Zob časa jih je že zelo načel. Ohranjena je celotna knjiga za leto 1887 ter dva dela drugih knjig: eden je iz leta 1875, drugega pa časovno ni mogoče opredeliti. V knjigah so zapisani naslovi kupcev in blago, ki jim je bilo poslano (številka artikla v prodajnem katalogu in število kupljenih artiklov). V knjigi iz leta 1887 je zapisanih 1515 kupcev, v delu knjige iz leta 1875 208, v tretjem delu pa 251 kupcev.

Knjige vsebujejo veliko podatkov o tedanji trgovini s kranjskimi čebelami in čebelarskim orodjem, ki so jih prodajali v podjetju Krainer Handelsbienenstand na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Glede na to so izvrstno izhodišče za raziskavo trgovine s kranjsko čebelo.

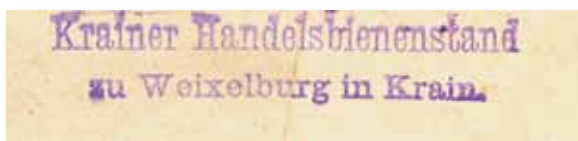
A ledger page with handwritten entries. The left side contains a list of entries numbered 551 to 555. The right side contains a table with columns of numbers and some text. The entries are:
551 Strimpel K. zu Seltzeran, Krain
552 Strimpel K. zu Seltzeran, Krain
553 Strimpel K. zu Seltzeran, Krain
554 Strimpel K. zu Seltzeran, Krain
555 Strimpel K. zu Seltzeran, Krain
The table on the right has columns for numbers and some text, with a total row at the bottom.

9. 3. Arbeiter - Lohnbuch (Delavci - Mezdna knjiga)

Arbeiter - Lohnbuch (Delavci - Mezdna knjiga) za leta 1887, 1888 in 1889 je nepopolna in v slabem stanju. V knjigo so ločeno po posameznih letih vpisani delavci, ki so v podjetju delali v posameznih mesecih in dnevih, pa tudi zneski akontacij in mesečna izplačila. Pri nekaterih je zapisan tudi poklic. Če sodimo po priimkih, je bila večina delavcev domačinov.

9. 4. Dopisnici in šampiljka Krainer Handelsbienenstand

V zbirki sta dve dopisnici, naslovljeni na Krainer Handelsbienenstand, in odtis šampiljke podjetja Krainer Handelsbienenstand.

9. 5. Dva tovorna lista

Ohranjena sta tudi dva tovorna lista. Na prvem piše, da so 23. 12. 1910 iz tiskarne Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani na naslov Krainer Handelsbienenstand poslali štiri zaboje tiskanih gradiv. Na drugem piše, da so junija 1910 iz Zagreba prek Zidanega Mosta in Ljubljane v Višnjo Goro poslali en zaboj na naslov Antonije Ravenegg v Weixelburgu.

Vozni list

124. Die hierin bezeichneten Sachen sind zu transportieren in Anzahl, im Gewicht & Maß:

An
Zustelle: *Krainer Handelsbienenstand*
Ravenegg Weixelburg
Weixelburg

Wegpunkt:
Wegpunktstation:
Nummern der Stationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:

Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:

Wegpunktstationen	Wegpunktstationen	Wegpunktstationen	Inhalt	Taschen	Wegpunktstationen
<i>M. B.</i>	<i>158/101</i>	<i>4</i>	<i>Posten</i>	<i>Druckisachen</i>	<i>432</i>

23 XII 10

Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:

Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:
Wegpunktstationen:

9. 6. Ceniki Petra Majdiča

Tudi Peter Majdič je po prevzemu podjetja Krainer Handelsbienenstand izdajal prodajne kataloge. V Koželjevi zbirki so ohranjeni štirje, enega, za leto 1914, hrani tudi Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (sig. DS 65767).

9. 7. Zbirka različnih klišejev

Ohranjenih je veliko različnih klišejev. Spodaj sta predstavljena dva, na katerih so čebelarška orodja. Uporabljali so ju pri tisku prodajnih katalogov.

Povzetek

Grad Podsmreka pri Višnji Gori, na katerem je bil pol stoletja (1859–1909) dom čebelarjev družine Emila Rothschilda in sedež njihovega podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), je bil tedaj tudi osrednje čebelarstvo središče na Kranjskem. Njegovi zapuščini pa usoda ni bila naklonjena. Številni novi lastniki, vojne vihre in nenaklonjen povojni čas so pripomogli, da se je do dandanes ohranilo razmeroma majhno število predmetov. Pred drugo svetovno vojno je pri obnovi gradu Podsmreka sodeloval zidarSKI mojster Janez Zupančič (1907–1944), domačin iz Starega trga pri Višnji Gori. Pred obnovo so grad počistili, g. Zupančič pa je na domačem podstrešju shranil veliko čebelarškega orodja, tiskov, klišejev in dokumentov. Ta zapuščina čebelarjev družine Rothschild se je tako ohranila prav po njegovi zaslugi in tudi po zaslugi njegove hčerke Marije. Številna zanimiva in pomembna gradiva iz zapuščine čebelarjev družine Rothschild hrani v svoji čebelarški zbirki čebelar Anton Koželj.

Sestavek opisuje ohranjeno zapuščino čebelarjev družine Rothschütz. Predsednik Slovenskega čebelarskega društva Josip Verbič je, kot lahko preberemo v njegovem poročilu, pripravljenem za sejo, 2. decembra 1932, za društveno knjižnico pridobil 98 strokovnih knjig, od tega 56 knjig iz nekdanje Rothschützeve knjižnice v Podsmreki pri Višnji Gori. Knjige, ki so jih napisali in izdali, so posamič na knjižnih policah štirih slovenskih knjižnic, v Čebelarskem muzeju v Radovljici in v zasebni zbirki. Posamezne hranijo tudi v osmih knjižnicah v Evropi in v štirih v ZDA. Ohranjenih je pet prodajnih katalogov, revija Imkers Rundschau, poročilo o kranjski čebeli iz leta 1868, revija Die Krainer Biene, predstavljen pa je tudi Rothschützev listovni panj iz leta 1868. Pri potomcih Janeza Zupančiča so iz zapuščine čebelarjev družine Rothschütz shranjeni čebelji panji, čebelarska orodja – stiskalnica za med, točilo za med, parni topilnik za vosek (2), stiskalnica za satnice, sončni topilnik za vosek, stiskalnica za tiskanje in strešne zastavice. V čebelarski zbirki čebelarja Antona Koželja so kliše slike s podpisom Emila Rothschütza, Bestelungsbuch (Dostavna knjiga), Arbeiter - Lohnbuch (Delavci - Mezdna knjiga), štirje prodajni katalogi Petra Majdiča, dva tovarna lista in dve dopisnici ter več klišejev s čebelarskim orodjem.

Summary

For half a century (1859–1909), the Podsmreka Castle near Višnja Gora was the home of Emil Rothschütz's family beekeepers and the registered office of their company, Krainer Handelsbienenstand (the Carniolan Commercial Apiary), as well as the main beekeeping centre in Carniola. But fate has not been kind to its legacy. Due to countless new owners, several wars and the unfavourable post-war period, only a relatively small number of objects have survived to this day. Before the Second World War, builder Janez Zupančič (1907-1944), a local from Stari trg near Višnja Gora, was involved in the renovation of the Podsmreka Castle. Prior to the renovation, the castle was cleaned out and Mr. Zupančič stored a large number of beekeeping tools, prints, printing blocks and documents in his attic. Thus the legacy of the Rothschütz family beekeepers was preserved thanks to him and his daughter Marija. Many interesting and important items from the Rothschütz family beekeepers' legacy are now part of the beekeeping collection compiled by beekeeper Anton Koželj.

The article describes the surviving legacy of the Rothschütz family beekeepers. As evident from his report, compiled for a session, on 2 December 1932 the Slovenian Beekeeping Association President Josip Verbič acquired 98 specialist books for the Association library, including 56 books from the former Rothschütz library in Podsmreka near Višnja Gora. The books that they wrote and published can be found on the bookshelves of four libraries in Slovenia, in the Beekeeping Museum in Radovljica and in a private collection. Some of the books are also kept in eight libraries throughout Europe and four libraries in the USA. Preserved publications comprise five sales catalogues, the Imkers Rundschau journal, a report on the Carniolan bee dating back to 1868 and the Die Krainer Biene journal, as well as a presentation of the Rothschütz leaf hive from 1868. Descendants of Janez Zupančič hold part of the Rothschütz beekeeping legacy consisting of beehives and beekeeping tools – a honey press, honey extractor, steam wax melter (2), comb press, solar wax melter, printing press and beekeeping banners. The beekeeping collection of beekeeper Anton Koželj includes printing blocks with Emil Rothschütz's signature, a Bestelungsbuch (order book), Arbeiter – Lohnbuch (workers – wage book), four of Peter Majdič's sales catalogues, two consignment notes, two postcards and several printing blocks depicting beekeeping tools.

Zusammenfassung

Das Schloss Podsmreka bei Višnja Gora, welches ein halbes Jahrhundert lang (1859–1909) die Heimat der Imker der Familie Emil Rothschütz und der Sitz ihres Unternehmens Krainer Handelsbienenstand war, bildete zu dieser Zeit auch das Imkereizentrum in Krain. Das Schicksal war jedoch seiner Hinterlassenschaft nicht freundlich gesinnt. Zahlreiche neue Eigentümer, Kriegswirren und die ungünstige Nachkriegszeit haben dazu geführt, dass sich bis heute nur relativ

wenige Gegenstände erhalten haben. Vor dem zweiten Weltkrieg arbeitete der Maurermeister Janez Zupančič (1907–1944), ein Einheimischer aus Stari trg bei Višnja Gora, bei der Renovierung des Schlosses Podsmreka mit. Vor der Renovierung wurde das Schloss geputzt und Herr Zupančič bewahrte auf seinem Dachboden eine große Menge von Imkerwerkzeugen, Drucken, Klischees und Dokumenten auf. Dieser Nachlass der Imker der Familie Rothschild wurde so gerade dank seiner und der Verdienste seiner Tochter Marija erhalten. Der Imker Anton Koželj hat in seiner Imkersammlung zahlreiche interessante und bedeutende Materialien aus dem Nachlass der Imker der Familie Rothschild.

Der Aufsatz beschreibt den erhaltenen Nachlass der Imker der Familie Rothschild. Wie man dem Bericht für die Sitzung am 2.12.1932 entnehmen kann, erwarb Josip Verbič, der Vorsitzende des Slowenischen Imkerverbands, für die Verbandsbibliothek 98 Fachbücher, hiervon 56 Bücher aus der ehemaligen Rothschild-Bibliothek in Podsmreka bei Višnja Gora. Die von ihnen verfassten und herausgegebenen Bücher sind in Einzelexemplaren auf den Bücherregalen von vier slowenischen Bibliotheken, im Imkereimuseum in Radovljica und in einer Privatsammlung zu finden. Einzelne Exemplare befinden sich auch in acht Bibliotheken in Europa bzw. in vier Bibliotheken in den USA. Erhalten sind fünf Verkaufskataloge, die Zeitschrift Imkers Rundschau, der Bericht über die Krainer Biene aus dem Jahr 1868 und die Zeitschrift »Die Krainer Biene«, darüber hinaus ist auch der von den Rothschild stammende Blätterstock aus dem Jahr 1868 vorgestellt. Bei den Erben von Janez Zupančič sind aus der Nachlassenschaft der Imkerfamilie Rothschild stammende Bienenkästen und Imkerwerkzeuge erhalten – Honigpresse, Dampfschmelzer für Wachs, Wabenpresse, Sonnenwachsschmelzer, Druckpresse und Dachflaggen. In der Imkersammlung des Imkers Anton Koželj befinden sich Klischees von Bildern mit der Unterschrift von Emil Rothschild, ein Bestimmungsbuch, ein Arbeiter – Lohnbuch, vier Verkaufskataloge von Peter Majdič, zwei Frachtscheine und zwei Postkarten sowie mehrere Klischees mit Imkerwerkzeug.

VIRI

- 100 neue Berichte über die Krainerbiene aus der ... V: Literatur 1866–1870, 2(1872)2, str. 22–24, *Der Bienenvater von Steiermark*.
- Baron Rothschild'scher Krainer Handels-Bienenstand zu Wixelburg bei Laibach, Krain. *Prodajni katalog*, 32(1898), 8 strani.
- Br. Rothschild. *Die Volks und Mobilzucht der krainer Biene in der Heimat: Mit Illustrationen*. In Commission bei der Kr. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain, Selbstverlag, 1902, 68 strani.
- Debevec, Leopold. O našem prvem čebelarskem društvu. *Čebelarski zbornik* 1944, str. 30–39.
- Kdo je izumil listovni panj? 35(1932)1, str. 16, *Slovenski čebelar*.
- Poročilo o odborovih sejah osrednjega društva. XXXV. Seja, dne 2. decembra 1932. 36(1933)2, str. 29, *Slovenski čebelar*.
- Rothschild, Emil. *Neue 100 Berichte vom Jahre 1869 über die Krainer Biene aus der österreichisch-ungarischen Monarchie sowie aus Nord- und Süddeutschland*. Breslau 1870, 16 strani.
- Šalehar, Andrej, Tomec, Anton. Pollmanove knjige na policah Čebelarske knjižnice. 111(2009)11, str. 408–410, *Slovenski čebelar*.

Priloga

M. TRAVNIK

Velik panj s preničnim satjem s 14 satniki
($v = 48$ cm, $\mathring{s} = 32$ cm, $d = 59$ cm;
satnik 20 cm x 40 cm).

M. TRAVNIK

Trietažni panj s preničnim satjem
s 24 satniki
($v = 65$ cm, $\mathring{s} = 29$ cm, $d = 35$ cm;
satnik 15,5 cm x 21 cm)

M. TRAVNIK

Dvoetažni panj s preničnim satjem z 22 satniki
($v = 44,5$ cm, $\mathring{s} = 29$ cm, $d = 47$ cm;
satnik 16,5 cm x 21 cm)

M. TRAVNIK

Enoetažni panj z odprtino na pokrovu
za dodajanje naklade, s 13 satniki
($v = 22$ cm, $\mathring{s} = 30$ cm, $d = 28$ cm;
satnica 13 cm x 22 cm).

M. TRAVNIK

Plemenilnik s 7 satniki
($v = 15,5$ cm, $\mathring{s} = 17$ cm, $d = 28$ cm;
satnik 10 cm x 18 cm).

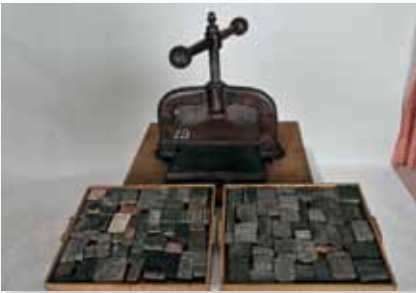
M. TRAVNIK

Ročna stiskalnica za stiskanje medu, za satje, ki so ga izrezovali iz panjev.

M. TRAVNIK

Priprava za vlivanje satnic (v katalogu za leto 1898, št. artikla 150).

M. TRAVNIK

Ročna stiskalnica za tiskanje prodajnih katalogov.

M. TRAVNIK

Koš za točenje medu.

M. TRAVNIK

Osipalnik za ometanje čebel (v katalogu za leto 1889).

M. TRAVNIK

Sončni topilnik voska.

M. TRAVNIK

Pločevinaste zastavice, na katerih so zapisani pomembni podatki, kot so:

- lastništvo objekta,
- kraj in čas nakupa ali prenove objekta.

M. TRAVNIK

Deli parnega topilnika
(v katalogu za leto 1898, št. artikla 310).

M. TRAVNIK

Nekaj knjig in drobnega orodja iz zbirk baronove zapuščine.

Čebelarji družine Roschütz (Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ...) Prispevki k bibliografiji

Andrej Šalehar*

Izvleček

Čebelarji družine Rothschild imajo pionirsko vlogo pri poimenovanju, uveljavitvi in priznanju kranjske čebele. Pri tem je bila zelo pomembna njihova publicistična dejavnost. Dokazano so bili pri tem dejavni vsaj štirje družinski člani: Philipp (oče Emila; častni doktor), Emil, Philipp (sin Emila), Antonija (žena Emila) in drugi. Pri številnih objavah so zapisane le inicialke: »R«, »B.R.«, »R.E.«, »itd. Podpisovali so se z različnimi priimki – Roschütz, Rothschild, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ... V bibliografijo je uvrščenih 20 monografij in tiskov (skupaj s ponatisi) in 171 objav v periodičnih publikacijah. Odkrita so bila tudi domala neznana dela (Berichte über kranjser Biene ... – Poročila o kranjski čebeli ...), predvsem pa izdajanje strokovne čebelarске revije Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarški razgledi. Strokovni list za čebelarjenje). Veliko njihovih del in objav je izšlo v samozaložbi na stroške njihovega podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji Gori.

Ključne besede: čebelarstvo, Rothschild, bibliografija

Abstract

Beekeepers of the Roschütz (Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R....) family.

Contributions to the bibliography - The Rothschild family beekeepers played a pioneering role in the naming, acknowledgement and recognition of the Carniolan bee. Their publishing activities were particularly important in this process. There is evidence of the involvement of at least four family members in this field: Philipp (Emil's father; holder of an honorary doctorate), Emil, Philipp (Emil's son), Antonija (Emil's wife) and others. Numerous publications are signed only with initials: "R", "B.R", "R.E", etc. They also used a number of different surnames – Roschütz, Rothschild, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. The bibliography comprises 20 monographs and printed publications (including later editions) and 171 articles published in periodicals. It has also been discovered that they were involved in several virtually unknown works (Berichte über kranjser Biene ... - Reports on the Carniolan bee ...) and, most importantly, in publishing a specialist beekeeping journal, Imkers Rundschau: Fachblatt für Bienenzucht (Beekeepers' Review: Specialist Journal of Beekeeping). Many of their works and publications were self-published at the cost of their company, Krainer Handelsbienenstand (the Carniolan Commercial Apiary), established in the Podsmreka Castle near Višnja Gora.

Keywords: beekeeping, Rothschild, bibliography

* prof. dr. zaslužni profesor, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr., Professor Emeritus, University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Tierzucht, 1230 Domžale

Abstrakt

Die Imker der Familie Roschütz (Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R....).

Beiträge zu der Bibliographie - Den Imkern der Familie Rothschütz kommt eine Pionierrolle bei der Benennung, Durchsetzung und Anerkennung der Krainer Biene zu. Hierbei war ihre publizistische Tätigkeit von großer Bedeutung. Erwiensenermaßen waren hierbei mindestens vier Familienmitglieder aktiv: Philipp (Vater von Emil; Ehrendoktor), Emil, Philipp (der Sohn des Emil), Antonija (die Frau von Emil) und andere. Bei zahlreichen Veröffentlichungen sind nur die Initialien aufgeführt: »R«, »B.R«, »R.E«, »usw. Sie unterzeichneten mit unterschiedlichen Nachnamen - Roschütz, Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R..... In der Bibliographie sind 20 Monographien und Drucke (zusammen mit Nachdrucken) sowie 171 Veröffentlichungen in Periodika aufgeführt. Es wurden auch fast unbekannte Arbeiten entdeckt (Berichte über die Krainer Biene ...), in erster Linie jedoch die Herausgabe der Imkerfachzeitschrift Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht. Viele ihrer Arbeiten erschienen im Selbstverlag auf Kosten ihres Unternehmens Krainer Handelsbienenstand, das seinen Sitz auf dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora hatte.

Schlüsselwörter: Imkerei , Rothschütz, Bibliographie

V uvodu v spominsko črtico, posvečeno baronu Rothschütz – Raveneggu, je Anton Lapajne leta 1923 zapisal: »Izmed mož, ki so v zadnjem polstoletju s svojim delovanjem pripomogli, da je naša kranjska čebela zaslovela po vsem svetu, spada tudi baron Rothschütz – Ravenegg«. Podrobneje je o delu družine Rothschütz (še posebej o baronu Emilu) na področju čebelarstva poročal Leopold Debevec, ko je leta 1944 v Čebelarskem zborniku zapisal:

Prvi početki čebelarske izvozne trgovine padajo v šesto desetletje preteklega stoletja. Baron Rothschütz starejši, graščak v Novi vasi pri Radečah, je bil prvi, ki je l. 1857. s svojim opisom kranjskega čebelarstva v časopisu Bienenzzeitung (Eichstädter) zbudil med Nemci zanimanje za našo čebelo. Na prošnje svojih nemških prijateljev je že naslednjega leta odposlal prve panje čebel v Nemčijo. Ker se je dobro blago samo hvalilo in se je popraševanje po naši sivki vsako leto večalo, je l. 1868. baron Rothschütz mlajši, poznejši predsednik čebelarskega društva, ustanovil znani Prvi kranjski trgovski čebeljak v Podsmreki pri Višnji gori. Pobudo za ustanovitev tega podjetja mu je dal zlasti shod moravskih čebelarjev v Svitavah l. 1867.⁴ Do l. 1870. je razposlal po svetu že nad 2000 panjev čebel in matic.^{4a} Vneta zagovornika naše čebele med Nemci sta bila zlasti župnik Libor Morbitzer v Roubaninu na Moravskem, ki je že l. 1866. dobil kranjske čebele od stotnika J. Hale iz Mengša⁵ in C. Klimke, tajnik čebelarskega društva za Šlezijo in poznejši dopisni član kranjskega čebelarskega društva.⁶ L. 1870. je pričel z izvozom naše čebele graščak Langer iz Poganic pri Novem mestu⁷ in 1872. je njegovemu zgledu sledil M. Ambrožič, naš največji in najbolj znani čebelarski trgovec.

Adamič (1971) je v članku »Naši velečebelarji« opisal tudi publicistično čebelarsko dejavnost družine Rothschütz in v poglavju »Strokovni pisatelj« zapisal¹:

1 Manjka samostojno izdajanje in urejanje periodične publikacije »Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht« v letih 1890–1893 (1-6) – Verlag des Krainer Handelsbienenstand zu Weixelburg.

Rothschildova bibliografija obsega članke, razprave in samostojne publikacije v nemščini, naučil pa se je tudi slovenskega jezika, ki mu je bil potreben v stikih s preprostimi kmečkimi čebelarji. Pisal in urejal je v časopis *Krainer Biene*, prav te pa so prevajali in objavljali obenem v slovenski izdaji društvenega glasila. Seveda je publiciral tudi v drugih avstrijskih in nemških strokovnih časnikih. Svoje razprave je pisal na lastnih spoznanjih ter na teoretičnih in praktičnih dognanjih vodilnih evropskih čebelarjev, kot so bili Berlepsch, Dzierzon, Jonke, Leukart, Siebold in drugi. Še pomembnejše so njegove samostojne (ilustrirane) publikacije o čebelarskem obratu, katerega prvi del je izšel že leta 1875 na Dunaju, druga knjiga pa leta 1894.²⁰ Nato je izdal v samozaložbi in »po naročilu kranjskega trgovskega čebelarstva v Višnji gori« knjigo v dveh zvezkih, ki je doživela tri izdaje.²¹ Ker ni mogel svojih izkušenj, spoznanj in idej širiti več po časopisu *Krainer Biene*, je pisal in v samozaložbi izdajal knjige, ki so baronu Rothschildu tudi močno obremenile njegovo gospodarstvo; na drugi strani pa so mu prinesle slavo in mesto med tedanjimi vodilnimi čebelarskimi strokovnjaki v Evropi.

Čebelarji družine Roschütz imajo pionirsko vlogo pri poimenovanju, uveljavitvi, širjenju in priznanju kranjske čebele, vse to pa je spodbudilo tudi zbiranje in urejanje njihovih objav.

Objave smo iskali v monografijah, tiskih in v periodičnih publikacijah. Preučili smo vse tri slovenske čebelarske revije (*Slovenska čebela*, *Slovenski čebelar* in *sadjerejec*, *Slovenski čebelar*) in tudi tuje, npr. *Biene-Zeitung* in druge. Pregledali smo strokovni reviji *Die Krainer Biene* in *Imkers Rundschau*, *Fachblatt für Bienenzucht* (Čebelarski razgledi. Strokovni list za čebelarjenje), ki sta ju izdajala prvo Slovensko čebelarsko društvo oz. Verlag des Krainer Handelsbienenstand zu Weixelburgu (Založba Kranjski trgovski čebelnjak v Višnji gori). Gradiva smo našli v Čebelarski knjižnici Janeza Goličnika, v Narodni in univerzitetni knjižnici, v knjižnici Univerze v Gradcu in drugih knjižnicah ter veliko na spletu prek »Google book« in na DLIB.si. Veliko objav so nam v digitalizirani obliki poslali tudi neposredno iz knjižnic v tujini.

Publicistično in avtorsko so bili dokazano dejavni vsaj štirje družinski člani: Philipp (oč Emila; častni doktor), Emil, Philipp (sin Emila), Antonija (žena Emila) in drugi. Številne objave so podpisane samo z inicialkami: »R.«, »B.R.«, »R.E.«, »R.Ph.« itd. Iz zgodovine družine Rothschild je znana njihova pustolovščina s prisvajanjem plemiškega naziva, posledica tega pa so bila tudi poznejša preimenovanja (Ravenegg). Zaradi tega so uporabljani različni priimki – Roschütz, Rothschild, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ... V bibliografijo so uvrščeni tudi sestavki s psevdonimom »E. Podsmereka«. Tako pogosto ni mogoče točno določiti avtorja, temveč lahko le sklepa-mo, da je objava izpod peresa čebelarjev družine Roschütz.

Bibliografija je v prilogi. Že dozdajšnja bera je velika, našli smo 20 monografij in tiskov (skupaj s ponatisi) in 171 objav v periodičnih publikacijah (*Bienenzeitung* – 28 objav, *Slovenska čebela* – 37 objav, *Die Krainer Biene* – 46 objav, *Imkers Rundschau* – 53 objav, druge periodične publikacije – 7 objav). Odkrita so bila tudi slabo znana dela (*Berichte über krainer Biene ...* – Poročila o kranjski čebeli ...), predvsem pa izdajanje strokovne čebelarske revije *Imkers Rundschau*, *Fachblatt für Bienenzucht* (Čebelarski razgledi. Strokovni list za čebelarjenje). Po bibliografskih podatkih na ohranjenih prodajnih katalogih sodimo, da so jih čebelarji družine Rothschild po letu 1866 izdajali vsako leto. Do zdaj smo jih našli le pet, nadaljnje pregledovanje strokovnih čebelarskih in kmetijskih publikacij v knjižnicah v tujini pa bo zelo verjetno odkrilo še druge objave čebelarjev družine Rothschild. Veliko njihovih del in objav je izšlo v samozaložbi, in to na stroške njihovega podjetja *Krainer Handelsbienenstand* (Kranjski trgovski čebelnjak), katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji gori.

Pri publicistični dejavnosti čebelarjev družine Roschütz je treba posebej opozoriti na:

1. monografije pod naslovom »Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb (Rothschützov ilustrirani čebelarski obrat)« – eni izmed njih je dodana obsežna študija »Die Krainer Biene und ihre Zucht (Kranjska čebela in njena reja)«;
2. samostojno izdajanje in urejanje publikacije »Berichte über die Krainer Biene (Poročila o kranjski čebeli)«, ki je izhajala v letih 1868–1870;
3. sodelovanje pri izdajanju periodičnih publikacij, kot sta Die Krainer Biene (1873–1875) in Slovenska čebela (1873–1882) – v obdobju, ko je bil Emil Rothschutz prvi predsednik slovenskega čebelarskega društva in je urejal revijo Die Krainer Biene;
4. samostojno izdajanje in urejanje strokovne periodične publikacije »Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi. Strokovni list za čebelarjenje)« v letih 1890–1893(1-6) – založba: Krainer Handelsbienenstand zu Weixelburg (Kranjski trgovski čebelnjak v Višnji gori).

Povzetek

Čebelarji družine Rothschutz imajo pionirsko vlogo pri poimenovanju, uveljavitvi, širjenju in priznanju kranjske čebele. Pri tem je bila zelo pomembna njihova publicistična dejavnost. Dokazano so bili pri tem dejavni vsaj štirje družinski člani: Philipp (oče Emila; častni doktor), Emil, Philipp (sin Emila), Antonija (žena Emila) in drugi. Številne objave so podpisane le z inicialkami: »R«, »B.R.«, »R.E.«, »R.Ph.« itd. Člani družine so uporabljali različne priimke: Roschütz, Rothschutz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ... V bibliografijo je uvrščenih 20 monografij in tiskov (skupaj s ponatisi) in 171 objav v periodičnih publikacijah. (Bienenzeitung – 28 objav, Slovenska čebela – 37 objav, Die Krainer Biene – 46 objav, Imkers Rundschau – 53 objav, druge serijske publikacije – 7 objav). Odkrita so bila skoraj neznana dela (Berichte über krainer Biene ... – Poročila o kranjski čebeli ...), predvsem pa izdajanje strokovne čebelarske revije Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi. Strokovni list za čebelarjenje). Po bibliografskih podatkih na ohranjenih prodajnih katalogih sodimo, da so jih čebelarji družine Rothschutz izdajali po letu 1866 vsako leto. Doslej smo jih našli le pet. Nadaljnje pregledovanje strokovnih čebelarskih in kmetijskih publikacij v knjižnicah v tujini bo zelo verjetno odkrilo še dodatne objave čebelarjev družine Rothschutz. Veliko njihovih del in objav je izšlo tudi v samozaložbi, to je na stroške njihovega podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji gori.

Pri publicistični dejavnosti čebelarjev družine Rothschutz je treba posebej opozoriti na: Monografije, samostojno izdajanje in urejanje publikacije »Berichte über die Krainer Biene (Poročila o kranjski čebeli)«, sodelovanje pri izdajanju periodičnih publikacij Die Krainer Biene (1873–1875) in Slovenska čebela (1873–1882) ter na samostojno izdajanje in urejanje strokovne periodične publikacije »Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi. Strokovni list za čebelarenje)« v letih 1890–1893(1–6).

Summary

The Rothschutz family beekeepers played a pioneering role in the naming, acknowledgement and recognition of the Carniolan bee. Their publishing activities were particularly important in this process. There is evidence of the involvement of at least four family members in this field: Philipp (Emil's father; holder of an honorary doctorate), Emil, Philipp (Emil's son), Antonija (Emil's wife) and others. Numerous publications are signed only with initials: "R", "B.R.", "R.E.", "R.Ph.", etc. Members of the family used a number of different surnames: Roschütz, Rothschutz,

Ravenegg, Rožič, Rothšic, R..... The bibliography comprises 20 monographs and printed publications (including later editions) and 171 articles published in periodicals (Bienenzeitung – 28 articles, Slovenska čebela – 37 articles, Die Krainer Biene – 46 articles, Imkers Rundschau – 53 articles, other periodicals – 7 articles). It has also been discovered that they were involved in some less well-known works (Berichte über krainer Biene ... - Reports on the Carniolan Bee) and, most importantly, in publishing a specialist beekeeping journal, Imkers Rundschau: Fachblatt für Bienenzucht (Beekeepers' Review: Specialist Journal of Beekeeping). According to bibliographic data in surviving sales catalogues, the Rothschütz family beekeepers published one journal a year after 1866. Only five issues have been found so far. It is highly likely that continued review of specialist beekeeping and agricultural journals in libraries abroad will uncover further publications by the Rothschütz family. Many of their works and publications were self-published at the cost of their company, Krainer Handelsbienenstand (the Carniolan Commercial Apiary), established in the Podsmreka Castle near Višnja Gora.

When it comes to the publishing activities of the Rothschütz family beekeepers, particular emphasis should be placed on the following:

Monographs, self-publishing and editing the "Berichte über die Krainer Biene (Reports on the Carniolan Bee)", involvement in publishing the Die Krainer Biene (1873–1875) and Slovenska čebela (1873–1882) periodicals, as well as independent publishing and editing of the "Imkers Rundschau: Fachblatt für Bienenzucht (Beekeepers' Review: Specialist Journal of Beekeeping)" specialist periodical from 1890 to 1893(1–6).

Zusammenfassung

Den Imkern der Familie Rothschütz kommt eine Pionierrolle bei der Benennung, Durchsetzung und Anerkennung der Krainer Biene zu. Hierbei war ihre publizistische Tätigkeit von großer Bedeutung. Erwiesenermaßen waren hierbei mindestens vier Familienmitglieder aktiv: Philipp (Vater von Emil; Ehrendoktor), Emil, Philipp (der Sohn des Emil), Antonija (die Frau von Emil) und andere. Zahlreiche Veröffentlichungen sind nur mit den Initialien unterzeichnet: »R«, »B.R«, »R.E«, usw. Die Familienmitglieder verwenden unterschiedliche Nachnamen - Roschütz, Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ... In der Bibliographie sind 20 Monographien und Drucke (zusammen mit Nachdrucken) sowie 171 Veröffentlichungen in Periodika aufgeführt (Bienenzeitung – 28 Veröffentlichungen, Slovenska čebela – 37 Veröffentlichungen, Die Krainer Biene – 46 Veröffentlichungen, Imkers Rundschau – 53 Veröffentlichungen, andere Serienpublikationen – 7 Veröffentlichungen). Es wurden auch wenig bekannte Arbeiten entdeckt (Berichte über die Krainer Biene ...), in erster Linie jedoch die Herausgabe der Imkerfachzeitschrift Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht. Aus den bibliographischen Angaben auf den erhaltenen Verkaufskatalogen lässt sich schließen, dass diese von den Imkern der Familie Rothschütz nach dem Jahr 1866 jährlich herausgegeben wurden. Bis jetzt haben wir nur fünf gefunden. Die weitere Überprüfung von in ausländischen Bibliotheken befindlichen Imker- und Landwirtschaftsfachzeitschriften wird sehr wahrscheinlich noch weitere Veröffentlichungen der Imker der Familie Rothschütz aufdecken. Viele ihrer Arbeiten und Veröffentlichungen erschienen auch im Selbstverlag, d.h. auf Kosten ihres Unternehmens Krainer Handelsbienenstand, das seinen Sitz auf dem Schloss Podsmreka bei Višnja Gora hatte.

Im Hinblick auf die publizistische Tätigkeit der Imker der Familie Rothschütz ist insbesondere auf die folgenden Werke hinzuweisen:

Auf Monographien, die selbständige Herausgabe und Bearbeitung der Publikation »Berichte über die Krainer Biene«, Mitarbeit bei der Herausgabe der periodischen Publikationen »Die Krainer Biene« (1873–1875) und Slovenska čebela (1873–1882) sowie auf die selbständige Herausgabe und Bearbeitung der periodischen Fachpublikation »Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht « in den Jahren 1890–1893 (1-6).

Uporabljeni viri:

Adamič, France. Naši velečebelarji. *Zbornik občine Grosuplje. Gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika. III. Grosuplje 1971*, str. 127–132.

Debevec, Leopold. O našem prvem čebelarstvu. *Čebelarški zbornik 1944*, str. 30–39.

Lapajne, Anton. Baron I. Rothschild-Ravenegg. XXVI(1923), str. 73–74, *Slovenski čebelar*.

Šalehar, Andrej. *Prispevki k bibliografiji čebelarjev družine Roschütz (Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ...)*. Digitalna knjižnica Slovenije, (<http://www.dlib.si>; URN:NBN:SI:doc-KUHPOTPI), Rodica, 3. 5. 2010, 18 strani.

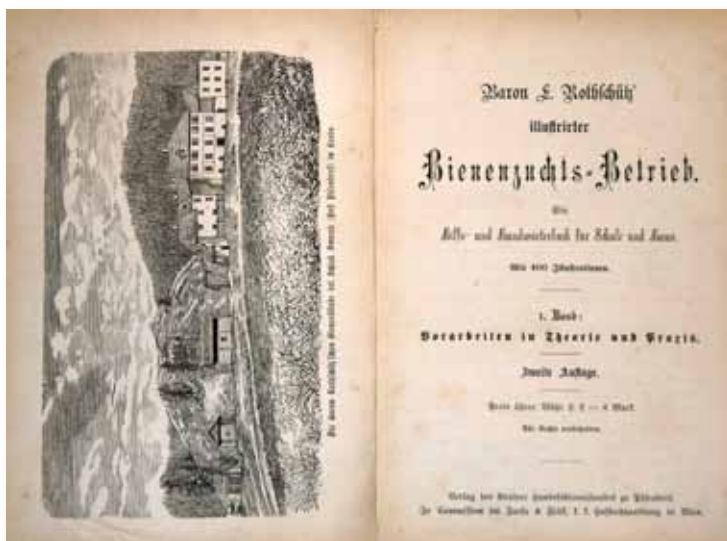
J. GREGORI

Priloga

Bibliografija

a. Monografije in tiski

1. Rothschild, Emil. *50 Berichte aus der österreichisch-ungarischen Monarchie so wie aus Nord- und Süddeutschland über die Krainer Biene* 1868. Laibach 1868(9?), 8 strani.
2. Rothschild, Emil. *Krainer Biene*. Weixelburg, 31. Jänner 1868, 2 strani.
3. Rothschild, Emil. *Krainer Biene*. Weixelburg, 29. Februar 1868, 7 strani.
4. Rothschild, Emil. *Neue 100 Berichte vom Jahre 1869 über die Krainer Biene aus der österreichisch-ungarischen Monarchie sowie aus Nord- und Süddeutschland*. Breslau 1870, 16 strani.
5. Rothschild, E. *Baron E. Rothschild' illustrierter=Bienenzuchtsbetrieb. Ein Hilfs- und Landwörterbuch für Schule und Haus. Mit 400 Illustrationen. Band. I: Vorarbeiten in Theorie und Praxis* (Buch 1: *Bienenzuchtkalender und Flora*; Buch 2: *Hilfsmittel zum Betriebe*; Buch 3: *Bibliographie und Zeitschriften*). Verlag des Krainer Handelsbienenstand zu Pösendorf. Laibach 1875, 462 strani.
6. Rothschild, E. *Rothschild' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb: ein Hilfs und Handwörterbuch für Schule und Haus. Band 1, Vorarbeiten in Theorie und Praxis. 2. Aufl.* Verlag des Krainer Handelsbienenstand zu Pösendorf, Wien 1875, 462 strani.

7. Rothschütz, E. *Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb: Hilfs und Handwörterbuch. Band 2: Naturgeschichte und Betriebslehre* : mit Anhang: *Die krainer Biene und ihre Zucht*. Verlag des krainer Handelsbienenstandes zu Weixelburg. Graz 1892, 235 strani.
8. Rothschütz, E. *Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb für Anfänger: Nachschlags und Handwörterbuch in allen die Bienenzucht betreffenden Fragen* : Alphabetisch geordnet unter Erklärung eines jeden Wortes, Begriffes oder Gegenstandes. 1893?, 443 strani.
9. Ravenegg, Antonie. *Die erprobte Honig-Köchin*. Selbstverlag, 1893, 75 strani.

10. Rothschütz, E. *Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb : Hilfs und Handwörterbuch. Band 1, II. Buch: Die Bienenzuchtsproducte: Honig und Wachs, ihre Zusammensetzung, Scheidung und Verwertung im Handel und im Hause*. Im Selbstverlag, Graz 1894, 175 strani.
11. Rothschütz, E. *Br. Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb für Anfänger. Band 1: Betriebslehre und Nachschlagebuch*. 3. Auflage, 159 strani. *Band 2: Honig und Wachs, Bienen-Nährpflanzen und Geräthe*. 3. Auflage, 175 strani; *Bienenzuchtsflora: mit vielen Illustrationen*. 165 strani. In Commission bei der Kr. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain. Im Selbstverlag, 1902, 159 in 175 in 111 strani.
12. Rothschütz, E. *Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb für Anfänger. Betriebslehre und Nachschlagebuch*. Band 1, 3. Aufl., In Commission bei der Kr. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain. Im Selbstverlag, 1902, 443 strani.

13. Rothschildbetrieb für Anfänger. Band 2: Prvi del: *Honig und Wachs, Bienen Nährpflanzen und Geräthe*. 3. Auflage. 175 strani. Drugi del: *Die Bienenzuchtsgeräthe und die Anfertigung der Kunstwaben*. 111 strani. In Commission bei der Kr. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain. Im Selbstverlag, 1902, 175 in 111 strani.
14. Rothschild, E. Br. *Rothschild's Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb für Anfänger*. Band 1: *Betriebslehre und Nachschlagebuch*. 3. Auflage. In Commission bei der Kr. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain. Im Selbstverlag, Laibach 1902, 159 strani.
15. *Br. Rothschild's Die Volks und Mobilzucht der krainer Biene in der Heimat: Mit Illustrationen*. In Commission bei der Kr. Handelsbienenstand zu Weixelburg in Krain. Selbstverlag, 1902, 68 strani.

16. *Baron Rothschild'scher Krainer Handels-Bienenstand zu Wiexelburg bei Laibach, Krain*. Prodajni katalog. 23(1889), 8 strani.*
17. *Krainer Handels-Bienenstand zu Wiexelburg in Krain. Aelteste Bienenwirtschaftliche Firma Krains und Oestereich-Ungarns*. Prodajni katalog. 26(1892), 8 strani.*
18. *Krainer Handelsbienenstand Br. Rothschild zu Wiexelburg in Krain*. 28(1894), Preisliste Nr. 1. Weixelburg, 1. Jänner 1894, Erscheint vierteljährlich, 8 strani.*

19. Kr. Handelsbienenstand, Br. Rothschütz, zu Wiexelburg in Krain. Prodajni katalog. 32(1898), 8 strani.²

20. Zaklad pszczelniczno-handlowy, Barona Rothschütza, Weixelburg, Kraina. Cennik. Prodajni katalog za leto 1904, 8 strani.

b. Periodične publikacije

b1. Bienenzeitung

2 * Po bibliografskih podatkih na ohranjenih prodajnih katalogih sklepamo, da so čebelarji družine Rothschütz prodajne kataloge izdajali vsako leto po letu 1866, nekatere tudi vsako četrletje.

1. Roschütz, Aus Unterkrain. 13(1857)19, str. 225–226, *Bienen-Zeitung*.
2. Roschütz, Philipp. Aus Krain im Oktober 1858. 15(1859)2, str. 22, *Bienen-Zeitung*.
3. Roschütz, Emil, Rosendorf, Friederich. Aus Illirien. 23(1867)7, str. 89–90, *Bienen-Zeitung*.
4. Rothschild, Emil. Die krainische Biene. 23(1867)11, str. 144, *Bienen-Zeitung*.
5. Aufforderung, Bar. Rothschild. 24(1868)1, str. 16, *Bienen-Zeitung*.
6. Rothschild, Emil. Krainer Handelsbienenstand zu Weixelburg bei Laibach, Oestereich. 24(1868)5–6, str. 74–75, *Bienen-Zeitung*.
7. Rothschild, Emil. Audiatur et altera pars! (*Man höre auch die andere Seite*) 24(1868)8, str. 102–104, *Bienen-Zeitung*.
8. Anzeige, Bar. Rothschild. 24(1868)15–16, str. 204, *Bienen-Zeitung*.
9. Rothschild, Emil. Preiscourant des Krainer Handelsbienenstandes. 25(1869)5, str. 61–63, *Bienen-Zeitung*.
10. Preiscourant für Krainer Bienen, Mobillager= und Königinzuchtstöcke des Krainer Handelsbienenstandes zu Post Bösendorf bei Laibach. 26(1870)3–4, str. 49–50, *Bienen-Zeitung*.
11. Rothschild, E. Ausstellung. Zur Nachricht. 26(1870)10, str. 132, *Bienen-Zeitung*.
12. Rothschild, E. Ueber die Ruhr der Bienen. 26(1870)21–22, str. 248, *Bienen-Zeitung*.
13. Preiscourant des Krainer Handelsbienenstandes zu Post Pösendorf bei Laibach in Oestereich. 27(1871)3, str. 42, *Bienen-Zeitung*.
14. Rothschild, Emil. Miscellanea über *Apis indica*, *Melipona minuta* und Krainer Biene. 28(1872)3–4, str. 40–41, *Bienen-Zeitung*.
15. Preiscourant des Krainer Handelsbienenstandes zu Post Bösendorf bei Laibach in Oestereich. 28(1872)3–4, str. 48, *Bienen-Zeitung*.
16. Rothschild, Emil. Zur Bienenstatistik Oestereichs. 28(1872)9–10, str. 120, *Bienen-Zeitung*.
17. Rothschild, Emil. Die Bienenzucht Oestereich-Ungarns. 28(1872)15, str. 180–184, *Bienen-Zeitung*.
18. Rothschild, E. Dr. Alefeld. 28(1872)16, str. 202, *Bienen-Zeitung*.
19. Rothschild, Emil. Aus dem Bienenleben. 29(1873)2, str. 19–20, *Bienen-Zeitung*.
20. Rothschild, Emil. Die Bienenzucht und die bienenwirthschaftliche Statistik. I. 29(1873)11, str. 139–140, *Bienen-Zeitung*.
21. Rothschild, Emil. Die Bienenzucht und die bienenwirthschaftliche Statistik. II. 29(1873)12, str. 151–152, *Bienen-Zeitung*.
22. Rothschild, Emil. Die Bienenzucht und die bienenwirthschaftliche Statistik. III. 29(1873)13, str. 159–160, *Bienen-Zeitung*.
23. Rothschild, E. Zu den Rauchapparaten. 31(1875)3, str. 36, *Bienen-Zeitung*.
24. Rothschild, Emil. Die Bakterien als Faulbruterzeuger. 31(1875)5, str. 51–52, *Bienen-Zeitung*.
25. Rothschild, Emil. Verschiedene Anzeigen. 31(1875)14, str. 176, *Bienen-Zeitung*.
26. Rothschild, Emil. Zur Frage der Bienenzucht-Gesetzgebung in Oestereich. I. 35(1879)2, str. 23–24, *Bienen-Zeitung*.
27. Rothschild, Emil. Zur Frage der Bienenzuchtsgesetzgebung in Oestereich. II. 35(1879)5, str. 55–57, *Bienen-Zeitung*.
28. Rothschild, Emil. Thatsächliche Berechtigung. 35(1879)24, str. 338, *Bienen-Zeitung*.

b2. Slovenska čebela

1. B.R. Opravila pri čebelnjaku meseca januarja. 1(1873)1, str. 2, *Slovenska čebela*.
2. B.R. Statistika čebelarstva v Avstriji. 1(1873)1, str. 4–6 in št. 3, str. 23–24, *Slovenska čebela*.
3. R. Prošnja čebelarjev v Solnogradskem občnem zboru. 1(1873)1, str. 6–7, *Slovenska čebela*.
4. B.R. Zgodovina čebelarstva. 1(1873)1, str. 3–4 in št. 2, str. 12–14, *Slovenska čebela*.
5. Poduk (po baron Rotschütz-ovem »Illustrirter Bienenzuchtbetrieb«). 1(1873)1, str. 3 in št. 2, str. 10–12, *Slovenska čebela*.
6. R. Opravila pri čebelnjaku meseca februarja. 1(1873)2, str. 9–10, *Slovenska čebela*.
7. R. Opravila pri čebelnjaku meseca marca. 1(1873)3, str. 17–18, *Slovenska čebela*.
8. R. Življenjepisne črtice. II. Baron Berlepš. 1(1873)3, str. 21–22, *Slovenska čebela*.
9. R. Čebeloredivne cveteče rastline meseca marca. 1(1873)2, str. 12, *Slovenska čebela*.
10. R. Beseda o čebelnjaku, panju in romčikih. 1(1873)4, str. 26–28, in št. 6, str. 43, *Slovenska čebela*.
11. R. Življenjepisne črtice. II. Andrej Schmid. 1(1873)5, str. 39–40, in št. 6, str. 45–48, *Slovenska čebela*.
12. R. Opravila pri čebelnjaku meseca junija. 1(1873)6, str. 41–42, *Slovenska čebela*.
13. R. Čebelarstvo po Avstrijskem. 1(1873)6, str. 43–44, *Slovenska čebela*.
14. Rožič. Kraji raznih čebelnih plemen. 1(1873)6, str. 47–48, *Slovenska čebela*.
15. R. Čebelarstvo in čebelarska statistika. 1(1873)7, str. 51–52, *Slovenska čebela*.
16. R. Ph. Nekaj od čebelarstva na Ruskem. 1(1873)7, str. 54–55, *Slovenska čebela*.
17. R. Opravila pri čebelnjaku meseca avgusta. 1(1873)8, str. 57–58, *Slovenska čebela*.
18. Nauk o sestavi čebelnega trupa (Po b. Rotšic-evem čebel. s podobami). 1(1873)11, str. 81–83, *Slovenska čebela*.
19. R. O napravi čebelnjakov, panjev i.t.d. 1(1873)12, str. 89, *Slovenska čebela*.
20. Čebelne bolezni. (po bar. Rožičevem »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)2, str. 10–12, *Slovenska čebela*.
21. Kako bi zamogla vlada čebelarstvo pospeševati? (Govor bar. Rožiča v Solnemgradu). 2(1874)3, str. 17–19, *Slovenska čebela*.
22. Čebeloredivne rastline (po bar. Rožičevem »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)6, str. 41–43, *Slovenska čebela*.
23. Nekaj o rabi novejšega čebelarskega orodja. (iz b. R. Illustr. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)7, str. 53–55, in št. 8, str. 61–62, *Slovenska čebela*.
24. O koristi in rabi novejšega čebelarskega orodja (po bar. Rožič-evem »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)9, str. 69–71, *Slovenska čebela*.

25. Cvetiče medunosne rastline (R. »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)9, str. 71–72, *Slovenska čebela*.
26. Čebelam škodljive rastline (Po »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)10, str. 77–78, *Slovenska čebela*.
27. Krvnica (Po »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)10, str. 78–79, *Slovenska čebela*.
28. Med. (Po bar. R. »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)11, str. 85–86, *Slovenska čebela*.
29. Antonija Rožič. Nekaj za Božič. 2(1874)12, str. 105–106, *Slovenska čebela*.
30. B. R. Bakterije – roditelji gnile zalege. 3(1875)1, str. 1–3, *Slovenska čebela*.
31. B. R. Naprave, se čebelnega pika zabraniti. 3(1875)1, str. 5–8, *Slovenska čebela*.
32. Novejše čebelarstvo orodje (Baron Rožičev Čeb. Spod.). 3(1875)2, str. 12–14, *Slovenska čebela*.
33. Lonec za kuhanje voščin (Iz illustr. Bienenzuchtbetrieb). 3(1875)5, str. 36–37, *Slovenska čebela*.
34. Vosek (spisuje predsednik g. b. R.). 3(1875)7, str. 49–50, in št. 8, str. 57–58, in št. 9, str. 65–67, in št. 10, str. 73–75, *Slovenska čebela*.
35. Potovalno čebelarstvo (Predsedn. b. R.). 3(1875)8, str. 58–60, *Slovenska čebela*.
36. Razno (nove čebelarke knjige). 3(1875)11, str. 87–88, *Slovenska čebela*.
37. Em. Rožič - Rothschütz. Vsim častitim udom čebelarkega društva Kranjskega 3(1875)12, str. 89, *Slovenska čebela*.

b3. Die Krainer Biene.

1. Rothschütz, Emil. Reisestudien. 1(1873)10–11, str. 84–85, *Die Krainer Biene*.
2. Rothschütz, E. Jerič, J. Razlag. Einladung in den »Krainer Bienenzucht Verein«. Priloga, str I. 1873, *Die Krainer Biene*.
3. R. Verrichtungen am Bienenstande. Januar. 1(1873)1, str. 3, *Die Krainer Biene*.
4. Unterricht. (nach Baron Rothschütz' Illustrirter Bienenzuchtbetrieb). 1(1873)1, str. 3–4, in št. 2, str. 10, in št. 3, str. 18–20, in št 10–11, 73–75, *Die Krainer Biene*.
5. R. Zur Geschichte der Bienenzucht. 1(1873)1, str. 4–5, in št. 2, str. 11, *Die Krainer Biene*.
6. R. Die Bienenzucht Oesterreich-Ungarns. 1(1873)1, str. 5–6, in št. 2, str. 11–13, in št. 4–5, str. 30–32, in št. 6–7, str. 46–47, *Die Krainer Biene*.
7. R. Petition der Bienenzüchter vom salzburger Congress. 1(1873)1, str. 6–7 in št.2, str. 13–14 in št. 3, str. 21–2 in št. 4–5, str. 32–34, in št. 6–7, str. 47–49, *Die Krainer Biene*.
8. R. Biographische Skizzen. Dzierzon. 1(1873)1, str. 7–8 in št. 2, str. 15, *Die Krainer Biene*.
9. R. Bericht über die Bienenzüchter-Congress zur Salzburg. 1(1873)2, str. 14, in št. 3, str. 22–23, *Die Krainer Biene*.
10. R (?). Verrichtungen am Bienenstande. Februar. 1(1873)2, str. 9, *Die Krainer Biene*.

11. R. Verrichtungen am Bienenstande. März. 1(1873)3, str. 17–18, *Die Krainer Biene*.
12. R. Die blühenden Bienen-Nährpflanzen. März. 1(1873)3, str. 20–21, *Die Krainer Biene*.
13. R. Wie kann die Bienenzucht seitens des Staates gefördert werden?. 1(1873)3, str. 23–24, in št. 4–5, str. 35–37, *Die Krainer Biene*.
14. R. Biographische Skizzen. Berlepsch. 1(1873)3, str. 24 in št. 4–5, str. 39–40, *Die Krainer Biene*.
15. R. Verrichtungen am Bienenstande. April, Mai. 1(1873)4–5, str. 25–26, *Die Krainer Biene*.
16. R. Ueber Vereinsbienenhäuser, Wohnungen und Rämchen. 1(1873)4–5, str. 27–29, *Die Krainer Biene*.
17. R. Die blühenden Bienen-Nährpflanzen. April, Mai. 1(1873)4–5, str. 29–30, *Die Krainer Biene*.
18. R. Verrichtungen am Bienenstande. Juni, Juli. 1(1873)6–7, str. 41–43, *Die Krainer Biene*.
19. R. Die blühenden Bienen-Nährpflanzen. Juni, Juli. 1(1873)6–7, str. 44–46, *Die Krainer Biene*.
20. R. Verrichtungen am Bienenstande. August, September. 1(1873)8–9, str. 57–59, *Die Krainer Biene*.
21. R. Die blühenden Bienen-Nährpflanzen. August, September. 1(1873)8–9, str. 59–61, *Die Krainer Biene*.
22. R. Die Bienenzucht und die bienenwirtschaftliche Statistik. 1(1873)8–9, str. 61–63 in št. 10–11, str. 75–76, *Die Krainer Biene*.
23. R. Biographische Skizzen. Schmid. 1(1873)6, str. 56, in št. 10–11, str. 85–86, *Die Krainer Biene*.
24. R. Ph. Vermischtes. 1. Ueber die Bienenzucht Russlands. 1(1873)10–11, str. 86–87, *Die Krainer Biene*.
25. Die Bienenkrankheiten (nach Baron Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)1–2, str. 4–6 in št. 3, str. 19, in št. 4, str. 30–32, in št. 5, str. 39–41, in št. 6, str. 53–54, *Die Krainer Biene*.
26. R. Ph. Zur Geschichte der Bienenzucht. 2(1874)1–2, str. 8–9, *Die Krainer Biene*.
27. R. B. Ueber Dzierzonisieren und Transferiren der Immbobilwaben in Rämchen oder an Stäbchen, 2(1874)3, str. 17–19, in št. 4, str. 29–30, *Die Krainer Biene*.
28. R. Ph. Aus dem Mittelalter. Die Blüte der Bienenzucht. 2(1874)4 str. 35–36, in št. 5, str. 44, *Die Krainer Biene*.
29. Die Bienen-Nährpflanzen (nach Rothschütz' Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)5, str. 37–39, *Die Krainer Biene*.
30. Die Bienenschädlichen Pflanzen und Substanzen (aus »Illustr. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)8, str. 69–70, *Die Krainer Biene*.
31. Der Buchweizen (Mit Abbildung aus Rothsch. »Illustr. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)8, str. 70–71, *Die Krainer Biene*.
32. Ueber den Gebrauch einiger neueren Bienenzuchtsgeräthe (aus »Illustr. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)8, str. 72–74, *Die Krainer Biene*.
33. Die blühenden Bienennährpflanzen (aus »Illustr. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)9, str. 81, *Die Krainer Biene*.
34. Die nützlichsten Bienenzuchtsgeräthe der Neuzeit (nach »Rothschütz' Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)9, str. 86–89, *Die Krainer Biene*.
35. Der Bovist (aus Bar. Rothschütz' Illustr. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)10, str. 93–94, *Die Krainer Biene*.
36. Der Honig (aus Bar. Rothschütz' Illustr. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)11, str. 105–107, *Die Krainer Biene*.
37. Die Bienenzuchtsgeräthe der Neuzeit (Bar. Rothschütz' »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 2(1874)11, str. 110–111, *Die Krainer Biene*.
38. Die neuesten Bienenzuchtsgeräthe (nach Rothschütz' illustrierten. Bienenzuchtbetrieb). 2(1874)12, str. 119–120, *Die Krainer Biene*.
39. B.R. Die Bakterien als Faulbruterzeuger. 3(1875)1, str. 1–2, *Die Krainer Biene*.
40. B.R. Die Schutzvorrichtungen gegen Bienenstiche. Die Kopfschutzhauben. 3(1875)1, str. 5–8, *Die Krainer Biene*.
41. B. R. Die Krainer Biene. im Norden. 3(1875)1, str. 8–9, *Die Krainer Biene*.

42. Die neuesten Bienenzuchtgeräthe (aus Baron Rothschütz' »Bienenzuchtbetrieb«). 3(1875)3, str. 29–31, *Die Krainer Biene*.
43. Der Wachskochtopf (aus » illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 3(1875)5, str. 58–59, *Die Krainer Biene*.
44. Das Wachs (Vom Vereinspräsidenten). 3(1875)7, str. 77–80, in št. 8, str. 91–93, in št. 9, str. 101–102, in št. 10, str. 110–112, *Die Krainer Biene*.
45. Die Wanderbienenzucht (Vom Vereinspräsidenten). 3(1875)8, str. 87–88, *Die Krainer Biene*.
46. Rothschütz, Emil. An die verehrlichen Mitglieder des krainer Bienenzuchtvereines. 3(1875)11, str. 113, *Die Krainer Biene*.

b4. Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht

1. R. Die Ethymologie der Honigbiene. 1(1890)1, str. 2, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
2. R. Über Farben- und Formensinn der Biene. 1(1890)1, str. 2, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
3. E. Podsmereka. Auf welchem Wege gelangt die Faulbrut-Bacterie an die Larve. 1(1890)1, str. 3 in št. 2, str. 2–3 in št. 3, str. 2–3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
4. R. Die Kunstwaben-Befestigung. 1(1890)1, str. 5, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
5. R. Gereinigter Honig. 1(1890)1, str. 5–6, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
6. R. Hilfsvorrichtungen zur Anfertigung von Rämchen und Stäbchen. 1(1890)1, str. 6–7, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
7. R. Wirtschafts-Kalender. Januar – Februar. 1(1890)1, str. 8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
8. E. Podsmereka. Die Leistungen der Bienen und Pflanzen in Dienste der Natur unter Mitwirkung des Menschen. 1(1890)1, str.1–2 in št. 2. str. 1, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
9. R. Die europäischen Bienen-Variaetäten in ihrer Farbenentwicklung. 1(1890)2, str. 1–2 in št. 3, str. 1–2 in št. 4, str. 1, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
10. R. Über die Construction des Brut- und Honiggraumes im Mobilstock. 1(1890)2, str. 6, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
11. R. Wert des Rohwachses. 1(1890)2, str. 6, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
12. R. Die gemeine Hafelnufs (Corylus avellana; Cupuliferae). 1(1890)2, str. 8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.
13. Rothschütz, E. 1300 Bienennährpflanzen nach Blütezeit, Standort und Productivität. 1(1890)3, str. 6–7, in št. 4, str. 5–6, in št. 5, str. 5–6, in št. 6, str. 6–7, in št. 8, str. 7–8, in št. 9, str. 8, in št. 10, str. 7, in št. 11, str. 6, in 2(1891)1, str. 8, in št. 2, str. 22, in št.3, str. 33, in št. 4, str. 46, in št. 5, str. 58, in št. 6, str. 69, in št. 7, str. 77, in št. 8, str. 85, in št. 9, str. 93, in št. 10, str. 100–101, in št. 11, str. 109, in št. 12, str. 116, in 3(1892)1, str. 7, in št. 3, str. 23, in št. 4, str. 31, in št. 5, str. 39, in št. 7, str. 55, in št. 8, str. 63, in št. 9, str. 70, in št. 10, str. 77, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht*.

14. R. Wirtschafts-Kalender. März. 1(1890)4, str. 8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
15. R. Zoologische Excurte. 1(1890)4, str. 2, in št. 7, str. 1, in št. 8, str. 1, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
16. R. Einige Lehrsätze für Mobil-Imker. 1(1890)2, str. 4, in št. 3, str. 4, in št. 4, str. 3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
17. R. Die Bau der Honigbiene. 1(1890)3, str.1, in 4, in št. 5, str. 3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
18. R. Die Farbe des Honigs. 1(1890)4, str. 3–4, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
19. R. Wirtschafts-Kalender für April. 1(1890)4, str. 7–8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
20. R. Theorie und Praxis. 1(1890)5, str.1, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
21. Rothschild, E. Die Heizung der Bienenhäuser. 1(1890)5, str. 4–5, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
22. R. Die gemeine Volkskastanie. 1(1890)5, str. 5, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
23. R. Wirtschafts-Kalender für Mai. 1(1890)5, str. 7–8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
24. Rothschild, E. Anleitung zur Umwandlung (Überlogierung) der Völker in Körben oder krainer Bauernkästen etc. (unbeweglicher Bau) in Rähmchen-Mobilbau. 1(1890)6, str. 4–8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
25. R. Die gemeine Akazie oder Robinie. 1(1890)6, str. 7, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
26. R. Wirtschafts-Kalender für Juni. 1(1890)6, str. 7–8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
27. E. R. Die Aufzucht der Königinnen. 1(1890)7, str. 2–3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
28. E. R. Die Linde. 1(1890)7, str. 6, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
29. R. Wirtschafts-Kalender für Juli. 1(1890)7, str. 8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
30. E. R. Die Hilfsapparate zur Gewinnung und Läuterung des Honigs und Wachses. 1(1890)7, str. 7–8 in št. 8, str. 5–7, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
31. E. R. Der Buchweizen. 1(1890)8, str. 7, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
32. R. Wirtschafts-Kalender für August. 1(1890)8, str. 8, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
33. E. R. Zur Lautbrutfrage. 1(1890)9, str. 1 in št. 10, str. 2–3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
34. E. R. Von der sogenannten Neigung zum Drohnenbau. 1(1890)9, str. 2, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
35. R. Der Honigvorrath. 1(1890)9, str. 3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
36. R. Der Bau der Pflanzen. 1(1890)4, str. 5, in št. 6, str. 6, in št. 9, str. 7, in št. 10, str. 7, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
37. R. Der Honigvorrath. 1(1890)9, str. 3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
38. E. R. Die Wunder des Gehirns der Bienen und Ameisen. 1(1890)12, str. 2–3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
39. E. R. Aus alten Zeiten. 2(1891)6, str. 67, in št. 7, str. 75, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
40. E. R. Die Weisellosigkeit und das Obwalten untüchtiger Mütter. 2(1891)7, str. 74 75, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
41. R. Wann tritt die Brunst bei der neugeborenen Mutterbiene ein? 2(1891)10, str. 96, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
42. E. Ravenegg. Die Stirn- und Scheitelaugen der Biene und die Birbelldrüse der Menschen. 2(1891)12, str. 112, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
43. R. Die Ernährungs- und Verdauungs- Werkzeuge der Biene. 3(1892)1, str. 2–3, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
44. R. Versuch über die zulässige Dauer der Einsperrung einer Königin auf Reisen etc. etc. 3(1892)1, str. 4–5, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*

45. E. R. Das Wachsen des Biens. 3(1892)2, str. 9–10, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
46. Beiträge zu einer Theorie der Bienenzucht. 3(1892)7, str. 49–50, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
47. Die Bereitung eines vorzüglichen Honigweines (aus Rothsčütz' »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 3(1892)12, str. 92, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
48. Rothsčütz. Wert der Pflanzenbefruchtung durch die Bienen für die Landwirtschaftliche Samenproduction. 4(1893)2, str. 9–11, in št. 3, str. 19–20, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
49. Rothsčütz. Die Selbsternährung der Königin. 4(1893)2, str. 14, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
50. Ravenegg=Draga. Schlussfolgerungen der Praxis über das notwendige Raummass der Bienenstöcke. 4(1893)2, str. 11–12, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
51. Honiggebäck=Rezepte für die Hauswirtschaft (aus Rothsčütz' »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 4(1893)2, str. 13–14, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
52. Die Hilfsgeräte des Bienenzüchters (aus Rothsčütz' »Illustr. Bienenzuchtbetrieb«). 4(1893)6, str. 45–46, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*
53. Ravenegg, E. An die wehrlichen Abonneten! 4(1893)6, str. 41, *Imkers Rundschau. Fachblatt für Bienenzucht.*

b5. Druge periodične publikacije

1. Rothsčütz, Emil. Wie man die Krainische Biene auch anderwärts hochschätzt. strani 27–32. V: *Neuer Wirthschaft. Kalender, K. K. Landwirtschaft-Gesellschaft in Krain, Laibach, 1869, 60 strani.*
2. Roschütz - Rothsčütz. Poziv. 28(1870), Oglasnik št. 13, 4. stran, *Kmetijske in rokodelske novice.*
3. Rožič-Rothšic. Kranjsko čebelarstvo. 32(1874)13, str. 100. *Kmetijske in rokodelske novice.*
4. R. Frage und Antwort bezüglich der Krainer Biene. 12(1876)1, str. 3–4, *Die Biene und Ihre Zucht.*
5. Roschütz – Rothsčütz. Saatkartoffeln von einer der Kartoffelfäule wiederstehenden Sorte. (1866)1, str. 12, *Centralblatt für die gesammte Landeskultur.*
6. Rothsčütz. Krainer Handels-Bienenstand zur Weixelburg bei Laibach (Oestereich). 2(1868), str. 50 – 51, Beilage 4 zur *Die Honigbiene von Brünn.*
7. B. R. Statistika čebelarstva v Avstriji. 6(1873)173, *Slovenski narod.*

